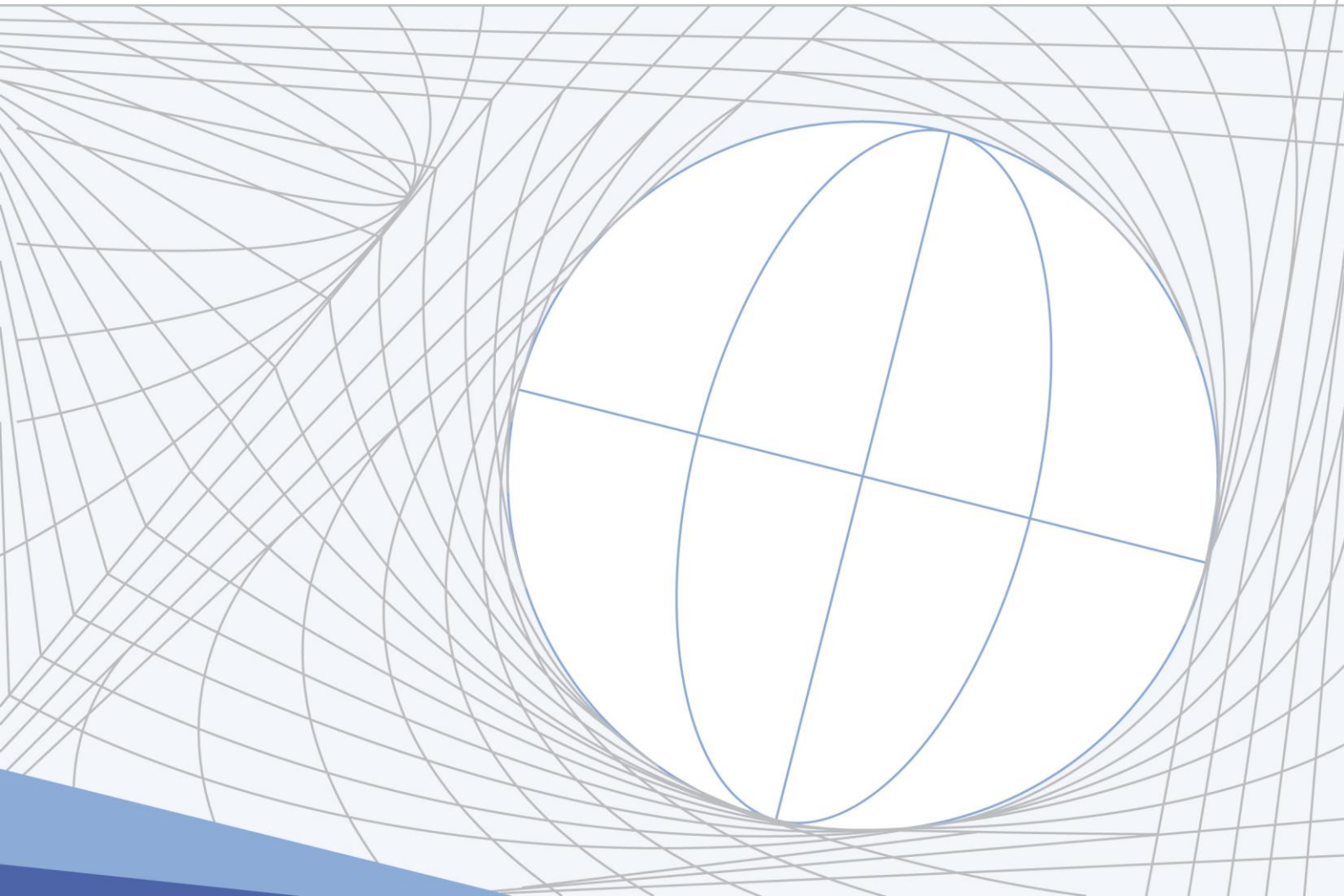

LAITTOMISTA MARKKINOISTA LAILLISEEN LIKETOIMINTAAN: JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISUUDEN PORTFOLIO EUROOPASSA

**Valikoituja löydöksiä OCP projektin –
Organized Crime Portfolio - loppuraportista**

*With the financial support of the Prevention of and Fight against Crime Programme – European Commission
Directorate-General Home Affairs*

University of Utrecht

POLIISI

Project OCP has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the authors, and the European Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

*LAITTOMISTA MARKKINOISTA LAILLISEEN LIIKETOIMINTAAN: JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISUUDEN
PORTFOLIO EUROOPASSA*

*Valikoituja löydöksiä OCP projektin – Organized Crime Portfolio - loppuraportista
(HOME/2011/ISEC/AG/FINEC/4000002220)*

www.ocportfolio.eu

Edited by Ernesto U. Savona and Michele Riccardi

Suomenkielisen käännöksen koordinaattori: Jarmo Houtsonen

Kirjoittajat:

Ernesto Savona

Michele Riccardi

Jarmo Houtsonen

Sarianna Petrell

Diana Camerini

Cristina Soriani

Priscilla Standridge

Suosittelava viittaaminen OCP loppuraporttiin. Savona Ernesto U. & Riccardi Michele (Eds.). 2015. *From illegal markets to legitimate businesses: the portfolio of organised crime in Europe*. Final Report of Project OCP – Organised Crime Portfolio. Trento: Transcrime – Università degli Studi di Trento.

Transcrime – Joint Research Centre on Transnational Crime
Università Cattolica del Sacro Cuore di Milano – Università degli Studi di Trento
Milan office (headquarters): Largo Gemelli 1 – 20123, Milano (Italy)
www.transcrime.it

Poliisiammattikorkeakoulu
PL 123 (Vaajakatu 2)
33721 Tampere
Finland
www.polamk.fi

Tämä raportti on valikoitu suomenkielinen käännös OCP (Organized Crime Portfolio) projektin loppuraportista. Se sisältää erityisesti kaikki ne luvut, joissa käsitellään Suomea sekä muista erikseen valikoituja lukuja. Täydellinen englanninkielinen raportti on saatavissa WWW-sivustolta <http://ocpportfolio.eu>.

Yhteenveto

Tämä on **Project OCP – Organised Crime Portfolio** –hankkeen loppuraportti (www.ocportfolio.eu).¹ OCP:n tarkoitus on luoda **katsaus** Euroopan järjestäytyneen rikollisuuden talouselämään, rikoshyötyjen lähteistä lailliseen talouselämään tehtyihin investointeihin.

OCP-hankkeessa keskityttiin erityisesti kolmeen tutkimuskysymykseen, joita tämän raportin kolme osaa vastaavat:

- Mistä järjestäytyneen rikollisuuden hyödyt tulevat, miltä **laittomilta markkinoilta** (osa 1);
- Missä nämä hyödyt **investoidaan lailliseen talouselämään**; millä alueilla, mihin omaisuuden lajeihin ja mille toimialoille (osa 2);
- Paljonko näistä varoista Euroopan viranomaiset saavat **takavarikoitua** (osa 3).

Hanke keskittyy **seitsemään EU-jäsenvaltioon** (Alankomaat, Espanja, Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Ranska ja Suomi), joilla on edustajat hankkeessa. Näistä maista esitetään myös kattavat analyysit. Raportissa annetaan kuitenkin myös yleisanalyysi Euroopan tämän hetkisestä tilanteesta.

OCP-hankkeen kohteena on aihe, joka on politiikan muotoilun kannalta keskeinen mutta josta puuttuu tietoja ja aiempia tutkimuksia. OCP puuttuu tähän tutkimusvajeeseen **innovatiivisella metodologialla** ja hyödyntämällä kvalitatiivisesti ja kvantitatiivisesti **laajaa tietomäärää**, joka on peräisin hyvin erilaisista lähteistä.

Uraauurtavuudestaan ja tietojensa rajoittuneisuudesta huolimatta raportti on **ensiaskel** järjestäytyneen rikollisuuden liiketoiminnan kartoittamisessa. Raportti noudattaa Transcrimen tutkimusohjelmaa, ja sen avulla voidaan paremmin **tunnistaa ja torjua** rikollisten mahdollisuudet soluttautua niin laittomille kuin laillisille markkinoille Euroopassa.

Raportti on siis tärkeä työkalu järjestäytyneen rikollisuuden soluttautumisen **riskien arviointiin** ja rikollisten omaisuuden **jäljittämisen ja takavarikoinnin** vahvistamiseen Euroopassa.

Osa 1: Mistä rikoshyödyt ovat peräisin? Euroopan laittomat markkinat

Euroopan laittomat markkinat muuttavat jatkuvasti muotoaan kokonsa, tuotteiden, reittien ja tavaravirtojen puolesta, mutta ne ovat yhtä kaikki järjestäytyneen rikollisuuden **keskeisiä tulonlähteitä**. Project OCP – hankkeessa on toteutettu kaksi toimintoa, joilla on analysoitu näiden markkinoiden merkitystä järjestäytyneiden rikollisryhmien talouselämälle:

- **Hyötyjen suuruusluokan arviointi kymmenellä laittomalla markkinalla** keräämällä saatavilla olevia arvioita ja kehittämällä uusia;
- **Tärkeimpien järjestäytyneiden rikollisryhmien ja muiden rikollisten toimijoiden** tunnistaminen rikoshyötyjen saajina.

¹ OCP-projekti on toteutettu Euroopan unionin rikosten ennalta ehkäisy ja torjunta -ohjelman rahoituksen turvin, ja sitä on kehittänyt kahdeksan kumppanin muodostama kansainvälinen konsortio: Transcrime – Kansainvälisen rikollisuuden yhteinen tutkimuskeskus (www.transcrime.it), Università Cattolica del Sacro Cuore di Milano ja Università degli Studi di Trento (Italia), projektin koordinaattori; Suomen Poliisiammattikorkeakoulu (Polamk – Suomi); Agence de Gestion et de Recouvrement des Avoirs Saisis et Confisqués (AGRASC – Ranska); An Garda Síochána - Criminal Assets Bureau (CAB – Irlanti); Guardia di Finanza (GDF – Italia); Universiteit Utrecht (UU - Alankomaat); Universidad Rey Juan Carlos (URJC – Espanja); Durham University (UDUR – Yhdistynyt kuningaskunta).

Kuinka paljon laittomia hyötyjä nämä markkinat tuottavat?

Laittomien markkinoiden synnyttämän liikevaihdon suuruuden arviointi ei ole yksinkertaista. Tiedot ovat puutteellisia, ja on olemassa vaara, että arviot tuottavat ”kuvitteellisia lukuja”, joilla ei ole empiiristä todistusperustaa. Näistä haasteista huolimatta OCP-hankkeessa on käytetty läpinäkyvää ja todennettavaa metodologiaa (ks. luku 2 ja Metodologia-liite) ja tuotettu eräs ensimmäisistä Euroopan laittomien markkinoiden suuruusarvioista:

- **OCP-hankkeen arvion mukaan Euroopan Unionin alueen laittomat markkinat tuottavat noin 110 miljardia euroa vuodessa.**²
- **Tämä on noin 1 % EU:n bruttokansantuotteesta.**³ Osuus bruttokansantuotteesta on korkeampi eteläisen ja itäisen Euroopan maissa (ks. kartat jäljempänä).
- Seitsemän OCP-maan (Alankomaat, Espanja, Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Ranska ja Suomi) osuus tästä on noin **60 % (64 miljardia)**.
- **Huumekauppa** on edelleen tuottoisin ”perinteinen” markkina (lähes 28 miljardia euroa vuodessa EU:n laajuisesti, josta 20 miljardia OCP-maissa); huumeista **heroiini** on tuottoisin (8 miljardia euroa EU:n laajuisesti). Uudet **synteettiset huumeet** (kuten metamfetamiinit) ja **huumeiden kotituotanto** (kuten kannabiksen viljely) muokkaavat tätä markkinaa (ks. luku 4.1 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).
- **Petos** sisältää useita alalajeja (mm. MTIC eli ketjupetos, karusellipetos, korttipetos, etuuspetos jne., ks. luku 4.9 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista). Siitä on tulossa monelle järjestäytyneelle rikollisryhmälle houkutteleva tuottoisa toiminnan laji. Pelkästään **ketjupetos (MTIC)**⁴ tuottaa yli 29 miljardia euroa vuodessa EU:n laajuisesti tämän raportin arvioiden mukaan.
- **Väärentäminen**, on *potentiaalisesti* erittäin tuottoisaa (sen tuotoksi arvioidaan 42 miljardia euroa vuodessa EU:n laajuisesti), ottaen huomioon eurooppalaisten halukkuuden ostaa väärennettyjä tuotteita. Ei ole kuitenkaan vielä selvää, miten laittomien tuotteiden tarjonta voi tyydyttää potentiaalisen kysynnän (ks. kappale 4.5 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).
- **Tupakkatuotteiden salakaupassa** (ks. luku 3.4 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) liikkuu arvioiden mukaan lähes yhtä paljon rahaa kuin eräiden huumeiden kaupassa (esim. kokaiini OCP-maissa).
- **Ihmiskauppa** (sekä seksuaalista hyväksikäyttöä varten että työperäinen ihmiskauppa) on keskeinen toiminnan alue järjestäytyneille rikollisryhmille, mutta toiminnan tuotoista ei ole juuri lainkaan arvioita (paitsi eräissä maissa).⁵
- Niin ikään arvioita on vain vähän **järjestäytyneen omaisuusrikollisuuden ja laittoman asekaupan (ITF)** tuotoista. Erityisesti järjestäytynyt omaisuusrikollisuus on houkutelut monia järjestäytyneitä

² Luku viittaa arvioon niiden laittomien markkinoiden vuosituloista, joista oli saatavilla lukuja tai selvitetiin kaikille 28:lle EU:n jäsenvaltiolle: heroisiin, kokaiiniin, kannabiksen, amfetamiiniin ja ekstaasin salakuljetus, laiton tupakkatuotteiden kauppa, väärentäminen, laitton asekauppa, MTIC-petokset, ja lastivarkaudet. Arviot koskevat eri vuosia, mutta useimmat niistä ovat vuodelle 2010.

³ Määrä on laskettu EU:n yhdistetylle BKT:lle vuodelle 2010, joka on useimpien arvioiden vertailuvuosi.

⁴ Missing Trader Intra Community -petos viittaa tietyn tyyppiseen järjestäytyneeseen ALV-petokseen, joka tuottaa tappiota hallituksen budjetille ja lisätuottoa petoksen tekijälle. Yritys tyypillisesti ostaa tavaraa ALV-vapaasti toimittajalta, joka sijaitsee jossakin EU:n jäsenvaltiossa, ja myy sen kotimaassa sisällyttäen ALV:n hintaan, mutta katoaa ennen ALV:n maksamista valtiolle (katso kappale 4.9).

⁵ Seksuaalista hyväksikäyttöä varten tapahtuvan ihmiskaupan on Italiassa arvioitu tuottavan vuosittain 3 miljardia euroa (Mancuso, 2014; katso kappale 4.2).

rikollisryhmiä, sillä toiminnan riskit ovat alhaiset mutta tuotot suuret (esim. lääkkeiden varkaudet, ks. luku 4.10 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista), mutta tavarankuljetusten varkauksista on vain rajallisesti tietoa saatavilla (tuotot noin 420 miljoonaa euroa EU:n laajuisesti).

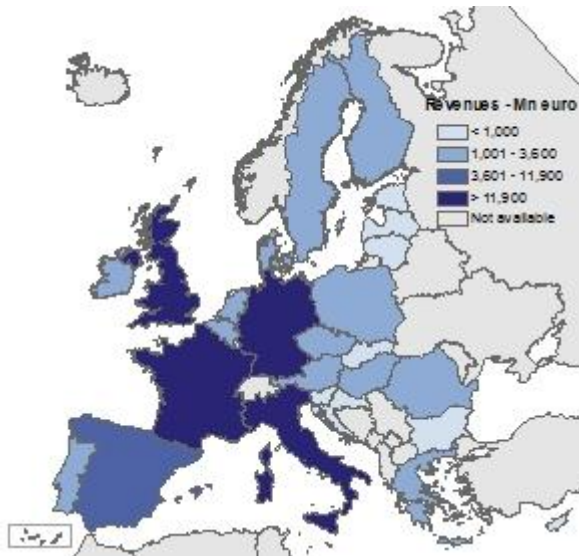
- Puuttuviin lukutietoihin nähden kokonaisarviomme (**110 miljardia**) saattaa olla alimitoitettu.

Taulukko 1 – Laittomat hyödyt vuodessa – miljardia euroa

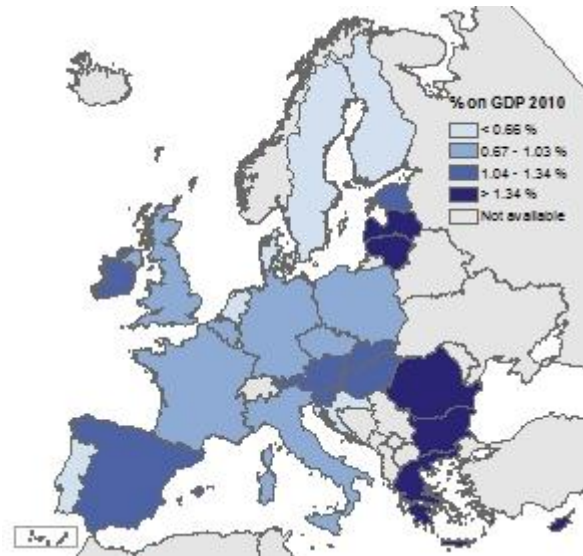
Laiton markkina	7 OCP-maata	Koko EU
Heroini	5,7	8,0
Kokaiini	5,3	6,8
<i>Kannabis</i>	5,4	6,7
<i>Amfetamiinit</i>	1,6	2,8
<i>Ekstaasi</i>	2,2	3,5
Tupakkatuotteiden salakauppa	5,2	9,4
Väärentäminen	21,6	42,7
Laiton asekauppa	-	0,4
Ketjupetos (MTIC)	16,9	29,3
<i>Tavarankuljetusten varkaudet</i>	0,36	0,42
YHTEENSÄ	64,2	109,9

Lähde: Transcrime-OCP –arviot. Muiden tekijöiden arviot kursivoitu.

Kuva 1 – Laittomien markkinoiden suuruusluokka, EU-28. Arviot valittujen markkinoiden tuotoista. Absoluuttisia arvoja⁶

Kuva 2 – Laittomien markkinoiden suuruusluokka, EU-28. Arviot valittujen markkinoiden tuotoista. Osuus bruttokansantulosta 2010⁷

Lähde: Transcrimen laventamat OCP-arviot ja Eurostat-tilastotiedot.

Kenelle rikoshyödyt päätyvät? Toimijat

Euroopan laittomien markkinoiden tuotot **jakautuvat monien toimijoiden kesken**; ne eivät keskity muutamalle rikollisjärjestölle. Toimijoiden määrä, luonne, kokoonpano ja organisoinnin taso vaihtelevat riippuen maasta, markkinasta, kehityskelpoisuudesta ja siitä, missä kohtaa toimitusketjua toimija on:

- Vaikka **suuret ja strukturoidut ryhmät** saattavat edelleen olla vahvoilla niissä rikollisissa toiminnoissa, jotka edellyttävät korkeaa järjestäytymisen astetta, **pienemmät ryhmät ja freelance-rikolliset** ovat yhä tärkeämmässä asemassa erityisesti kehittyvillä markkinoilla (mm. synteettiset huumeet, kannabiksen kotiviljely, petos ja tupakkatuotteiden salakauppa (ks. vastaavasti luvut 4.1, 4.9 ja 4.4 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).
- **Pääasiassa yhdestä kansallisuudesta tai etnisestä ryhmästä koostuvat rikollisryhmät** ovat edelleen keskeisessä asemassa eräillä markkinoilla (esim. albanialaiset ja turkkilaiset järjestäytyneet rikollisryhmät heroiinin salakuljetuksessa, ks. luku 4.1 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista), mutta ne ovat yhä useammin muuntumassa **heterogeenisiksi ja etnisesti monimuotoisiksi**. Lisäksi rikollisryhmät ovat yhä useammin **kytköksissä toisiinsa**.
- Tärkeitä ovat myös **toiminnalliset yhteydet**, kuten määrään ja alkuperään välillä (esim. Ranskan *quartiers sensibles* –alueiden jengien yhteydet pohjoisafrikkalaisiin ryhmiin kannabiksen

⁶ Se käsittää seuraavat laittomat markkinat ja toimintamuodot: heroiini, kokaiini, kannabis, amfetamiini, ekstaasi, laitton tupakkatuotteiden kauppa, väärentäminen, laitton asekauppa, MTIC-petokset ja lastivarkaudet.

⁷ Se käsittää seuraavat laittomat markkinat ja toimintamuodot: heroiini, kokaiini, kannabis, amfetamiini, ekstaasi, laitton tupakkatuotteiden kauppa, väärentäminen, laitton asekauppa, MTIC-petokset ja lastivarkaudet.

salakuljetuksessa (ks. luku 5.2 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) ja **kulttuuriset yhteydet** (esim. rikollisten motoristijengien eri maiden osastojen välillä, ks. luku 5.1 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

- Eräät rikollisryhmät **erikoistuvat tiettyihin rikollisiin toimintoihin** (esim. eräät itäisen Euroopan järjestäytyneet rikollisryhmät keskittyvät järjestäytyneeseen varkauteen, ks. luku 4.10 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) ja harjoittavat erikoisalaansa pitkin Eurooppaa (esim. omaisuusrikollisuutta tai petoksia).
- Mutta useimmat ryhmät harjoittavat yhä useammin **monia rikollisuuden lajeja** ja toimivat aktiivisesti useammalla kuin yhdellä markkinalla (esim. kiinalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät harjoittavat väärentämistä, seksuaalista hyväksikäyttöä, laitonta uhkapeliä ja veropetoksia Italiassa, ks. luku 5.4 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).
- Tästä voi seurata mittakaavaetuja **samojen reittien ja kanavien käytössä** erilaisten laittomien tavaroiden kuljettamiseen; tämä voi **alentaa toiminnan kuluja** ja kasvattaa **rikollisryhmän voittoprosenttia**.

Kun kokonaiskuva on näinkin sirpaleinen ja muuttuva, on **vaikeaa arvioida kuka ansaitsee kuinka paljon** Euroopan laittomilla markkinoilla. Jatkotutkimuksissa tulisi pyrkiä paremmin ymmärtämään, miten rikoshyödyt jaetaan eri rikollisten toimijoiden kesken tai rikollisryhmän jäsenten kesken.

Missä ja miten rikollisryhmät hankkivat tuottoja tulevaisuudessa? Uusia kehityskulkuja

Project OCP –hankkeessa kerätty aineisto viittaa eräisiin uusiin kehityskulkuihin, jotka on otettava huomioon jotta voimme täysin ymmärtää miten **laittomien markkinoiden tuotot voivat muuttua**:

- Ensinnäkin on näyttöä siitä, että järjestäytyneet rikollisryhmät saattavat **vähitellen siirtyä** perinteisiltä markkinoilta (huumeet tai ihmiskauppa) uusille, vähemmän riskialttiille ja aliarvostetuille mutta erittäin kannattaville rikollisen toiminnan alueille, joita ovat **petokset ja järjestäytynyt omaisuusrikollisuus** (esim. lääkkeiden, ajoneuvojen tai varaosien varkaudet). Nämä toiminnan alueet voivat paitsi tuoda kuvaan uusia toimijoita myös vetää puoleensa perinteisiä järjestäytyneitä rikollisryhmiä (esim. Italian mafia, Camorran ryhmät, ks. luku 5.4 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).
- Toiseksi, laittomilla markkinoilla käytetään yhä enemmän hyödyksi **laillisia yrityksiä**, esimerkiksi:
 - Peiteyhtiöinä **petoksissa** kuten karusellipetoksissa, valmisteveropetoksissa tai vakuutuspetoksissa;
 - **Laittoman toiminnan kulissina** (esim. kuljetusyritys, jonka turvin salakuljetetaan huumeita);
 - **Varastetun tavaran ”pesemiseksi”** (esim. valetukkukauppa, joka pakkaa varastettuja lääkkeitä uudelleen ja myy ne takaisin sairaaloille ja apteekkeille, ks. luku 4.10 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).
- Kolmanneksi, **uusia tuotteita** on ilmestymässä **laillisen ja laittoman toiminnan väliselle harmaalle alueelle**. Esimerkkejä tästä ovat *laittomat valkoiset* savukkeet, jotka tuotetaan laillisesti yhdessä maassa ja salakuljetetaan toiseen maahan (ks. luku 4.4 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) tai tuliaseiden jäljitelmät, joista saa muokattua laittoman toimivan asean (ks. luku 4.3 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

Nämä kehityskulut muovaavat Euroopan laittomia markkinoita uuteen asuun, mutta ne ovat myös tärkeitä järjestäytyneiden rikollisryhmien **liiketoimintastrategioiden** vaikuttimia siirryttäessä laittomasta taloudesta lailliseen talouselämään.

Laittomasta hyödystä laillisiin investointeihin

Kaikki laittomien markkinoiden tuotot eivät ole käytettävissä investointeihin lailliseen talouselämään. Rikollisryhmien on katettava erilaisia kuluja, kuten:

- **Toiminnan kulut**, kuten huumeiden ostaminen ja kuljetus;
- **Hallintokulut**, kuten palkanmaksu rikollisryhmän jäsenille tai tuet heidän perheilleen;
- **Henkilökohtaiset kulut** elinkustannusten kattamiseen tai elintason ylläpitoon;
- **Rahanpesukulut**, esim. laittomia tuottoja pesevien ammattilaisten palkat;

Tutkimuksessa sovellettiin innovatiivista metodologiaa (ks. luku 6 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) heroiinimarkkinaan, ja arvioksi saatiin, että **25 % – 42 % heroiinin tuotoista** seitsemässä OCP-maassa (euromääräisesti 1 160 – 3 160 miljoonaa euroa) olisi käytettävissä kulujen jälkeen investointeihin lailliseen talouselämään.⁸

Osa 2: Mihin tuotot menevät? Järjestäytyneen rikollisuuden investoinnit Euroopan lailliseen talouselämään

Kun laittoman toiminnan kulut on katettu, mihin tuotot sijoitetaan laillisessa talouselämässä? OCP-hanke tuotti **ensimmäisen yleiskatsauksen järjestäytyneen rikollisuuden investointisalkkuihin** seitsemässä OCP-maassa. Raportissa otetaan investoinneista huomioon:

- **Maantieteelliset alueet**;
- **Omaisuuksien lajit**;
- **Toimialat**;
- **Rikollisten toimijoiden** erilaiset investointistrategiat;
- **Vaikuttimet**, jotka voivat selittää näitä strategioita.

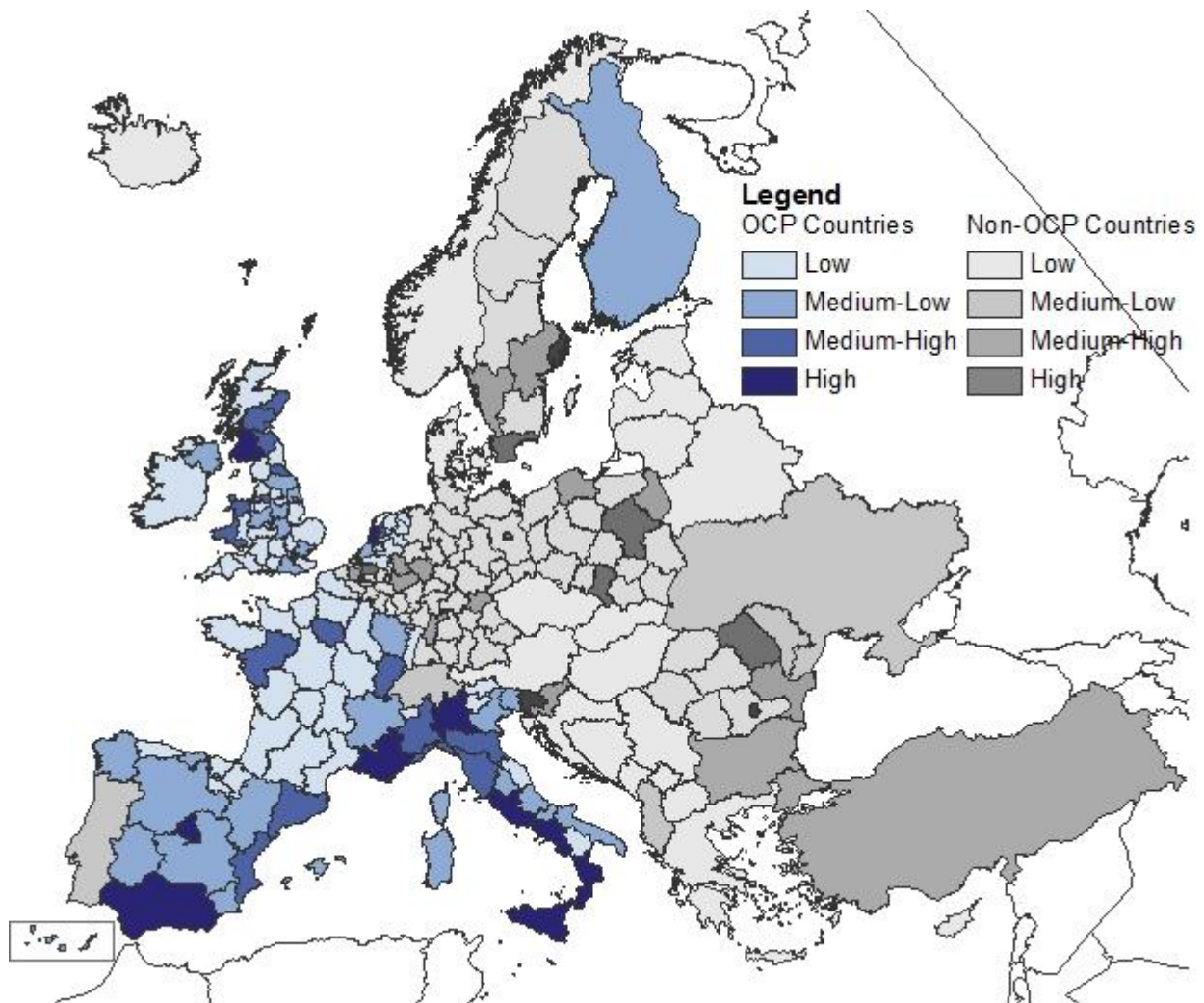
Koska virallisia tietoja ei ollut ja jotta saisimme kerättyä mahdollisimman paljon aineistoa, käytimme **laajaa määritelmää investoinnista** (ks. luku 2 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) saadaksemme kerättyä **laajan tapausaineiston** investoinneista **eri lähteistä** (oikeuden asiakirjoista, lainvalvojen raporteista, talousrikostutkijoilta, varojen takaisin hankintavirastoilta, akateemisista tutkimuksista, julkisista lähteistä).

Millä maantieteellisillä alueilla rikollisia investointeja tehdään?

Vaikka analyysi keskittyikin vain seitsemään OCP-maahan (joita 70 % kerätystä aineistosta koski), järjestäytyneen rikollisuuden investointeja koskevia tapauksia löytyi **lähes kaikista EU:n jäsenvaltioista (24/28)** ja useista EU:n naapurivaltioistakin.

⁸ Luvussa 5 kehitetty malli kattaa raaka-aineiden hankintakustannukset sekä toimitusketjuun liittyvien rikollisten elinkustannukset. Se ei kata kuljetuskustannuksia, hallinnollisia kustannuksia tai rahanpesukustannuksia.

Kuva 3 – Euroopan alueet (NUTS 2) ja tutkimusaineiston osoittamat rikolliset investoinnit osuutena kunkin maan kokonaismäärästä⁹

Lähde: Transcrimen kehitemä DOCI:sta.

Investointikeskittymiä löytyi tietyiltä alueilta:

- **Italiassa** eteläiset alueet, Lazio ja luoteiset alueet (erityisesti Lombardia);
- **Ranskassa**, PACA - Provence-Alpes-Côte d'Azur, Île-de-France ja itäiset raja-alueet;
- **Espanjassa**, Andalusia, Madrid ja vähemmässä määrin kaakkoiset alueet;
- **Iso-Britanniassa**, suur-Lontoo ja lounais-Skotlanti;
- **Alankomaissa**, Amsterdam ja Rotterdam ympäristöineen;

⁹ Luokat on tunnistettu Jenksin Natural Breaks -optimointialgoritmia käyttämällä. Vaikka viittaukset järjestäytyneisiin rikollisrymiin on käytössä useimmissa maissa, ne eivät joissakin tapauksissa raportoisi indikaatioita asiaankuuluvasta NUTS 2:sta, tai NUTS 2 -indikaatioita omaavien viittausten lukumäärä on liian alhainen ollakseen merkityksellinen ja edustava. Siksi jotkin maat (Bulgaria, Irlanti, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Slovakia, Tanska, Tseki, Unkari ja Viro) on luokiteltu niiden kansallisten arvojen mukaisesti.

- **OCP-maiden ulkopuolisissa maissa** tietyt alueet kuten Berliini, Düsseldorfin ja Kölnin alue, Bukarest sekä Romanian ja Moldovan välinen raja.¹⁰

Tutkimuksen mukaan rikolliset investoinnit ovat keskittyneet alueille, joissa on historiallisesti ollut runsaasti **järjestäytyneiden rikollisryhmien toimintaa** (esim. eteläinen Italia), **raja-alueille** tai alueille, jotka ovat **salakuljetuksen kannalta merkittäviä** (esim. Andalusia, Zuid-Holland, Marseille), **suuriin kaupunkeihin** (esim. Lontoo, Amsterdam, Madrid, Berliini) sekä **turisti- ja ranta-alueille** (esim. Côte d'Azur, Murcia, Malaga ja Euroopan pääkaupungit), joilta löytyy investointimahdollisuuksia esimerkiksi kiinteistöalalla.

Vaikka eräillä alueilla (kuten eteläisessä Italiassa, ks. luku 8.4 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) investointeja tekevät **pääasiassa paikalliset ryhmät**, toisilla alueilla on havaittu **monen järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa**: eteläiseen Espanjaan ovat esimerkiksi sijoittaneet Italian mafiat, venäläiset järjestäytyneet rikollisryhmät, motoristijengit ja muutkin ryhmät (ks. luku 8.6 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

Millaisia omaisuuden lajeja?

OCP-hankkeessa kerätyt aineistot osoittavat, että järjestäytyneiden rikollisryhmien investointisalkuissa on kaikenlaisia omaisuuden lajeja:

- **Rekisteröity omaisuus** kuten autot ja veneet, jotka ovat *keskeisiä* monissa laittomissa toiminnoissa (esim. veneen käyttö huumeiden salakuljettamiseen) ja lisäksi rikollisryhmän jäsenten *statussymboleja*, jotka myös heijastavat ryhmän kulttuuria (esim. moottoripyöräjengien viritetyt moottoripyörät);
- **Irtaimisto** kuten korut, arvoesineet ja luksuskellot mutta myös rahoitusinstrumentit, pankkitilit ja käteinen raha;
- **Kiinteistöt** huviloista kerrostaloasuntoihin. Järjestäytyneet rikollisryhmät pitävät kiinteistöjä turvallisina sijoituksina, koska ne takaavat korkean tuoton vuokratuloina (erityisesti jos alueella on vilkkaat kiinteistömarkkinat, esim. PACA tai Costa del Sol, ks. luvut 8.2 ja 8.6 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista). Kiinteistöjen omistaminenkin voi edesauttaa laitonta toimintaa (esim. talossa voi pitää bordellia tai varastoida laitonta tavaraa), petoksia (esim. kiinnelainapetoksia, kuten Irlannissa, ks. luku 8.3 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) tai reviiirin hallintaa, kuten Italiassa (ks. luku 8.4 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).
- **Yritykset**, jotka ovat keskeisiä investointikohteita ja joilla on monia eri tehtäviä rikollisorganisaatioiden strategioissa.

Millä toimialoilla?

Kerätyn aineiston nojalla näyttää siltä, että rikollisia investointeja löytyy eniten seuraavilta toimialoilta (vrt. luku 7.3 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista):

- Baarit ja ravintolat;
- Rakennusala;
- Tukku- ja vähittäiskauppa, erityisesti elintarvikkeet ja vaatteet;

¹⁰ Koska tapausten keruu oli järjestelmällistä ainoastaan seitsemässä OCP-maassa, muissa EU:n jäsenvaltioissa kerättyä todistusaineistoa on tulkittava varovaisesti ja ainoastaan alustavan tilannekuvana.

- Kuljetusala;
- Kiinteistöala;
- Hotellit.

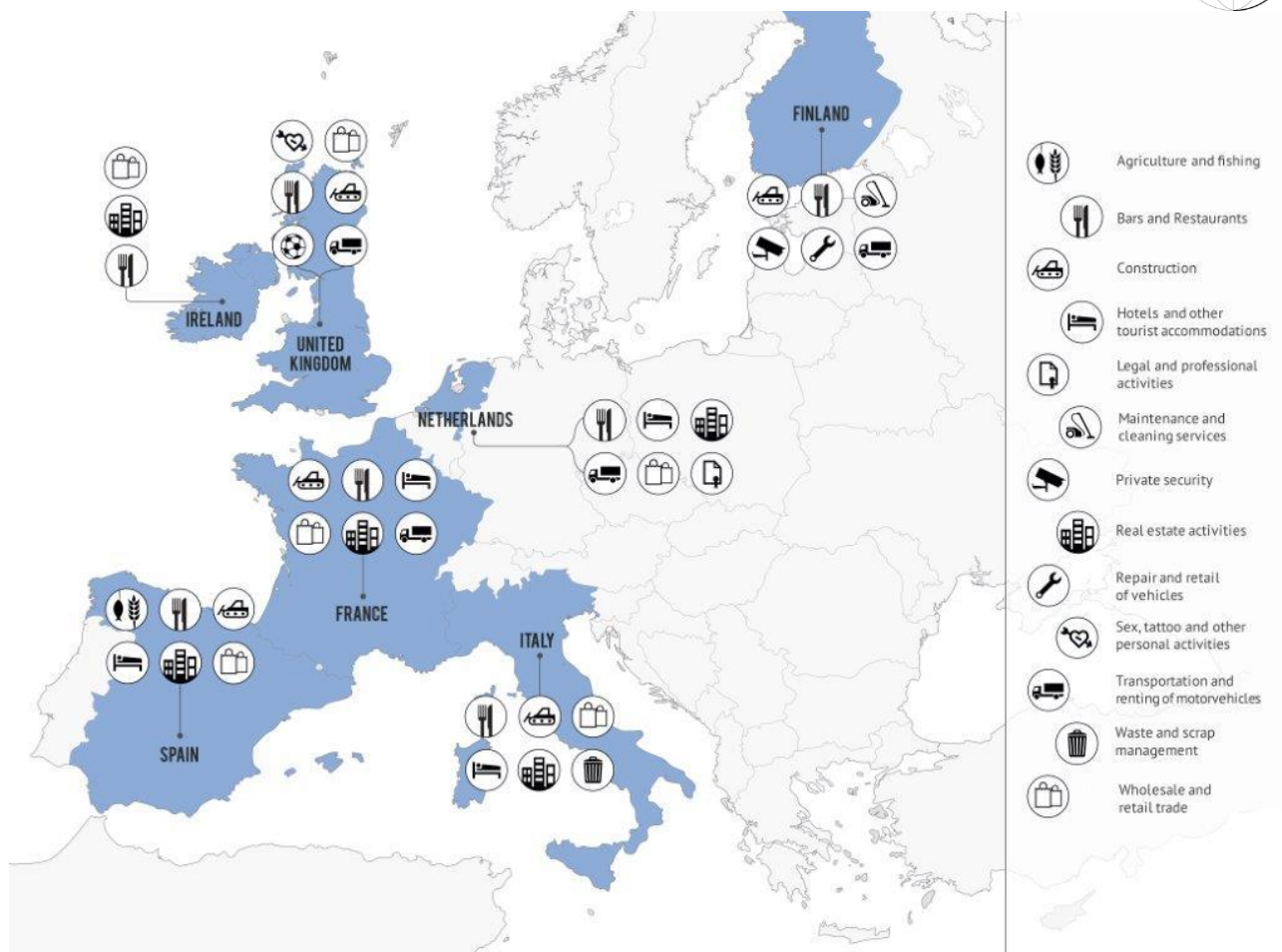
Muita toimialoja, jotka kerättyjen tietojen nojalla ovat viime vuosina alkaneet kiinnostaa järjestäytyneitä rikollisryhmiä investointikohteina, ovat **uusiutuva energia, jäte- ja romuhuolto, rahansiirtopalvelut** sekä **kasinot, peliautomaatit, vedonlyönti ja uhkapeli** (ks. luku 7.3 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

Jatkotutkimuksessa tulisi tarkastella näiden toimialojen kiinnostavuuteen vaikuttavia tekijöitä ja niiden haavoittuvuuksia. Kiinnostavat toimialat näyttävät olevan seuraavan kaltaisia:

- **Käteisvaltaiset** toimialat, joilla voi tehdä rahanpesua;
- **Työvoimavaltaiset matalan teknologian** toimialat, jotka **eivät tähtää vientiin**;
- Toimialat, joihin liittyy runsaasti **julkishallinnon toimintaa** ja/tai **julkista tukea**;
- **Alueelliset** toimialat, jotka voivat hyödyttää ja/tai mahdollistaa alueen hallintaa rikollisryhmien toimesta.
- Toimialat, joilla **sääntely on heikkoa tai vasta kehitymässä**, jolloin valvonta on heikompaa ja soluttautumismahdollisuudet parempia (esim. uusiutuva energia tai videopeliautomaatit).

Ennen kaikkea nämä toimialat usein **mahdollistavat muuta laitonta toimintaa**: kuljetusyritys salakuljetuksen peiteyrityksenä tai rahansiirtopalvelu rahanpesua varten jne.

Nämä ovat yleistyksiä; **eri maiden välillä on eroja**. Erot voivat riippua monista eri tekijöistä (ks. luku 7.3 ja luku 8 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista), kuten maan elinkeinorakenteesta ja yrityskulttuurista (esim. rikollisten investoinnit maatalouteen ja kalastukseen ovat huomattavasti suuremmat Espanjassa kuin Suomessa – ks. 8.6), investointimahdollisuuksista, hallinto- ja sääntelyjärjestelmistä sekä maassa toimivien rikollisryhmien harjoittamasta toiminnasta (esim. kuljetusyritysten käyttö on paljon yleisempää *kauttakulkumaissa* kuten Alankomaissa – ks. luku 8.5 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

Mitä eroja on toimijoiden välillä?

Eroja on paitsi maiden ja toimialojen välillä myös **järjestäytyneiden rikollisryhmien välillä**.

- Ensinnäkin, kuten laittomillakin markkinoilla, lailliseen talouselämään investoivien joukossa on **moninaisia rikollisia toimijoita**, suurista järjestöistä pieniin ja vähemmän tiiviisiin jengeihin;
- Koska tietojen kerääminen keskittyi seitsemään OCP-maahan,¹¹ ne rikollisryhmät, joiden investointitoiminnasta lailliseen talouselämään on eniten todisteita ovat **Italian mafiat** (erityisesti Camorra ja 'Ndrangheta), **kiinalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät** ja **venäläiset/georgialaiset järjestäytyneet rikollisryhmät**, mutta myös **motoristijengit** ja **brittiläistä, alankomaalaista ja turkkilaista** alkuperää olevat rikollisryhmät;
- Todisteita **Italian mafian** investoinneista löytyy paitsi Italiasta myös monista muista Euroopan maista; keskeisiä toimialoja ovat kiinteistöala, rakennusala, baarit ja ravintolat sekä elintarvikkeiden tukku- ja vähittäismyynti;

¹¹ Se voi yliarvioida seitsemästä OCP-maasta lähtöisin olevien järjestäytyneiden rikollisryhmien roolin ja painoarvon, kuten Italian mafiat tai brittiläiset järjestäytyneet rikollisryhmät.

- **Kiinalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien** keskeisiä toimialoja ovat tukku- ja vähittäiskauppa, baarit ja ravintolat, henkilökohtaiset palvelut (esim. hieromalitokset) ja rahansiirtopalvelut. On myös yhä enemmän todisteita siitä, että nämä ryhmät siirtävät Euroopassa saamiaan rikoshyötyjä (mm. väärennyksistä, veropetoksista ja työvoiman hyväksikäytöstä) Kiinaan erityisesti rahansiirtopalvelujen kautta (esim. Italiasta, Espanjasta ja Britanniaista – ks. luku 8 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista);
- **Venäläiset/georgialaiset järjestäytyneet rikollisryhmät** toimivat todistusaineiston valossa useammassa EU-jäsenvaltiossa kuin mitkään muut. Näiden ryhmien toimialoja ovat tukku- ja vähittäiskauppa, baarit ja ravintolat, kiinteistöala, hotellit ja kasinot sekä uhkapeli;
- On olemassa todisteita **motoristijengien** tekemistä sijoituksista yksityiselle turva-alalle, rakennuslalle, ajoneuvojen korjausalalle ja vähittäiskauppaan; toiminta on myös yhä edistyneempää (mukaan lukien politiikkaan ja julkishallintoon soluttautuminen) ja levittäytyy yhä useampiin maihin (mm. Espanjaan – ks. luku 8.6 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista);
- **Turkkilaiset, kolumbialaiset ja pohjoisafrikkalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät** näyttäisivät mieluiten siirtävän Euroopassa syntyneet rikoshyödyt (esim. huumekaupasta) ulkomaille ja investoimaan ne usein **kotimaassaan** (esim. kiinteistöihin), käyttäen hallitsemiaan rahansiirtopalveluja;

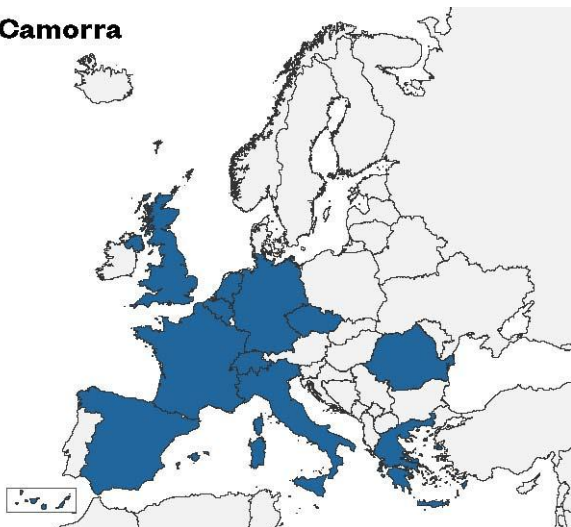
Muitakin kehityskulkuja on syytä huomioida:

- Ensinnäkin todistusaineisto osoittaa, että **ammattilaisilla ja yrityspalvelujen tarjoajilla** saattaa olla keskeinen rooli erityisesti korkean tason rahanpesu- ja petoshankkeissa;
- Toiseksi alalla on yhä enemmän **freelance-yrittäjiä**, jotka toimivat yhteistyössä useiden järjestäytyneiden rikollisryhmien kanssa niiden edustajana tai *mahdollistajana* (facilitator) (esimerkkinä tästä Cosa Nostran ja Camorran investoinnit tuulivoimaan Italiassa, ks. luku 8.4 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).
- Kolmanneksi, eri ryhmien välillä on yhä enemmän **yhteistyötä** ja **yhteisyrityksiä** laillisilla markkinoilla (esim. Camorran ja kiinalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien yhteistyö vaateteollisuudessa).¹²

Kuva 4 – Euroopan maat, joista löytyy todisteita järjestäytyneen rikollisuuden investoinneista.

¹² Muita mielenkiintoisia tapauksia voidaan löytää Italian mafioiden joukosta liittyen tiettyjen Italian tärkeiden hedelmämarkkinoiden hallintaan (katso luku 8.4 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) ja siihen liittyvään sofistikoituneeseen rahanpesuun. 'Ndrangheta, aiemmat irlantilaiset puolisoillaaliset jäsenet, ja espanjalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät, jotka tähtäävät eteläeurooppalaisiin turistikohteisiin sijoittamiseen (katso luku 8.4 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

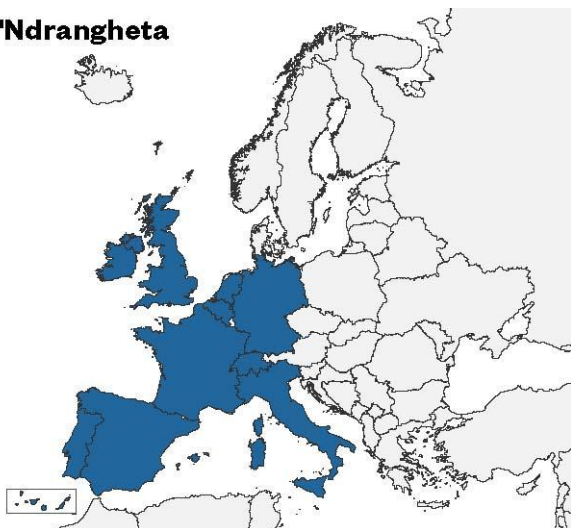
Camorra

Cosa Nostra

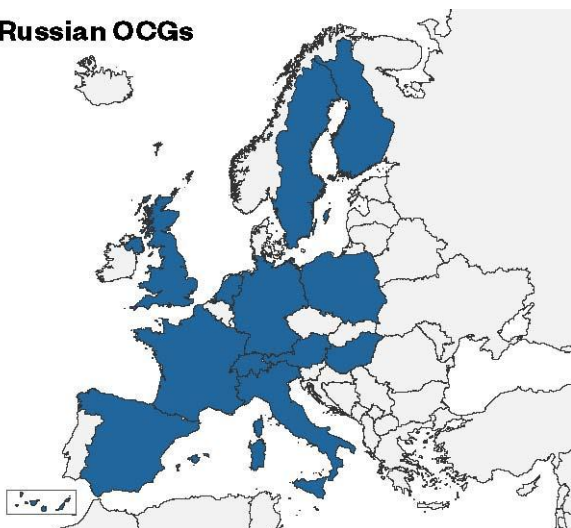
'Ndrangheta

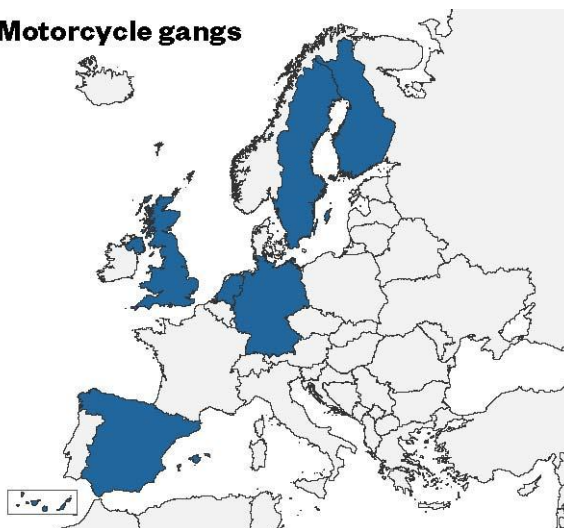
Chinese OCGs

Russian OCGs

Motorcycle gangs

Lähde: Transcrimen tulkinta DOCI:n aineistosta.

Mitkä ovat järjestäytyneiden rikollisryhmien investointien motiiveja?

OCP-projekti osoitti, että rikollisryhmien tekemät investoinnit lailliseen talouselämään palvelevat useita eri tarkoituksia, mm: **Rikoshyötyjen rahanpesu**;

- **Voittojen kasvattaminen** esim. keinottelemalla kiinteistömarkkinoilla;
- **Alueen hallinnan vahvistaminen** esim. investoimalla kiinteistöihin tai vahvasti alueellisiin yrityksiin;
- **Paikalliseen politiikkaan, liike-elämään ja hallintoon soluttautuminen** esim. julkisiin hankintoihin osallistuvien yritysten kautta;
- **Yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rakentaminen** esim. luomalla työpaikkoja tai tarjoamalla julkisia palveluja;
- **Laittoman toiminnan mahdollistaminen** esim. toimimalla investointien kautta näillä toimialoilla:
 - Tukkukaupat (erityisesti elintarvikealalla) huumekaupan peiteyrityksinä;
 - Kuljetus- ja logistiikkayritykset sekä vienti- ja tuontiyritykset laittomien, väärennettyjen tai varastettujen tavaroiden salakuljetuksen peiteyrityksinä;
 - Baarit, ravintolat, klubit ja hotellit prostituution tai huumekaupan peiteyrityksinä;
 - Rahansiirtopalvelut rikoshyötyjen siirtämiseen ulkomaille;
 - Öljy- ja kaasuyhtiöt petostarkoituksiin (esim. veropetokset, valmisteveropetokset, polttoaineen "pesu" jne.).

Rikollisryhmät eivät investoi lailliseen talouselämään vain pestäkseen rahaa; ne käyttävät laillisia yrityksiä **voimankäytön välineinä** ja saavuttaakseen mittakaavaetuja rikollisessa toiminnassaan. Järjestäytyneiden rikollisryhmien kannalta lailliset ja laittomat markkinat muodostavat *jatkumon*, jonka avulla ne voivat tehdä voittoa ja laajentaa vaikutusvaltaansa.

Osa 3: Mitä rikoshyötyjä saadaan hankittua takaisin? Rikollisten omaisuuden takavarikointi Euroopassa

Missä määrin järjestäytyneiden rikollisryhmien laittomilta markkinoilta ansaitsemia ja lailliseen talouselämään investoituja rikoshyötyjä **saadaan viranomaistoimin hankittua takaisin?**

Vaikka **rikollisten omaisuuden takavarikointia** pidetään yleisesti keskeisenä tekijänä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa Euroopassa (mitä osoittaa direktiivin 2014/42/EU säätäminen), kysymys ei ole aivan yksinkertainen.

Ensinnäkin **tilastotietoa on vain vähän**; toiseksi eri EU-jäsenvaltioissa on **erilaiset takavarikointiperiaatteet** (esim. erilaiset takavarikointitavat, esirikokset ja omaisuuden lajit – ks. luku 10 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista), minkä vuoksi saatavilla olevien tietojen vertailu on vaikeaa.

OCP-projektissa selvitettiin tilannetta paremman käsityksen saamiseksi ja edellä mainittuun kysymykseen vastaamiseksi:

- Arvioimalla takavarikoitua omaisuutta koskevan **tiedon saatavuutta** kaikissa 28:ssa EU-jäsenvaltiossa;
- Analysoimalla saatavilla olevien tietojen nojalla, **paljonko ja minkälaista omaisuutta takavarikoidaan** vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden vuoksi seitsemässä OCP-maassa.

Mikä on takavarikoitua omaisuutta koskevien tietojen saatavuus Euroopassa?

OCP-projektissa suoritettiin tiedustelu 28:ssa EU-jäsenvaltiossa varojen takaisinmaksusta ja hallinnasta vastaavien virastojen kesken sekä analysoitiin julkisia lähteitä (mm. varojen takaisinmaksuvirastojen ja omaisuudenhallintavirastojen vuosikertomuksia). Tästä saatiin selville seuraavaa (tarkemmat tiedot luvussa 11 täydellisessä englanninkielisessä loppuraportissa):

- Tiedot takavarikoiduista omaisuuseristä Euroopassa ovat **vähäisiä ja laadultaan heikkoja**. Eräissä maissa kerätään tilastotietoja perusteellisesti (esim. Italia, Alankomaat), mutta toisissa ei;
- **IT-järjestelmiä** käytetään vain harvoin tietojen järjestelyyn;
- Lainsäädäntöeroista johtuen takavarikointia koskevien tietojen keruun **menetelmät ja kriteerit** vaihtelevat suuresti eri EU-jäsenvaltioissa;
- Monissa tapauksissa **useat virastot** keräävät tietoja varojen takaisinmaksuprosessin eri vaiheissa tai maantieteellisesti eri paikoissa. Tämän vuoksi tilastotiedot eivät usein ole saatavilla keskitetysti eivätkä yhdenmukaisina;
- Tiedot voivat olla peräisin varojen takaisinmaksuprosessin **eri vaiheista** ja voivat olla jopa päällekkäisiä koskien samaa oikeuskäsittelyä;
- Usein on mahdotonta tietää, minkä **päärikoksen tai -rikosten** johdosta omaisuuserä on takavarikoitu, ts. kuuluuko se lain määritelmän mukaan *vakavan* tai *järjestäytyneen rikollisuuden* piiriin;
- Tiedoista puuttuu usein **muita hyödyllisiä tietoja** (esim. takavarikoidun omaisuuserän sijainti ja kunto, haltuunoton tai takavarikoinnin päivämäärä, ao. rikollisryhmän nimi tai tyyppi);
- Useissa tapauksissa omaisuuserille **ei anneta yksilöivää tunnusta**, jonka avulla **omaisuuseriä voisi jäljittää** läpi koko prosessin.

On siis mahdotonta tietää, paljonko omaisuuseriä EU:ssa kulloinkin takavarikoidaan tai mikä jonkin tietyn omaisuuserän sijainti tai tila kulloinkin on.

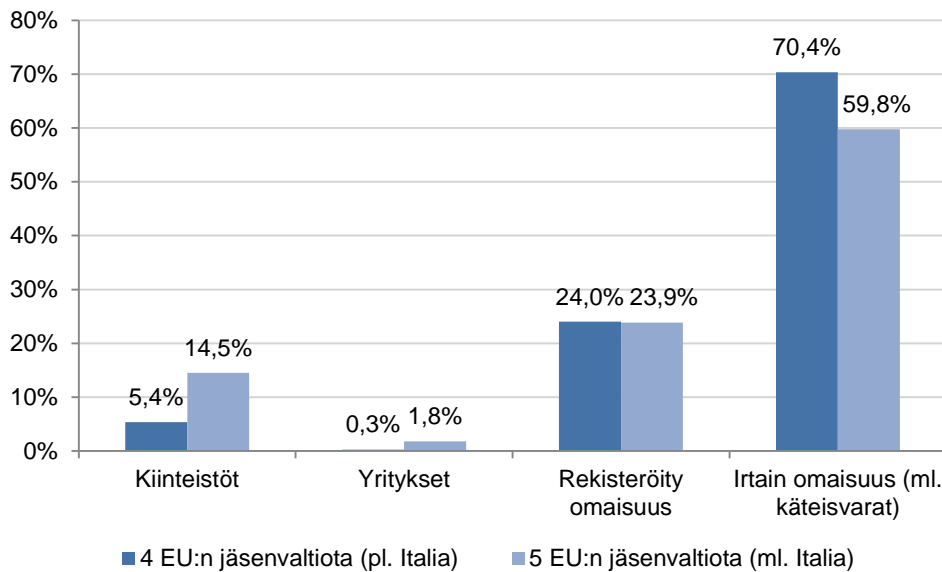
Paljonko ja millaisia omaisuuden lajeja takavarikoidaan saatavilla olevan tiedon nojalla?

Vaikka takavarikoinnista onkin hankala saada kattavaa yleiskuvaa, tapauskohtainen analyysi seitsemän OCP-maan tiedoista osoittaa seuraavaa (ks. luku 12 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista):

- Takavarikoitujen omaisuuserien **määrä ja arvo** on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana useimmissa niistä maista, joista tietoja on saatavilla;
- Suurin osa takavarikoidusta omaisuudesta on **irtaimistoa**. Yleisesti takavarikoidaan käteistä, pankkitilejä, ajoneuvoja ja veneitä mutta harvemmin kiinteistöjä (ks. jäljempänä);
- **Yrityksiä ei takavarikoida juuri lainkaan**, paitsi Italiassa. Yritysten takavarikointi ei ole kovin yleistä huolimatta siitä, että rikollisryhmät todistettavasti investoivat monille eri toimialoille eri EU-jäsenvaltioissa.

Saatavilla olevat tiedot osoittavat siis, että sen välillä, **mihin rikolliset investoivat ja mitä EU:n viranomaiset takavarikoivat**, on merkittävä epäsuhta, ei vain *määrässä* vaan myös omaisuuden *lajeissa*.

Kuva 5 – Viidessä OCP-maassa takavarikoitujen varojen omaisuustyyppien osuudet.¹³

Lähde: OCP:n analysoimat varojen takaisin Hankintavirastojen julkiset raportit ja OCP:n omat tiedot.

Vaikutukset tutkimukseen ja politiikkaan

Koska tämä raportti on ensimmäinen laatuaan, perustuu rajallisiin tietoihin ja kattaa rajallisen määrän EU-jäsenvaltioita, sitä tulee pitää vain ensiaskeleena Euroopan järjestäytyneen rikollisuuden talouselämän ymmärtämisessä ja jatkotutkimuksen lähtökohtana. Erityisesti raportissa mainitaan useita haasteita, joihin tulisi kohdistaa tutkimustyötä ja poliittisia toimenpiteitä (ks. luku 13 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

Tutkimuksen kannalta:

- Raportti antaa kylmän kuvan järjestäytyneiden rikollisryhmien toiminnasta Euroopan laittomilla ja laillisilla markkinoilla poliisi- ja oikeustapausten pohjalta. Tästä kylmävävästä tilanteen kuvauksesta on kuitenkin edettävä **riskialueiden lämpökartoitukseen**, ts. tunnistamaan paitsi missä rikollisten soluttautumisen riskit ovat nyt suurimmillaan myös missä riskit saattavat kasvaa tulevaisuudessa. Tämän tutkimuksen pohjalta tulisi kehittää **riskinarviointimalleja**, joissa otetaan huomioon kontekstimuuttujat (esim. rikostentorjunnan sääntely, taso ja luonne) ja voidaan paremmin määritellä **missä uusia mahdollisuuksia rikollisten soluttautumiselle voi syntyä**, jotta voidaan ryhtyä poliittisiin toimenpiteiden **riskien vähentämiseksi**.
- Tätä tarkoitusta varten **tutkimusta on laajennettava** kattamaan **kaikki 28 EU-jäsenvaltiota** esim. perustamalla **eurooppalainen tarkkailuvirasto**, jotta voidaan havainnoida **rajat ylittäviä** rikollisten investointeja ja tunnistaa alueita, joille tutkimusta ja poliittisia toimenpiteitä tulee kohdentaa.
- OCP-projektissa on luotu yleiskuva, jossa on tunnistettu **makrotason kuvioita ja kehityskulkuja** järjestäytyneiden rikollisryhmien toiminnassa laittomilla ja laillisilla markkinoilla. Tämän makronäkökulman tueksi tarvitaan **mikronäkökulmaa**, jossa voidaan keskittyä yksittäisiin asioihin.

¹³ Huomioonotettujen tietojen lähteet ovat ANBSC, CAB, PCS, PNSD ja AGRASC.

Tulevissa tutkimushankkeissa tulisi liittää tämän tutkimuksen tulokset aiheeltaan rajatumpiin mutta EU:n laajuisiin tutkimushankkeisiin.¹⁴

Politiikan kannalta:

- Raportti osoittaa selkeästi, että tällä alalla saatavilla olevat tiedot (koskien takavarikoitua omaisuutta, epäilyttävien liiketoimien raportointia jne.) ovat vähäisiä ja laadultaan heikkoja kaikissa EU-jäsenvaltioissa. EU:n virastojen tulisi **kannustaa parempaan tiedonkeruuseen** kaikissa Euroopan maissa ja **taata tiedon saatavuus tutkijoille**.
- Raportti osoittaa myös, että sen välillä, mihin rikolliset investoivat ja mitä omaisuutta Euroopan viranomaiset takavarikoivat, on selkeä epäsuhta erityisesti mitä tulee rikollisten investointeihin laillisiin yrityksiin. On syytä **tehostaa yritysten takavarikointia** parantamalla niiden jäljitettävyyttä (esim. vahvistamalla eurooppalaisten lainvalvojien ja talousrikostutkijoiden talouselämän tutkintavalmiuksia ja antamalla heille kattavampi pääsy rekistereihin ja paremmat IT-työkalut¹⁵), kehittämällä sääntelyä (esim. käyttämällä enemmän *laajennettua hyödyn menettämistä* tai *kolmannen osapuolen takavarikkoa*) ja kehittämällä takavarikoitujen yritysten hallintaa.
- Raportissa korostetaan **julkisen ja yksityisen sektorin yhteishankkeita** (esim. tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihdon parantamista) sen ehkäisemiseksi, että rikolliset käyttävät laillisten toimitusketjujen aukkoja toteuttaakseen rikollista toimintaa kuten varkauksia, petoksia, väärennyksiä tai rahanpesua.

Euroopan instituutioiden ja valtioiden tulisi tarjota näihin haasteisiin vastaamiseen tarvittavat henkilöresurssit ja tekniset resurssit. **Lainvalvontaviranomaisten, talousrikostutkijoiden ja varojen takaisin Hankintavirastojen organisaatiota** voisi kehittää, jotta nämä viranomaiset voisivat paremmin **tunnistaa, arvioida ja hallita** rikollisten sekä laittomille että laillisille markkinoille soluttautumisen riskejä. **Vähentämällä mahdollisuuksia tehdä rikoksia** ja keskittymällä korkean riskin tilanteisiin voidaan saavuttaa tuloksia siten, että käytetään vähemmän voimavaroja ja rasitetaan vähemmän Euroopan kansalaisten kukkaroa.

¹⁴ Esimerkiksi ARIEL-projektin tulokset (www.arielproject.eu), rahoittaja sisäasioiden pääosasto; odotetaan valmistuvan vuoden 2015 keväällä. ARIEL on suorittanut *skriptianalyysia* tietyistä tapaustutkimuksista, jotka koskevat järjestäytyneen rikollisuuden soluttautumista laillisiin yrityksiin viidessä pilotoitavassa EU-maassa, jotta ymmärrettäisiin paremmin järjestäytyneiden rikollisryhmien keinoja, joilla ne saavat ja pitävät hallinnan eurooppalaisista yrityksistä.

¹⁵ Esimerkiksi EU:n rahoittama EBOCS-projekti (www.ebocs.eu) tuottaa IT-prototyypin, joka tulee lainvalvontavirastojen, taloudellisten tutkintayksiköiden ja akateemisten tutkimusorganisaatioiden saataville helpottamaan tietojen keräämistä ja analysointia osakkeenomistajista ja hallinnoijista viiden EU:n jäsenvaltion eri liiketoimintarekistereistä. Mikäli tämän pilotoitavan työkalun käyttöä laajennetaan muihin maihin, se helpottaisi olennaisesti monikansallisia tutkintoja soluttauduttujen laillisten yritysten takana olevien hyötyä saavien omistajien tunnistamiseksi.

1 Johdanto

Michele Riccardi (Università Cattolica del Sacro Cuore – Transcrime, Italy)

Project OCP – Organised Crime Portfolio

Tässä raportissa esitellään **Project OCP – Organised Crime Portfolio** –hankkeen tulokset (www.ocportfolio.eu). OCP-projekti on toteutettu Euroopan Unionin rikosten ennalta ehkäisyä ja torjuntaa koskevan erityisohjelman rahoitustuella (Euroopan Komissio, Sisäasioiden pääosasto), ja sen kehittäjänä oli yhteenliittymä, jossa on **kahdeksan yhteistyökumppania**:

- Transcrime – Joint Research Centre on Transnational Crime (www.transcrime.it) of the Università Cattolica del Sacro Cuore di Milano and the Università degli Studi di Trento (Italy) (projektin koordinaattori)
- Poliisiammattikorkeakoulu (Suomi)
- Agence de Gestion et de Recouvrement des Avoirs Saisis et Confisqués (AGRASC – France)
- An Garda Síochána - Criminal Assets Bureau (CAB – Ireland).
- Guardia di Finanza (GDF – Italy)
- Utrecht University (UU - The Netherlands)
- Universidad Rey Juan Carlos (URJC – Spain)
- Durham University (UDUR – United Kingdom)

OCP-projektin tarkoitus on ottaa **ensiaskel Euroopan järjestäytyneen rikollisuuden talouselämän ymmärtämisessä**, erityisesti:

- Millä **laittomilla markkinoilla** järjestäytyneen rikollisuuden rikoshyödyt syntyvät?;
- Missä nämä rikoshyödyt **investoidaan lailliseen talouselämään**: millä alueilla, mihin omaisuuden lajeihin ja mille toimialoille?;
- Paljonko näistä rikoshyödyistä **takavarikoidaan ja hankitaan takaisin** Euroopan viranomaisten toimesta.

Tämä loppuraportti edustaa **ensiaskelta** Transcrimen tutkimusohjelmassa ja tarjoaa **vankan pohjan** tuleville **riskinarviointityökaluille**, joita voivat käyttää sekä julkiset että yksityiset instituutiot ja joiden avulla voidaan rajoittaa **rikollisten mahdollisuuksia soluttautua lailliseen talouselämään**. Tämä auttaa ehkäisemään järjestäytyneen rikollisuuden liiketoimintaa.

Taustaa: tutkimusvaje

Viimeisten 30 vuoden aikana on kansainvälisesti käynyt yhä selvemmäksi, että **järjestäytyneitä rikollisuutta voidaan torjua tehokkaasti vain puuttamalla sen liiketoimintaan**: laittoman toiminnan tuotoista laillisiin investointeihin.

Viime vuosina on säädetty useita asiaa koskevia eurooppalaisia **säädöksiä ja linjauksia**. Näitä ovat **rahanpesua** koskevat säädökset (katsaus: Riccardi & Savona, 2013; Unger et al., 2014) ja **rikoshyötyjen takavarikointi ja menetetyksi tuomitseminen**, jota koskee uusi direktiivi 2014/42/EC (Euroopan komissio, 2008; Forsaith et al., 2012; Euroopan parlamentti, 2014).

Näistä edistysaskeleista huolimatta on **tutkimuksen kannalta useita ratkaisemattomia kysymyksiä**: ei ole tietoa siitä, miten järjestäytyneen rikollisuuden talous oikeastaan toimii, ts. missä sen hyödyt syntyvät, millä laittomilla markkinoilla, missä nämä hyödyt sijoitetaan lailliseen talouselämään (alueet, omaisuuden lajit ja toimialat), ja kuinka paljon viranomaiset saavat niitä jäljitettyä.

Tämä johtuu ensisijaisesti ilmiön syvällisemmän analyysin edellyttämän **tiedon puutteesta**. Järjestäytyneet rikollisryhmät eivät julkaise tilinpäätöksiään, ja niiden liiketoimintaa on arvioitava erilaisten epäsuorien *sijaismittareiden* avulla (lisätietoja 2. luvussa täydellisessä englanninkielisessä loppuraportissa), joita ovat tiedot haltuun otettujen varojen jakaumasta ja muut oikeusjärjestelmän todistusaineistot, joiden nojalla voidaan päätellä, miten rikolliset ansaitsevat ja käyttävät rahaa. Nämä tiedot ovat kuitenkin vähäisiä: **takavarikointitilastot** ovat hyvin rajallisia koko Euroopassa, ja niitä on hyvin vaikea verrata säädösten erilaisuuden vuoksi (ks. osa 3 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista). Muut hyödylliset tiedot (raportit epäilyttävistä liiketapahtumista, talousrikostutkinnat, jne.) ovat myös hajanaisia ja huonolaatuisia.

Tästä syystä **saatavissa olevat tutkimukset antavat vain vaillinaisen kuvan järjestäytyneen rikollisuuden talouselämän toiminnasta**: niissä keskitytään joko **tiettyihin maihin** (ks. katsaus luvuissa 4 ja 8), jolloin rikollisten lisääntyvät investoinnit toisiin maihin jäävät huomiotta, tai sitten niissä analysoidaan vain **tiettyjä laittomia markkinoita** (ks. luku 3 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista), jättäen huomiotta yhteydet, joita järjestäytyneet rikollisryhmät luovat laittoman ja laillisen talouden välille. Vain harvoissa tutkimuksissa käsitellään eri rikollisryhmien välisiä liiketoiminnan strategian eroja.

Tämän tiedon puutteen vuoksi Euroopan lainvalvojilla, talousrikostutkijoilla ja varojen takaisin hankintaviranomaisilla on vaikeuksia saada yleiskuvaa järjestäytyneen rikollisuuden liiketoiminnan mekanismeista ja siten määrittellä, mihin kohdistaa tutkintaa ja varojen takaisin hankintaa. Samaten **viranomaisten ja yksityisyriyten** (myös pankkien ja muiden rahanpesusäännösten alaisten laitosten) on vaikeaa arvioida, millä aloilla rikollisten investointien riski on korkeampi, jotta ne voisivat parantaa ennaltaehkäiseviä toimiaan ja vähentää järjestäytyneen rikollisuuden investointimahdollisuuksia.

Miten Project OCP puuttuu tähän vajeeseen

Project OCP – Organised Crime Portfolio (www.ocportfolio.eu) on projekti, jonka tarkoituksena on **paikata tätä tietovajetta**. Se esittää **alustavan analyysin** Euroopan järjestäytyneiden rikollisryhmien talouselämästä erityisesti seuraavien tutkimuskysymysten valossa:

- Mistä järjestäytyneen rikollisuuden hyödyt ovat peräisin? Miltä laittomilta markkinoilta? Mikä niiden mittakaava on?
- Missä nämä hyödyt investoidaan lailliseen talouselämään? Millä alueilla, minkä tyyppiseen omaisuuteen ja mille toimialoille?
- Kuinka paljon näistä hyödyistä ja omaisuudesta saadaan hankittua takaisin tai jäädytettyä?

Project OCP:n työ perustuu aiempiin tutkimushankkeisiin,¹⁶ erityisesti hankkeeseen nimeltä ***Gli investimenti delle mafie – Mafia investments*** (www.investmentioc.it), jonka Transcrime suoritti Italian sisäministeriön rahoittamana vuonna 2012 ja jossa analysoitiin Italian mafiaryhmien laittomia markkinoita ja niiden investointeja lailliseen talouselämään (Transcrime, 2013a).

OCP noudattaa samaa lähestymistapaa kuin tässä italialaisessa hankkeessa, mutta Euroopan tasolla ja siten ensimmäistä kertaa monikansallisesta näkökulmasta. Tutkimuksen kohteena on seitsemän EU-

¹⁶ Täydellinen luettelo asiaan liittyvistä projekteista ja tutkimusaloitteista löytyy osoitteesta <http://www.ocportfolio.eu/links.php>.

jäsenmaata (**Alankomaat, Espanja, Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Ranska ja Suomi**), joita OCP:n jäsenet edustavat, mutta se analysoi myös koko Euroopan tilannetta.

Saadakseen mahdollisimman paljon käyttökelpoista materiaalia OCP keräsi **suuren määrän tietoa**, sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista, **hyvin erilaisista lähteistä**. Tähän kuului tilastotietoja takavarikoidusta omaisuudesta, tietoja poliisitutkinnasta, todistusaineistoa, akateemista kirjallisuutta ja julkisia lähteitä. Tiedot analysoitiin käyttäen **innovatiivista metodologiaa** (ks. luku 2 ja Metodologia-liite täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

Tietojen monimuotoisuuden ja metodologian uutuuden vuoksi raportin tarkoituksena on olla vain **alustava katsaus** Euroopan järjestäytyneen rikollisuuden talouselämään ja **ensimmäinen askel** kohti sen liiketoiminnan ymmärtämistä laittomien hyötyjen hankkimisesta lailliseen talouselämään tehtyihin investointeihin sekä siihen, miten tähän liiketoimintaan voidaan puuttua takavarikoin.

Raportin rakenne

Raportti on jaettu kolmeen osaan, jotka vastaavat projektin kolmea tutkimuskysymystä.¹⁷ Ensiksi kuvataan lyhyesti **metodologiset pääasiat** luvussa 2 (määritelmät, luokittelut, lähteet ja tiedot):

Osa 1 keskittyy järjestäytyneen rikollisuuden hyötyjen lähteisiin, ts. laittomiin markkinoihin. Erityisesti:

- **Luvussa 3** on Euroopan tason yhteenveto, jossa arvioidaan laittomilta markkinoilta saatavien hyötyjen suuruutta ja esitellään tärkeimmät näitä hyötyjä keräävät rikollisryhmät;
- **Luvussa 4** keskitytään **kymmeneen laittomaan markkinaan** (huumeet, ihmiskauppa, laiton asekauppa, tupakan salakauppa, vääräntäminen, laiton uhkapeli ja ottelutulosten manipulointi, ryöstöntapainen kiristys, koronkiskonta, petos, järjestäytynyt omaisuusrikollisuus);
- **Luvussa 5** on syvällisempi analyysi laittomista markkinoista OCP:n **seitsemässä eurooppalaisessa jäsenmaassa**: (Alankomaat, Espanja, Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Ranska, Suomi);
- **Luku 6** on linkki osien 1 ja 2 välillä. Se sisältää alustavan arvioinnin siitä, kuinka suuri osa laittomilta markkinoilta hankituista hyödyistä on käytettävissä lailliseen talouselämään tehtäviin investointeihin.

Osassa 2 analysoidaan missä (millä alueilla, minkä tyyppiseen omaisuuteen, mille toimialoille) järjestäytyneen rikollisuuden hyötyjä analysoidaan lailliseen talouselämään ja mitä eroja rikollisten toimijoiden välillä on tässä suhteessa. Erityisesti:

- **Luvussa 7** analysoidaan järjestäytyneen rikollisuuden investointeja koko Euroopan tasolla;

¹⁷ Raportin rakenteella ja luvuilla viitataan tässä projektin täydelliseen englanninkieliseen loppuraporttiin. Tämä raportti on myös järjestelty siten, että se kuvastaa projektin toimintoja ja sisältää sen lopputulokset. Yksittäinen raportti on tuotettu (useiden lopputulosten sijasta) nimenomaan siksi, että OCP:n suorittamien analyysien tulokset olisivat helpommat ymmärtää, ja että voidaan tarjota helppokäyttöinen tuote päätöksentekijöille, tutkijoille ja muille sidosryhmille. Tarkkaan ottaen Lopputulos D1 on sisällytetty lukuun 2 (kuvaus saatavilla olevasta ja kerätystä tiedosta) ja lukuun 11 (arvio takavarikoitua omaisuutta käsittelevän tiedon saatavuudesta); Lopputulos D3 on sisällytetty lukuun 2 (kuvaus analyysia varten kehitetystä metodologiasta) ja Metodologia-liitteeseen; Lopputulos D4 on sisällytetty Osaan 1, erityisesti lukuihin 3, 4 ja 5 (arvio järjestäytyneen rikollisuuden laittomilta markkinoilta saamien tulojen määrästä) ja Osaan 2, erityisesti lukuihin 7 ja 8 (analyysi järjestäytyneen rikollisuuden tekemiin sijoituksiin); Lopputulos D5 on sisällytetty Osaan 2, erityisesti lukuun 9 (arvio järjestäytyneen rikollisuuden sijoitusten vaikutuksesta Euroopan lailliseen talouteen); Lopputulos D6 on sisällytetty Osaan 2, erityisesti lukuihin 7 ja 8 (analyysi valituista talouden aloista, joissa on todisteita järjestäytyneen rikollisuuden sijoituksista). Julkinen loppukokous (Lopputulos D7) pidettiin 27.11.2014 Brysselissä Euroopan komission tiloissa, jossa esiteltiin projektin lopulliset tulokset.

- **Luvussa 8** käsitellään rikollisten tekemiä investointeja **OCP:n seitsemässä jäsenmaassa** (Alankomaat, Espanja, Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Ranska, Suomi);
- Lopuksi **Luvussa 9** tutkitaan järjestäytyneen rikollisuuden investointien vaikutusta ja kustannuksia Euroopan talouselämässä.

Osassa 3 käsitellään sitä, kuinka suuri osa järjestäytyneen rikollisuuden hyödyistä lopulta päätyy takavarikoinnin kautta viranomaisten haltuun. Erityisesti:

- **Luvussa 10** on katsaus rikoshyödyn takaisin hankinnan **säädösrakenteista** Euroopassa, erityisesti seitsemässä OCP-maassa;
- **Luvussa 11** on **arvio tietojen saatavuudesta** koskien Euroopassa takavarikoitua omaisuutta;
- Lopuksi **luvussa 12** analysoidaan käytettävissä olevien tietojen pohjalta seitsemässä OCP-maassa **takavarikoitu omaisuus**.

Raportin päätteeksi tarkastellaan analyysistä johtuvia **tutkimuksen ja politiikan suuntaviivoja** sekä jatkotutkimusta ja Project OCP:n seuranta.

Ketä tämä raportti voi hyödyttää?

Tietojen rajallisuudesta ja urauurtavasta luonteestaan huolimatta raportti tarjoaa **ensimmäisiä selvityksiä** järjestäytyneen rikollisuuden hyödyntämisestä mahdollisuuksista soluttautua Euroopan laittomille markkinoille ja lailliseen liiketoimintaan.

Erityisesti raportti on arvokas tukityökalu seuraaville tahoille:

- **lainvalvojille ja talousrikostutkijoille**, sillä raportissa kartoitetaan laittoman ja laillisen talouden alueita, joihin kannattaa keskittyä;
- **varojen takaisin Hankintavirastoille**, sillä raportti auttaa toimivamman takavarikointipolitiikan kehittämisessä;
- **viranomaisille** kuten paikallishallinnolle sekä julkishallinnon urakoitsijoille, sillä raportti tarjoaa keinoja havaita ja välttää rikollisten soluttautumista lailliseen talouselämään;
- **pankeille ja muille rahanpesusäädösten alaisille laitoksille** (kuten tilintarkastusyhteisöt, asianajotoimistot, kiinteistönvälittäjät, kasinot), sillä raportin avulla voi tehostaa rahanpesun valvontaa ja asiakkaiden due diligence -selvityksiä;
- **yksityisyrityksille**, sillä raportin avulla voi paremmin havaita toimitusketjun heikkoja lenkkejä, joita rikollisryhmät voivat hyödyntää laittomiin tarkoituksiin.

Project OCP:n loppuraportti muodostaa vankan pohjan **riskinarviointityökalun** kehittämiselle. Tätä voivat käyttää niin julkisen kuin yksityisen sektorin toimijat **torjuakseen rikollisten soluttautumista** lailliseen talouselämään ja näin ollen vahvistaakseen järjestäytyneen rikollisuuden liiketoiminnan torjuntaa.

Raportin avulla eurooppalaiset viranomaiset voivat myös tunnistaa **aukkoja**, joihin on säädösteknisesti ja politiikan tasolla puuttettava, esimerkiksi **tiedon saatavuuden parantaminen** tällä alalla (ks. tutkimuksen ja politiikan suuntaviivoja luvussa 13 täydellisessä englanninkielisessä loppuraportissa).

Mitä uutta tässä raportissa on?

Verrattuna alan aiempaan kirjallisuuteen tässä raportissa on useita innovatiivisia piirteitä:

- Ensimmäisiä Euroopan tason arvioita laittomien markkinoiden ansaintatasosta¹⁸ (Osa 1)
- Kattava kirjallisuusarvio tärkeimmistä rikollisista toimijoista Euroopan laittomilla markkinoilla (Osa 1)
- Arvio siitä, kuinka suuri osa laittomien markkinoiden hyödystä kulujen vähentämisen jälkeen jää käytettäväksi investointeihin lailliseen talouselämään (Osa 1)
- Kartta Euroopan alueista, joilta löytyy todisteita järjestäytyneen rikollisuuden tekemistä investoinneista (Osa 2)
- Luettelo toimialoista, jotka ovat eniten alttiina järjestäytyneen rikollisuuden investoinneille (Osa 2)
- Ensiarvio takavarikoitua omaisuutta koskevien tilastotietojen saatavuudesta EU:n jäsenvaltioissa (Osa 3)
- Saatavilla olevien tilastotietojen pohjalta tehty analyysi siitä, mitä omaisuutta on takavarikoitu EU:n jäsenvaltioissa (Osa 3)

¹⁸ Erityisesti on saatavilla arviot lähes kaikkien 28:n EU:n jäsenvaltion seuraavista laittomista markkinoista ja toimintamuodoista: heroiinin, kokaiinin, kannabiksen, ekstaasin ja amfetamiinin laitton salakuljetus, laitton asekauppa, laitton tupakkatuotteiden kauppa, väärentäminen, MTIC-petokset, ja lastivarkaudet.

2 Metodologisia huomioita

Diana Camerini, Michele Riccardi, Cristina Soriani ja Priscilla Standridge (Università Cattolica del Sacro Cuore – Transcrime, Italia)

Kuten edellä todettiin, tämä raportti on **ensikatsaus** järjestäytyneen rikollisuuden talouselämään. Tämä on tutkimusala, jolta löytyy vain vähän aiempaa tietoa ja tutkimustyötä. Tämän vuoksi raportissa käytetään **uraaurtavaa metodologiaa**, johon kuuluu laajan tietoa-aineiston ja monien lähteiden hyödyntäminen, sekä **väljää määrittelyä**, jotta emme rajaisi tutkimusaluetta liian kapeaksi. Näin saimme mahdollisimman paljon kerättyä ja analysoitavaa tietoa.

Seuraavassa on suppea yhteenveto niistä metodologisista oletuksista, joihin seuraavat luvut perustuvat. Laajempi kuvaus on **Metodologia-liitteessä**. Erityisesti **luvussa 2.1** käsitellään määritelmä- ja luokittelukysymyksiä, joita tässä tutkimuksessa on ratkaistu koskien *järjestäytyneitä rikollisuutta*, laittomien markkinoiden valintaa ja luokittelua ja *järjestäytyneen rikollisuuden investointien* määrittelyä; **kappaleessa 2.2** selitetään lyhyesti, mitä tietoja ja lähteitä tutkimuksen analyseissä on käytetty ja millä tavoin.

2.1 Määritelmiä ja luokitteluja

Kuinka järjestäytyneet rikollisuus on määritelty

Järjestäytyneet rikollisuus on **jatkuvasti muuttuva käsite**, joka muuttaa muotoaan nopeammin kuin tutkijat ja lainsäätäjät ehtivät sitä luokitella (Finckenauer, 2005; Hagan, 2006).

Koska tämä tutkimus on luonteeltaan **ensikatsaus** ja järjestäytyneestä rikollisuudesta on **vain vähän virallista tietoa**, päätimme käyttää **mahdollisimman laajaa määritelmää** toisaalta jotta emme jättäisi huomiotta kehittyviä uusia ilmiöitä ja toisaalta jotta saisimme kerättyä mahdollisimman suuren määrän tietoa.

Keskityimme siihen, **mitä järjestäytyneet rikollisryhmät tekevät**, emme niinkään siihen, keitä he ovat. Perustuen Europolin vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden uhka-arviossa (SOCTA 2013) esitettyyn **vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden** määritelmään (Europol 2013a, s. 41), tässä raportissa tarkastellaan taloudellisia toimenpiteitä, joita suorittavat:

Kuka tahansa rikollinen toimija (suuri organisaatio, pienempi jengi tai löyhä verkosto), joka:

→ voidaan profiloida **rikollisjärjestöksi** EU:n puitepääöksessä 2008/841/YOS käytetyn määritelmän mukaan;¹⁹

→ tekee **vakavia rikoksia** siinä merkityksessä, jota on käytetty Sopimuksessa Euroopan Unionin toiminnasta (SEUT) (artikla 83(1)) (näitä kutsutaan usein *eurorikoksiksi*)²⁰ ja osallistuu **muuhun rikolliseen toimintaan** (tupakkatuotteiden salakauppa, väärentäminen, laiton uhkapeli ja ottelutulosten manipulointi, ryöstöntapainen kiristys, koronkiskonta, petos ja

¹⁹ Puitepääöksen määritelmän mukaan "rikollisjärjestöllä" tarkoitetaan rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka on ollut olemassa jonkin aikaa ja joka koostuu useammasta kuin kahdesta henkilöstä, jotka toimivat yhdessä tehdäkseen rikoksia, joista voi enimmillään seurata vähintään neljän vuoden pituinen tai sitä ankarampi vankeusrangaistus tai vapaudenriiston käsittävä turvaamistoimenpide, saadaksesen niistä suoraan tai välillisesti taloudellista tai muuta aineellista hyötyä" (Neuvoston puitepääös 2008/841/YOS, tehty 24 päivänä lokakuuta 2008, järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta, EU:n virallinen lehti L 300, 11.11.2008, s. 42).

²⁰ "Nämä rikollisuuden alat ovat terrorismi, ihmiskauppa sekä naisten ja lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, laiton huumausainekauppa, laiton asekauppa, rahanpesu, lahjonta, maksuvälineiden väärentäminen, tietokonerikollisuus ja järjestäytyneet rikollisuus" EU:n virallinen lehti C 326, 26.10.2012 s. 0001 – 0390, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>

järjestäytynyt omaisuusrikollisuus), joita ei sinänsä listata SEUT:ssa mutta jotka ovat tämän tutkimuksen kannalta merkittäviä (laittomista markkinoista enemmän jäljempänä).

Näin laajan määritelmän käytössä on omat haittansa, mutta siitä on myös etua:

- Ensinnäkin se on niin laaja, että se kattaa ne **merkittävät erot**, joita EU:n jäsenvaltioiden välillä on järjestäytynyttä rikollisuutta koskevassa lainsäädännössä ja lainsäädännön määritelmässä (ks. katsaus Calderoni 2010; Allum & Boer 2013).²¹
- Toiseksi se **lisää käytettävissä olevan tiedon määrää** analysointia varten; monissa lähteissä (mm. tilastotiedot haltuun otetuista ja takavarikoidusta omaisuudesta) ei määritellä, ovatko rikoksen tekijät luokiteltavissa *järjestäytyneen rikollisuuden* piiriin kuuluviksi vaan luettelevat vain tekijöiden pääasialliset rikolliset teot.²²
- Kolmanneksi määritelmä kattaa eräitä **kehittyviä rikollisia toimintoja ja laittomia markkinoita** (mm. petos ja järjestäytynyt varkaus), jotka eivät kuulu EU:n tämän hetkiseen järjestäytyneen tai vakavan rikollisuuden määritelmään mutta joiden *järjestäytymisaste* on lisääntymässä ja jotka ovat yleistymässä rikollisryhmien liiketoiminnan muotoina alhaisen riskinsä ja suurten tuottojensa vuoksi (ks. luvut 3 ja 4 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

Tulevien tutkimusprojektien tehtävänä tällä alueella on täsmentää määritelmiä, rajata analyysin alaa ja keskittyä tiettyihin toimijoihin, rikoksiin tai laittomiin toimintoihin.

Miten järjestäytyneet rikollisryhmät on luokiteltu

Rikollisryhmien erittely rajalliseen määrään selvästi määriteltyjä luokkia on erittäin vaikeaa; sekä tämä raportti että aikaisemmat tutkimukset (esim. Kleemans 2007; Europol 2013a; Paoli 2014) osoittavat, että Euroopassa toimii **hyvin monenlaisia rikoksentekijöitä** suurista organisaatioista yksittäisten rikollisten satunnaisiin verkostoihin ja että ne ovat **yhä useammin etnisesti monimuotoisia**.²³

Eräissä tämän raportin osissa käytetään kuitenkin **yksinkertaistettua rikollisryhmien luokittelua**, joka perustuu maantieteelliseen aluepainotukseen ja/tai ryhmän jäsenten etniseen taustaan. Tämä luokittelu käsittää **35 järjestäytyneen rikollisryhmäluokkaa**²⁴ (laajempi selvitys Metodologia-liitteessä). Muutamassa kohdassa on käytetty vielä karkeampaa jakoa viiteen makroluokkaan.²⁵

²¹ EU:n jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroavaisuuksia järjestäytynyttä rikollisuutta koskevan lainsäädännön suhteen, esimerkiksi rikollisjärjestöjen rikosten määritelmien, niihin liittyvien rikosten tyyppien ja lukumäärän, rangaistusten ja seuraamusten suhteen (selvitys näistä löytyy viitteellä Calderoni, 2010, s. 55-121).

²² Useimmissa EU-maissa, esimerkiksi, omaisuuden takaisin hankintaa koskevat tilastot (katso luvut 2.2 ja luku 3 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) sisältävät ainoastaan viitauksia niihin pääasiallisiin esirikoksiin, joiden vuoksi omaisuutta on takavarikoitu tai konfiskoitu, mutta ne eivät yleensä määrittele sen rikollisen toimijan tyyppiä ja luonnetta, jolta omaisuus on takavarikoitu. Tiedotusvälineet tai avoimet lähteet eivät myöskään aina kerro, onko tutkimuksen kohteeksi joutunut rikollinen toimija joutunut syytetyksi järjestäytyneestä rikollisuudesta, mutta ilmoittavat, jos ryhmä oli tekemisissä huumausaineiden salakuljetuksen, ihmiskaupan tai muiden rikollisuuden alojen kanssa.

²³ Europol SOCTA:n mukaan 70 % Euroopassa tunnistetuista ryhmistä ovat jäsenistöltään monikansallisia (Europol, 2013a, s. 34); tämä pätee erityisesti kauttakulkumaihin, joille monikansallinen väestö on luonteenomaista, kuten Alankomaat, Ranska ja Yhdistynyt kuningaskunta; niissä monikansalliset järjestäytyneet rikollisryhmät saattavat hyvinkin olla sääntö eikä poikkeus (katso luvut 4 ja 8 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

²⁴ Täydellinen luettelo luokituksista ja niiden luomiseen käytetystä metodologiasta löytyy Metodologia-liitteestä. Ainoat tunnistetut rikollisryhmien luokitukset, joita ei ole luokiteltu niiden maantieteellisen alkuperän mukaan, ovat Camorra-ryhmät, 'Ndrangheta-ryhmät, Cosa Nostra -ryhmät, Apulian ryhmät ja moottoripyöräjenigt (joilla voi olla kansallisia osastoja eri maissa, mutta jotka ylläpitävät tarkasti määriteltyä rikollista identiteettiä). Lähestymistapaa järjestäytyneiden rikollisryhmien luokitteluun niiden pääasiallisen maantieteellisen alkuperän mukaan on käytetty myös aikaisemmissa raporteissa ja tutkimuksissa, mukaan lukien Europol SOCTA 2013 (Europol, 2013a). On huomionarvoista, että rikollisryhmän jäsenten kansallisuus on myös yksi useimmin avoimien lähteiden ja tiedotusvälineiden uutisten mainitsemista tiedoista. Niissä maissa, missä saatavilla oleva tieto on mahdollistanut kunkin yksittäisen rikollisen maantieteellisen alkuperän määrittämisen yksityiskohtaisemmin (esim. Alankomaissa), ryhmät on luokiteltu niiden jäsenten enemmistön

Rikollisjärjestöjen jäsenten **syntymäkansallisuus** on otettu mahdollisuuksien mukaan huomioon (siis esim. Pohjois-Afrikasta kotoisin olevat Ranskan kansalaiset luokiteltiin ”pohjoisafrikkalaiksi”). On kuitenkin huomattava, että tietolähteissä **ei aina mainittu, viittasiko ryhmän kansallisuus** ryhmän jäsenten syntymämaahan, etniseen alkuperään vai asuinmaahan.²⁶ Siksi tähän luokitukseen on suhtauduttava varovaisesti. Ryhmistä, joiden kohdalla on mainittu useampi kuin yksi kansallisuus tai etninen ryhmä, eniten mainittu on otettu kuvaamaan koko ryhmää.

Mitkä laittomat markkinat valittiin ja miksi

Kuten johdannossa mainittiin, raportin **osa 1** analysoi **kymmenen laitonta markkinaa ja rikollisen toiminnan aluetta**²⁷, jotka on katsottu keskeisiksi sekä taloudelliselta että strategiselta kannalta eurooppalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien taloudelle (Taulukko 2).

Taulukko 2 – Project OCP:n tutkimuksessa analysoidut 10 laitonta markkinaa

	OCP:n laiton markkina	Listattu artiklassa 83(1) SEUT (eurorikoks et)	”Rikosalue et” Europol SOCTA 2013	OCP- raportin kappaleet	OCP- tutkimukse n keräämät saatavilla olevat arviot	OCP- tutkimukse n tuottamat uudet arviot
Huumekauppa (heroiini, kokaiini, kannabis, amfetamiinit, ekstaasi)	✓	✓	✓	4,1	✓	✓
Ihmiskauppa (trafficking in human beings, THB)	✓	✓	✓	0	✓	-
Laiton asekauppa (illicit trafficking in firearms, ITF)	✓	✓	✓	0	✓	✓
Tupakkatuotteiden salakauppa (illicit trade in tobacco products, ITTP)	✓	-	-	4,4	✓	✓
Väärentäminen	✓	Vain maksuvälin eitä	✓	4,5	✓	✓
Laiton uhkapeli ja ottelutulosten manipulointi	✓	-	-	4,6	✓	-

maantieteellisen alkuperän mukaan (katso yksityiskohdat luvusta 5.5 ja Metodologia-liitteestä täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

²⁵ Kiinaa puhuvat järjestäytyneet rikollisryhmät, venäjää/georgian kieltä puhuvat järjestäytyneet rikollisryhmät, Italian mafiat – mukaan lukien Camorra, Cosa Nostra, ‘Ndrangheta ja muut Italian mafiat – moottoripyöräjengit ja muut järjestäytyneet rikollisryhmät. On määritelty viisi makrotason luokitusta, koska ne edustavat useimpia lailliseen talouteen tehtyjä sijoituksia koskevia viittauksia (katso luvut 7 ja 8 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

²⁶ Esimerkiksi Alankomaiden laittomien markkinoiden analyysissä (katso luku 5.5 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) ei ole ollut mahdollista määrittää PPO:n tietokantaan Alankomaiden kansalaisina syötettyjen rikollisten alkuperää (esim. Suriname, Turkki, jne.). On myös otettava huomioon, että kansalaisuuden saamista koskevat kansalliset lainsäädännöt saattavat olla erilaisia joissakin maissa, ja siksi ensimmäisen ja toisen sukupolven maahanmuuttajuus saattaa olla rekisteröity eri tavalla eri maissa.

²⁷ Vaikka yksinkertaisuuden vuoksi tässä raportissa käytetään näistä kaikista termiä ”markkina”, jotkin niistä (esim. petos tai kiristys) eivät välttämättä sisällä *tarjonnan* ja *kysynnän* käsitteitä, vaan ne ovat pelkästään rikollisuuden muotoja, jotka voivat tuottaa laitonta tuloa.

Ryöstöntapainen kiristys	✓	-	-	4,7	✓	-
Koronkiskonta	✓	-	-	4,8	✓	-
Petos	✓	-	✓	4,9	✓	✓
Järjestäytynyt omaisuusrikollisuus	✓	-	✓	0	✓	-
Korruptio	-	✓	-	-	-	-
Kyberrikollisuus	-	✓	✓	-	-	-
Rahanpesu	-	✓	✓	-	-	-

Vaikka valinnan lähtökohtana olivat ne **vakavat rikokset** (ns. *eurorikokset*), jotka mainitaan **SEUT:n artiklassa 83(1)**, luokittelua laajennettiin muihinkin rikoksiin (Taulukko 2). Jotkut niistä otettiin mukaan vaikka niitä ei mainitakaan artiklassa 83(1) (väärentäminen,²⁸ laitton uhkapeli, ryöstönkaltainen kiristys, koronkiskonta, petos ja järjestäytynyt varkaus) siksi, että ne muodostavat yhä tärkeämmän osan eurooppalaisten rikollisryhmien taloudesta.

Toisaalta eräitä artiklassa mainittuja rikoksia ei sisällytetty raportin osassa 1 esitettyyn analyysiin. Erityisesti:

- **Korruption** ei katsottu olevan laitton markkina sinänsä, vaan *aputoiminto* (Europol 2013a; Riccardi & Sarno 2013), jota eri rikollisryhmät käyttävät hyväkseen erilaisilla laittomilla markkinoilla ja soluttautuakseen lailliseen talouselämään;
- **Kyberrikollisuutta** eli tietokonerikollisuutta ei myöskään pidetty laittomana markkinana vaan muiden laittomuuksien aputoimintona (esim. identiteettivarkaudet, joiden avulla tehdään ns. *muovipetoksia*, ks. luku 3.9);
- **Rahanpesu** on itse asiassa koko osan 2 aiheena, sillä siinä keskitytään rikoshyötyjen investointiin lailliseen talouselämään.

Miten järjestäytyneen rikollisuuden investoinnit on määritelty

Raportin osassa 1 keskitytään järjestäytyneen rikollisuuden hyötyjen lähteisiin (laittomiin markkinoihin), kun taas **osassa 2** tutkitaan mihin (mille alueille, mihin omaisuuden lajeihin ja mille toimialoille) rikollisryhmät investoivat hyötynsä lailliseen talouselämään, ts. millaiset **omistussalkut** heillä on.

Mutta jos laittomista markkinoista on vähänlaisesti tietoa, niin vielä vähemmän tietoa on saatavilla rikollisten ja rikollisryhmien omaisuudesta laillisessa talouselämässä (ks. kappale 2.2). Ensinnäkin saatavilla oleva tieto ei yleensä selkeästi ilmaise näiden omistusten **laatua** (esim. omistaako kokonaan vai osan), **tarkoitusta** (esim. omassa käytössä vai voittoa tuottava), **alkuperää** (esim. laillinen vai laitton) ja **tämänhetkistä tilaa** (esim. takavarikoitu vai ei). Tämän vuoksi meidän oli käytettävä **erittäin väljää määritelmää investoinnille**:

Minkä tahansa laillisessa talouselämässä olevan omaisuuden hallussapito ja/tai hankkiminen (esim. irtaimisto, rekisteröity omaisuus, kiinteistöt, yritykset tai niiden osakkeet) sellaisten

²⁸ Itse asiassa, TFEU:n §83(1) sisältää ainoastaan *maksuvälineen väärentämisen*. Väärentämisen analysointi on päätetty ulottaa myös muihin hyödykkeisiin (esim. vaatteet, lääkkeet, auton osat, jne.), sillä se on joillekin rikollisryhmille elintärkeä liiketoiminnan muoto, kuten kiinalaisille tai Camorran järjestäytyneille rikollisryhmille (katso kappale 4.5).

henkilöiden toimesta, jotka kuuluvat rikollisryhmään, toimivat sen puolesta ja/tai ovat osallisina jossakin edellä mainituista rikollisen toiminnan alueista.

Tämä määritelmä sisältää:

- **Yksittäisten** rikollisjärjestön jäsenten tekemät investoinnit tai **koko ryhmän** liiketoimintastrategian perusteella tehdyt investoinnit;
- Omaisuus, joka on hankittu suoraan **rikoshyödyllä**, jo aiemmin **pestyllä rahalla** tai jopa rikollisryhmän jäsenten **laillisesti ansaitulla tulolla** (esim. palkasta tai perinnöstä);²⁹
- Omaisuus, joka on hankittu **henkilökohtaiseen käyttöön** (esim. asunto), **arvonnousua silmällä pitäen** (esim. osakesijoitukset) tai **laittoman toiminnan välineeksi** (esim. huumeiden salakuljetukseen käytetty vene);
- Omaisuus, joka **on takavarikoitu**, sekä omaisuus, jota eri syistä **ei ole takavarikoitu** (esim. siksi, että omaisuus on siirretty toisen henkilön nimiin ja lainsäädäntö ei salli *takavarikointia kolmannelta osapuolelta*).³⁰

Korostettakoon vielä, että tässä tutkimuksessa käytetyn investoinnin määritelmän perusolettamuksena on, että rikollinen tai rikollisryhmä hankkii omaisuutta **sijoittamalla pääomaa** jollain tavalla; se **ei sisällä** tapauksia, joissa **epäsuoraa hallintaa ja vaikutusvaltaa** kohdistetaan laillisiin yrityksiin **painostuksen tai ryöstönkaltaisen kiristyksen** kautta.

2.2 Tiedot, lähteet ja analyysin metodologia

Tässä kappaleessa kuvataan lyhyesti raportin kolmessa osassa hyödynnetyt tiedot sekä niiden keruun ja analysoinnin metodologia.

2.2.1 Osa 1: Euroopan laittomat markkinat

Edellä mainituille kymmenelle laittomalle markkinalle (ks. Taulukko 2) suoritettiin seuraavat toimenpiteet:

- Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus, jolla kerättiin **saatavilla olevia arvioita**;
- Markkinan **rikollisten toimijoiden** tunnistaminen kirjallisuuskatsauksen avulla;
- **Uusien arvioiden kehittäminen** erälle laittomille markkinoille.³¹

Kirjallisuuskatsaus

Käytiin läpi **erilaisia lähteitä**, mm.:

- Akateemisia tutkimuksia ja tutkimusraportteja;

²⁹ Tässä projektissa kerätyissä tapauksissa ja todistusaineistossa (katso 2.2 alla) ei usein ole mahdollista määrittää selkeää ja suoraa linkkiä rikoksen hyödyn ja lailliseen talouteen tehdyn sijoituksen välille. Näissä tapauksissa omaisuus sisällytetään analyysiin, jos sen on hankkinut tai sitä pitää hallussaan henkilö, joka kuuluu rikollisryhmään tai toimii sellaisen puolesta, ja rikollisryhmän on tunnistettu tekevän tai tehneen yllä määriteltyjä rikoksia.

³⁰ Esim. kolmansille osapuolille siirretyn omaisuuden takavarikointi (katso osa 3).

³¹ Heroiini (katso kappale 4.1), kokaiini (osa 4.1), asekauppa (osa 0), laitton tupakkatuotteiden kauppa (osa 4.4), vääräntäminen (osa 4.5) ja petos (erityisesti MTIC-petokset – katso 4.9). Uudet arviot tehtiin niille laittomille markkinoille, joissa tiedon saatavuuden ansiosta oli mahdollista laskea uusi arvio kaikille seitsemälle OCP-maalle ja, useimmissa tapauksissa, kaikille 28:lle EU:n jäsenvaltiolle.

- Lainvalvojen, talousrikostutkijoiden ja varojen takaisin Hankintavirastojen raportteja (esim. Alankomaiden KLPD:n ja Italian mafianvastaisen viraston (Direzione Investigativa Antimafia, DIA) vuosikertomukset, jne.)
- Instituutioiden raportteja (FATF, OECD, jne.).

Etusija annettiin kymmenen viime vuoden aikana tehdyille tutkimuksille.³² Vaikka kirjallisuuskatsaus keskittyi **seitsemään OCP-maahan** (Alankomaat, Espanja, Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Ranska ja Suomi), tiedot muista lähteissä mainituista Euroopan maista kerättiin myös ja analysoitiin.

Kirjallisuuskatsauksessa kerättiin tietoja toimijoista ja/tai arvioita 255 asiakirjasta, ja nämä tiedot järjestettiin tietokannaksi (lisätietoja Metodologia-liitteessä). Taulukossa 3 on löydettyjen ja luettujen tutkimusten määrä jokaista laitonta markkinaa ja OCP-maata kohti. Saatavilla olevien arvioiden määrä on sulkeissa.³³

Taulukko 3 – Kirjallisuuskatsaus laittomiin markkinoihin: löydettyjen tutkimusten määrä ja saatavilla olevien arvioiden määrä (suluissa) laitonta markkinaa ja OCP-maata kohti.

	Suomi	Ranska	Irlanti	Italia	Alankomaat	Espanja	Iso-Britannia	YHTEENSÄ
Huumeet	3 (5)	15 (8)	9 (9)	28 (32)	12 (6)	10 (10)	18 (17)	64 (87)
Ihmiskauppa	3 (0)	6 (1)	3 (0)	19 (3)	4 (1)	3 (0)	7 (2)	42 (7)
Laiton asekauppa	2 (0)	3 (0)	3 (0)	14 (3)	7 (0)	2 (0)	3 (0)	33 (3)
Tupakkatuotteiden salakauppa	2 (0)	5 (0)	10 (1)	16 (3)	2 (0)	3 (0)	8 (1)	30 (5)
Väärentäminen	1 (1)	4 (1)	3 (1)	13 (4)	3 (1)	8 (2)	8 (4)	38 (14)
Laiton uhkapeli	1 (0)	0 (0)	0 (0)	13 (4)	1 (1)	0 (0)	1 (1)	16 (6)
Ryöstönkaltainen kirstitys	1 (0)	1 (0)	2 (0)	14 (2)	2 (0)	2 (0)	3 (0)	9 (2)
Koronkiskonta	0 (0)	0 (0)	0 (0)	9 (3)	1 (0)	0 (0)	1 (1)	10 (4)
Petos	1 (0)	2 (1)	2 (1)	13 (1)	2 (2)	1 (0)	11 (5)	27 (9)
Järjestäytynyt omaisuusrikollisuus	1 (2)	1 (2)	3 (4)	5 (4)	2 (2)	2 (2)	4 (8)	10 (23)
YHTEENSÄ	15 (8)	36 (13)	27 (16)	74 (59)	26 (13)	27 (15)	45 (39)	255 (248)

Selvästikään otos **ei ole tasaisen kattava**: aiemmat tutkimukset ja arviot keskittyvät tiettyihin laittomiin markkinoihin (kuten huumekauppaan tai ihmiskauppaan) ja tiettyihin maihin (kuten Italiaan, Iso-Britanniaan ja Alankomaihin). Tämä voi johtua erilaisista **uhan vakavuudesta** (esim. kirstystä koskevat tutkimukset – ks. 4.7 – ovat huomattavasti yleisempiä Italiassa, missä kirstitys on mafiaryhmien perinteinen toimintatapa, kuin Irlannissa), mutta myös siitä, **kuinka paljon huomiota** tietyt rikollisen toiminnan muodot saavat **tutkijoilta, poliitikoilta ja tiedotusvälineiltä** tietyissä maissa (esim. huumekauppaa on tutkittu enemmän kuin järjestäytynyttä varkautta, ja laittomia markkinoita ylipäänsä on tutkittu enemmän Italiassa kuin Espanjassa).

³² Puuttuvien tietojen tapauksessa sisällytettiin kuitenkin joitakin ennen vuotta 2005 tehtyjä tutkimuksia, jotka koskivat laittomien markkinoiden toimijoita ja trendejä tai tarjosivat arvioita.

³³ Tämä joukko ei sisällä Transcrimen nimenomaisesti OCP-projektin tarpeisiin tekemiä arvioita.

Yllä oleva taulukko on hyödyllinen, sillä se osoittaa suoraan, mille alueille tulee tulevaisuudessa keskittää voimavaroja **tutkimuksen, politiikan ja yleisen tietoisuuden** kehittämisessä. Koska järjestäytyneet rikollisryhmät ovat siirtäneet voimavarojaan ja toimintojaan perinteisiltä markkinoilta (mm. huumeet) kehittyville markkinoille (mm. petos) (ks. luku 3 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista), akateemisen tutkimuksen ja tiedotusvälineiden tulee säätää omaa näkökulmaansa vastaavasti.

Arvioiden metodologia

Kuten edellä mainittiin, **arvioita** Euroopan laittomien markkinoiden mittakaavasta:

- *kerättiin* kirjallisuudesta kaikille mainituille kymmenelle laittomalle markkinalle sen mukaan, mitä oli saatavilla, ja
- *laskettiin* Project OCP –tutkimuksessa tietyille markkinoille.³⁴

Mitä nämä arviot mittaavat?

Tätä raporttia varten kerätyt ja lasketut arviot laittomien markkinoiden mittakaavasta viittaavat useimmissa tapauksissa **ansioden määrään**, siis myytyjen tavaroiden ja palvelujen hintaan, useimmiten vähittäiskauppana (lisätietoja luvussa 4 ja Metodologia-liitteessä täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

Markkinoiden välillä voidaan kuitenkin havaita pieniä eroja,³⁵ yksityiskohtainen kuvaus arviosta kunkin rikollisen toiminnan kohdalla on annettu ao. kappaleessa luvussa 4 ja Metodologia-liitteessä täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista.

Mitkä arviot ovat *kerättyjä*?

Kirjallisuuskatsauksesta kerättiin vain ne arviot, jotka täyttivät nämä vaatimukset:

- Ne oli tehty tai julkaistu kymmenen viime vuoden aikana;³⁶
- Ne kattoivat vähintään yhden seitsemästä OCP-maasta;
- Niissä käytettiin läpinäkyvää ja todennettavaa metodologiaa;³⁷
- Ne mittasivat laittomien markkinoiden ansioiden määrää kokonaisuutena tai tietyn markkinan toimijoiden ansioita;³⁸
- Niistä pystyi määrittämään, millä aikavälillä ansiot olivat muodostuneet (vuodessa, viikossa, jne.).

Miten uudet arviot on *laskettu*?

³⁴ Heroiini (katso kappale 4.1), kokaiini (osa 4.1), asekauppa (osa 0), laiton tupakkatuotteiden kauppa (osa 4.4), vääräntäminen (osa 4.5) ja petos (erityisesti MTIC-petokset – katso osa 4.9)). Kaikki luvut viittaavat täydelliseen englanninkieliseen loppuraporttiin.

³⁵ Esimerkiksi MTIC-petoksista saatavat tulot viittaavat järjestäytyneestä ALV-petoksesta johtuvaan prosentuaaliseen ALV-eroon (katso 4.9)

³⁶ Puuttuvien tietojen tapauksessa käsiteltiin myös ennen vuotta 2005 tehtyjä tutkimuksia.

³⁷ Löysimme paljon suuremman määrän arvioita ja lukuja. Monet niistä eivät kuitenkaan anna mitään viitettä siitä, miten ne on laskettu. Teimme päätöksen jättää nämä luvut pois kirjallisuuskatsauksesta, sillä oli olemassa se vaara, että ne ovat "myyttisiä numeroita", joilla ei ole empiiristä tukea tai todisteita (katso luku 3 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

³⁸ Kuten luvussa 3 havainnollisesta, ei usein ole mahdollista määrittää kunkin tietyn laittoman markkinan toimijan ansaitsemaa osuutta tuloista, ja ainoastaan markkinoiden kokonaisuutena tuottamien tulojen suurusluokkaa koskevien kokonaissummien kerääminen tai tuottaminen on mahdollista.

Uudet arviot päätettiin laskea niille laittomille markkinoille,³⁹ joista oli saatavissa **laajat tiedot** seitsemästä OCP-maasta ja 28:sta muusta EU:n jäsenvaltiosta. Uudet luvut olivat paremmin vertailukelpoisia niin maiden kuin markkinoiden suhteen. Tässä työssä käytettiin innovatiivista metodologiaa, joka perustui aiempiin tutkimuksiin ja arvioihin (yksityiskohtainen kuvaus löytyy luvusta 4 ja Metodologia-liitteestä täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

Useimmissa tapauksissa (kokaiini, heroini, väärentäminen, tupakkatuotteiden salakauppa) uudet arviot ovat **kysynnän** arvioita (ts. ne perustuvat arvioon todellisten tai mahdollisten käyttäjien/kuluttajien määrästä), joita on joissakin tapauksissa säädetty **tarjonnan** muuttujilla (esim. poliisin haltuunotot vähentävät laittomien tuotteiden tarjontaa).

2.2.2 Osa 2: Järjestäytyneen rikollisuuden investoinnit Euroopassa

Kun järjestäytyneen rikollisuuden investoinnin käsite oli määritelty (ks. 2.1), se täytyi *toteuttaa* yhtenä tai useampana *sijaismittarina*, joiden avulla kerätyt tiedot voitiin analysoida. Seuraavassa kuvataan lyhyesti **valitut sijaismittarit**, tietojen keräämisessä käytetyt **lähteet**, metodologia jolla ne **järjestettiin tietokantaan** (tietokanta DOCI) ja **analysoitiin**.

Sijaismittarien *valinta*

Aiempien tutkimusten perusteella (erityisesti Transcrime 2013a; mutta myös Schneider 2004; van Duyne & Soudijn 2009; Riccardi 2014a; Soriani 2013; Kruisbergen, Kleemans & Kouwenberg 2014) Project OCP – hankkeen tarkoituksena oli alun perin kerätä **tietoja rikollisryhmiltä takavarikoidusta omaisuudesta** sillä perusteella, että tätä pidettiin hyvänä *sijaismittarina* rikollisten tekemille investoinneille.⁴⁰

Tarkoituksena oli eräiden aiempien tutkimusten tapaan (esim. Transcrime 2013a) analysoida **näiden omaisuserien ominaisuuksia** (esim. sijainti, typologia, omistus ja takavarikoitujen yritysten osalta toimiala) rikollisryhmien laillisen talouselämän investoinneissaan suosimien maantieteellisten alueiden, omaisuuden muotojen ja toimialojen selvittämiseksi.

Paitsi että takavarikoidun omaisuuden käyttämiseen sijaismittarina rikollisten investoinneille liittyy **epätasapuolisuutta ja rajoituksia** (ks. katsaus: Transcrime 2013a, s. 95),⁴¹ pian kävi myös selväksi, että tämä ei olisi lainkaan mahdollista kahdesta syystä:

- **Takavarikoidusta omaisuudesta puuttuu tietoja eri EU-maista** (ks. osa 3, erityisesti luku 11 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista): vain harvat EU:n jäsenvaltiot kuten Italia ja Alankomaat tuottavat säännöllisesti tilastotietoja varojen takaisin Hankintaprosessista, ja vain harvat taltioivat syvällisen tilastollisen analyysin mahdollistavia eriteltyjä tietoja kustakin takavarikoidusta omaisuserästä;

³⁹ Heroini (katso kappale 4.1), kokaiini (osa 4.1), asekauppa (osa 0), laitton tupakkatuotteiden kauppa (osa 4.4), väärentäminen (osa 4.5) ja petos (erityisesti MTIC-petokset – katso osa 4.9)). Luvut viittaavat täydelliseen englanninkieliseen loppuraporttiin.

⁴⁰ Transcrime, 2013a, Italiassa 1983–2012 takavarikoidun omaisuuden kokonaisuutta käytettiin edustamaan mafiaryhmien sijoituksia maan lailliseen talouteen. Riccardi, 2014, on samalla tavoin käyttänyt analyysissään mafiaryhmiltä takavarikoitujen yritysten kokonaisuutta edustamaan mafiajärjestöjen hallitsemaa yrityksiä Italiassa.

⁴¹ Takavarikointitietojen käyttö voi erityisesti a) johtaa tietyn tyyppisen omaisuuden ali- tai yliarviointiin, riippuen lainvalvonnan keskittymisestä tiettyihin rikoksiin, tietyn tyyppisen omaisuuden haltuunottamisen helppoudesta ja syyttäjien käytössä olevista oikeuskeinoista; b) muodostaa vanhentuneen kuvan rikollisista sijoituksista, koska tutkimusten, haltuunoton ja omaisuuden lopullisen takavarikoinnin välillä voi kulua hyvin pitkiä aikoja, minkä vuoksi saadaan käsitys rikostutkintojen tilasta ajalta, joka on useita vuosia takavarikkoa aikaisempi; c) vaikeuttaa tietojen vertailua maiden välillä, sillä eri maiden omaisuuden takaisin Hankintaa koskevat säädökset saattavat vaihdella paljon (Transcrime, 2013a, s.95).

- **Tiedot eivät muodosta edustavaa otosta:** useimmissa EU-maissa takavarikoitu omaisuus on enimmäkseen käteistä rahaa ja pankkitilejä ja vain harvoin yrityksiä tai kiinteistöjä – ei siksi, että rikolliset eivät investoisi jälkimmäisiin vaan siksi, että tätä ei ole otettu huomioon lainsäädännössä tai siihen puututaan vain harvoin (ks. osa 3, luku 12).

Näiden ongelmien vuoksi oli valittava muita sijaismittareita rikollisten investoinneille. Eräs vaihtoehto olisi ollut analysoida rikollisryhmien tunnettujen jäsenten **henkilökohtaisten omaisuustietojen** analysointi (esim. verotietojen perusteella) (ks. esim. Meloen et al. 2003), mutta tietojen saatavuus olisi muodostunut ongelmaksi tietosuojasyistä, ja tuloksena olisi ollut **rajallinen määrä tapauksia** vain muutamasta maasta. Projektin tarkoituksena oli kuitenkin saada aikaan **laaja katsaus** ilmiöön sekä seitsemässä OCP-maassa että niiden ulkopuolella.

Tästä syystä tietojen keräämistä ja analysointia oli laajennettava **kaikkiin rikollisten investointeihin viittaaviin todisteisiin**, kuten luvussa 2.1 (täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) on määritelty. Nämä ovat peräisin hyvin erilaisista lähteistä, niin yksittäistapauksista kuin kokoomatutkimuksista, ja niitä ovat mm.:

- Poliisioperaatioissa rikollisryhmiltä takavarikoitu omaisuus;
- Tietyn rikollisjärjestön jäsenten henkilökohtaista rahankäyttöä analysoivien tutkimusten tulokset;
- Talousrikostutkijoiden raporteista poimittuja viitteitä tiettyjen rikollisryhmien kiinnostuksesta tiettyihin toimialoihin.

Tietolähteet

Todisteet kerättiin eri **lähteistä** (ks. tarkempi kuvaus Metodologia-liitteessä), mm.:

- Oikeusasiakirjat;
- Lainvalvojen raportit ja poliisioperaatioiden tapausasiakirjat;
- Instituutioiden julkaisemat raportit (rahanpesun vastainen asiantuntijatyöryhmä FATF, talousrikostutkijat jne.);
- Akateemiset tutkimukset;
- Tiedotusvälineiden uutiset.

Mukaan otettiin vain lähteitä, joissa oli todisteita tai viitteitä rikollisista investoinneista lailliseen talouselämään **vuoden 2005 ja joulukuun 2013 välillä**.⁴² Vaikka keskityimme etupäässä **seitsemään OCP-maahan**, lähteistä löytyi myös tapauksia **muista EU:n jäsenvaltioista**.⁴³

Tiedotusvälineiden uutisia käytettiin **epäsuorina tietolähteinä** poliisioperaatioista, haltuunotoista ja takavarikoista silloin, kun tietoja ei ollut suoraan saatavissa virallisista lähteistä. Uutisia kerättiin erityisesti media-aggregaattorien ja hakukoneiden avulla mutta myös **sanomalehtijuttujen hakuun kehitetyllä prototyypiohjelmalla**, joka keskittyy järjestäytyneen rikollisuuden investointeihin, järjestäytyneen rikollisuuden soluttautumiseen lailliseen talouselämään ja rahanpesutapauksiin ja on nimeltään **iNotitium** (www.inotitium.com).

⁴² Joissakin tapauksissa oli mahdotonta määrittää sijoituksen tarkkaa vuotta ja päivämäärää. Tässä tapauksessa käytettiin lähteen päivämäärää.

⁴³ Jos esimerkiksi OCP-maassa suoritettu poliisioperaatio saa selville, että rikollisella toimijalla on hallussaan tai se on hankkinut omaisuutta toisessa EU:n jäsenvaltiossa.

Laatikko 1 – iNotitium: hakukone, joka hakee uutisia järjestäytyneestä rikollisuudesta Euroopassa

iNotitium-alusta kehitettiin keräämään uutisia julkisista lähteistä avainsanojen perusteella. Ohjelma kerää tietoja loogisten (Boolean-) operaattoreiden avulla käsitteitä yhdistelemällä ja käsittelee tietoja luonnollisen kielen käsittelytekniikoilla (Natural Language Processing) eri kielillä (englanti, ranska, italia, espanja, hollanti ja suomi). Se helpotti julkisista lähteistä kerätyn tiedon analysointia, sillä se pystyy seuraamaan tietyn tiedon esiintymistä eri maissa ja eri lehdissä.

Tietojen kerääminen ja järjestäminen tietokantaan

Jokaisesta järjestäytyneen rikollisuuden investointeja koskevasta tapauksesta taltioitiin mahdollisuuksien mukaan investoinnin **maantieteellinen sijainti, omaisuuden laji, toimiala** (jos kyseessä oli yritykseen tehty sijoitus) ja ao. **rikollisryhmä**.⁴⁴

Kerätyt tiedot taltioitiin **DOCI-tietokantaan (Database on Organised Crime Investments)**. Tietokanta strukturoitiin siten, että jokainen todiste saattoi tuottaa useita tietueita, kuten jäljempänä on kuvattu (tarkemmat tiedot Metodologia-liitteessä). Näitä tietueita kutsutaan tässä tutkimuksessa **viitteiksi** tai **maininnoiksi** järjestäytyneen rikollisuuden investoinneista

Esimerkki 1:

”Poliisi löysi todisteita venäläisten rikollisryhmien ja italialaisen Camorran soluttautumisesta Côte d’Azurin talouselämään.”

→ 2 viitettä: 1) venäläiset rikollisryhmät Côte d’Azurilla, ja 2) italialainen Camorra Côte d’Azurilla

Esimerkki 2:

”*Caligola*-operaatio johti ’Ndranghetan hallitsemien yritysten takavarikointiin. Nämä toimivat rakennusteollisuuden, tukkukaupan ja valmistusteollisuuden aloilla.”

→ 3 viitettä: 1) ’Ndrangheta rakennusala, 2) ’Ndrangheta tukkukaupan alalla, ja 3) ’Ndrangheta valmistusteollisuudessa.

TÄRKEÄÄ: Ei ole niin, että jokainen viite vastaa yhtä ja vain yhtä omaisuuserää. Jos virkkeessä todetaan esim., että ”Kolme rakennusalan yritystä otettiin haltuun”, tämä kirjataan vain kerran maininnalla ”rakennusala”. Niinpä viitteiden lukumäärästä ei voi suoraan päätellä omaisuuserien, kiinteistöjen, yritysten jne. lukumäärää.

Tietojen keräämisen seurauksena **4 859 viitettä järjestäytyneen rikollisuuden investoinneista** kirjattiin DOCI:in.⁴⁵

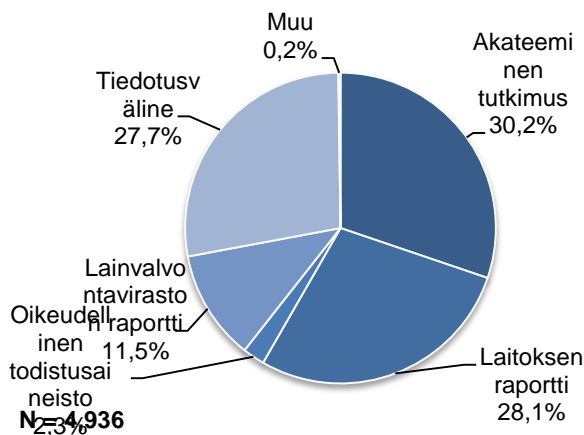
Useimmat näistä (30,2 %) olivat akateemisista tutkimuksista, sitten instituutioiden raporteista (28,1 %), mediasta (27,7 %) ja lainvalvontaviranomaisten raporteista (11,5 %).⁴⁶ Kuten edellä todettiin, viitteitä saatiin

⁴⁴ Metodologia-liitteestä löytyy yksityiskohtia maantieteellisiä alueita, omaisuustyyppisiä, liiketoiminnan aloja ja rikollisryhmiä varten käyttöön otetuista luokituksista.

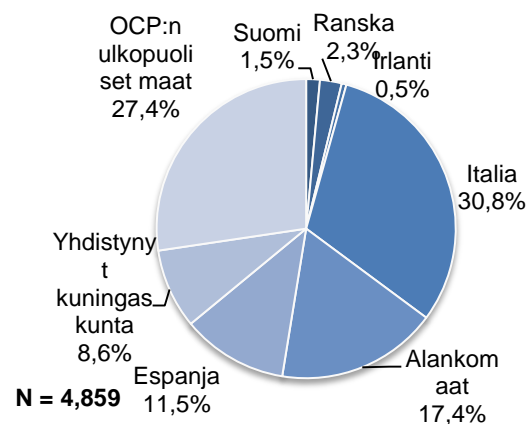
⁴⁵ On huomattava, että myös ARIEL-projektissa (www.arielproject.eu) kerätyt viitteet sisällytettiin tietokantaan, ja niitä käytettiin OCP-analysissa.

sekä kokoomatutkimuksista että yksittäisistä tapauksista. Tunnistettujen tapausten määrä oli 1,244. Maantieteellisen kattavuuden osalta tulos oli odotetun kaltainen: yli 70 % viitteistä koski **seitsemää OCP-maata**, useimmiten Italiaa tai Alankomaita.⁴⁷

Kuva 6 – Viitteiden osuudet lähdeyyppin mukaan.⁴⁸

Kuva 7 – Viitteiden osuus OCP-maissa / ei-OCP-maissa.

Lähde: Transcrimen tulkinta DOCI:n aineistosta

Analyyisin metodologia, puolueellisuus ja rajoitukset

DOCI on pyrkimys järjestää ja yhtenäistää kvalitatiivisista lähteistä kerättyä erittäin sirpaleista tietoa. Vaikka kansallisia tapausarkistoja onkin olemassa (esim. Alankomaiden WODC:n ylläpitämä Organised Crime Monitor – ks. 5.5), DOCI on ensimmäinen yritys kerätä **tapauksia ja todisteita Euroopan eri maista** ja luoda niistä **yksi tietoaaineisto**.

Mutta koska ”investointi” on määritelty hyvin laajasti, lähteet ovat hyvin erilaisia ja kerätyt todisteet hyvinkin vaihtelevan laatuista, on selvää, että DOCI:in tallennettuja **viitteitä ei voi ”laskea” eikä analysoida puhtaasti tilastollisin menetelmin**. Tietoaaineiston kvantifiointiin on suhtauduttava äärimmäisellä varovaisuudella.

Tämän vuoksi osassa 2 (täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) kuvailuissa analyyseissa omaksuttiinkin **ensisijaisesti kvalitatiivinen lähestymistapa**, ja DOCI:n tietojen analysointi rajattiin yksinkertaisiin luokitteluihin (esim. todistusaineiston määrä rikollisten investoinneista tietyllä toimialalla saattaa olla *korkea* tai *kohtalainen* tai *alhainen*).

⁴⁶ Haluamme painottaa, että erityyppisten lähteiden välinen suhde vaihteli maiden välillä. Vaikka esimerkiksi useimmat viittaukset Alankomaihin ja Ranskaan tulivat akateemisista tutkimuksista, viittaukset Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja Espanjaan tulivat tiedotusvälineistä (yksityiskohtia löytyy Metodologia-liitteestä):

⁴⁷ Ruotsi, Saksa ja Slovenia olivat ei-OCP-maista ne, joilla oli suurin määrä viittauksia rikollisiin sijoituksiin. Ruotsin ja Slovenian tapauksessa tämä johtui myös siitä tosiasista, että niitä käsitteli toinen projekti, jota koordinoi Transcrime (ARIEL – www.arielproject.eu), jonka johdosta kyettiin keräämään merkittävä määrä rahanpesuun ja lailliseen talouteen soluttautumiseen liittyviä tapauksia ja tutkimuksia, jotka sisällytettiin DOCI:in ja joita käytettiin OCP-analyyseissä.

⁴⁸ On huomattava, että tässä kaaviossa se lukumäärä, josta prosentiosuudet lasketaan (4 936), on korkeampi kuin viittausten lukumäärä (4 859), koska 77 viittauksista liittyy kahteen tai useampaan lähteeseen.

Itse asiassa analyysi tällä tarkkuudella katsottiin riittäväksi tämän raportin tarkoituksiin, koska tavoitteena ei ollut tehdä syvällistä analyysia muutaman tapauksen pohjalta vaan **tutkia laajemmin** Euroopan järjestäytyneen rikollisuuden talouselämän ”**makrokuvioita**” ja ”**makrotrendejä**”.

2.2.3 Osa 3: Rikollisten omaisuuden takavarikointi Euroopassa

Osassa 3 esittelemme kahden edellisen osan jatkoksi kahden analyysin tulokset:

- Arviointi siitä, mitä **tietoja takavarikoidusta omaisuudesta on saatavilla** Euroopassa;
- Arviointi saatavilla olevien tietojen perusteella, **mitä omaisuutta on takavarikoitu** seitsemässä OCP-maassa.

EU:n varojen takaisinhankintavirastojen ja varojenhallintavirastojen kysely

Ensimmäistä tavoitetta silmällä pitäen teimme **kyselyn**, jonka kohteena olivat 28:n EU-jäsenvaltion varojen takaisinhankintavirastot ja varojenhallintavirastot. Käytimme useimmissa tapauksissa **kyselylomaketta** (ks. Metodologia-liite). Tulokset on raportoitu luvussa 11 täydellisessä englanninkielisessä loppuraportissa.

Lisätietoja saatiin virastojen julkaisemista **virallisista raporteista** sekä **yhteydenotoista** virastoihin projektin puitteissa.

Tiedot takavarikoiduista varoista: lähteet ja analyysi

Toisen tavoitteen saavuttamiseksi keräsimme tietoja ao. kansallisilta virastoilta

- **käyttämällä suoraan** ao. tietokantoja aina kun mahdollista;⁴⁹
- tai **keräämällä** tietoja varojen takaisinhankintavirastojen ja varojenhallintavirastojen julkaistuista raporteista (esim. vuosikertomukset).

Koska takavarikointikäytännöt vaihtelevat eri EU-jäsenvaltioissa (esim. sallitut takavarikoinnin muodot, esirikokset jne.) – ks. luku 10 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) samoin kuin tietojen keräämisen ja järjestämisen kriteerit (ks. luku 11 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista), pyrimme **järjestämään ja yhdenmukaistamaan kerätyt tiedot standardikaavan mukaisiksi** (ks. lisätietoja Metodologia-liitteestä täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

Saatavilla olevien tietojen **analyysissa** (ks. luku 12 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) keskityttiin mahdollisuuksien mukaan seuraaviin tietoihin:

- Takavarikoitujen omaisuuserien lajit
- Takavarikoidun omaisuuden kehityssuunta
- Takavarikoidun omaisuuden maantieteellinen jakauma
- Järjestäytyneet rikollisryhmä ja omistajien kansallisuus

⁴⁹ Esimerkiksi, Criminal Asset Bureau (Irlanti), Guardia di Finanza (Italia) ja PPO (Alankomaat) ovat tarjonneet joitakin tietoja tämän projektin tarpeisiin (lisätietoja luvusta 12 ja Metodologia-liitteestä täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

- Asiaan liittyvät rikokset
- Takavarikoidun omaisuuden arvo

Analyysin rajoitukset

Kuten edellä todettiin, takavarikoitua omaisuutta koskevan tiedon analyysiin Euroopan tasolla kohdistuu vakavia rajoituksia pääasiassa johtuen **EU-jäsenvaltioiden välisistä lainsäädännön eroista**, esim. koskien sallittuja takavarikon muotoja, kyseeseen tulevia esirikoksia ja omaisuuden luokittelua (ks. luku 10 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista).

Näitä eroja korostaa entisestään se, että samassa maassakin tietoja saattaa kerätä **useampi eri virasto**, jotka toimivat eri kohdissa takavarikointiprosessia tai sijaitsevat maantieteellisesti eri paikoissa.

On siis lähes mahdotonta saada **selkeää kuvaa kokonaistilanteesta** EU-jäsenvaltioissa. Eri maissa kerätyt tiedot saattavat mitata eri asioita, ja niiden vertailu on hankalaa. Olemme kuitenkin tehneet eritä yleisiä johtopäätöksiä analyysistä sen rajoituksista.

3 Suomi

Tässä luvussa raportoidaan OCP projektin keskeiset tulokset koskein Suomea. Erityisesti se koskee:

- Laittomien markkinoiden analyysia Suomessa (3.1);
- Järjestäytyneen rikollisuuden tekemät investoinnit lailliseen talouteen Suomessa (3.2);
- Analyysi rikollisryhmien rikollisen omaisuuden takavarikoinnista Suomessa (3.3).

3.1 Laittomat markkinat Suomessa

Sarianna Petrell ja Jarmo Houtsonen (Poliisiammattikorkeakoulu)

3.1.1 Johdanto

Vaikka Suomessa toimivista rikollisryhmistä ei olekaan tietoa, on selvää, että laittomat markkinat ovat tärkeässä asemassa Suomen **järjestäytyneen rikollisuuden talouselämässä**. Suomen kannattavimpia laittomia toimintoja näyttäisivät olevan **huumekauppa ja petos** (erityisesti veronkierto ja harmaan työvoiman käyttö). Tässä osassa on eräitä ensimmäisiä koskaan tehtyjä Suomen laittomien markkinoiden analyyseja. Keskitymme a) tuottojen määrään ja b) toimintaan osallistuviin rikollisiin toimijoihin.

Tiedot, lähteet ja menetelmät

Suomea koskevia järjestäytyneen rikollisuuden tutkimuksia on vain vähän, erityisesti järjestäytyneiden rikollisryhmien toiminnasta laittomilla markkinoilla. Laittomien tuotteiden hinnoista ja rikollisryhmien markkinaosuuksista on vain vähän tai ei lainkaan tietoa, joten arvioiden esittäminen on parhaimmillaankin spekulointia. Rikollisryhmien rooleja on myös vaikea analysoida, koska laittomat markkinat eivät selkeästi jakaudu eri toimijoiden kesken ja koska rikollisryhmät jatkuvasti muuttavat ansaintakeinojaan laittomien markkinoiden muuttuessa. Kirjallisuuden ja tietojen puutteessa Suomen maaprofiilin pääasialliset tietolähteet ovat olleet:

- **Keskusrikospoliisin (KRP)⁵⁰** raportit, erityisesti rikostilanneraportit, uhka-arviot ja vuosikertomukset.⁵¹
- **Median artikkelit** (esim. Helsingin Sanomat).

Suomen järjestäytyneet rikollisryhmät

Järjestäytynyt rikollisuus – sellaisena kuin se nykyään ymmärretään, koostuen järjestäytyneistä rikollisryhmistä ja muista yhteenliittymistä laajoine verkostoineen – on **Suomessa suhteellisen uusi ilmiö** (KRP 2012). Ammattimaista ja järjestäytyntäkin rikollisuutta on esiintynyt Suomessa ainakin 1920-luvulta lähtien, mutta järjestäytyneen rikollisuuden merkittävyys havaittiin vasta 1970-luvulla. Rikosjengien määrä kasvoi yhä nopeammin 1980-luvun loppupuolella, ja **ensimmäiset kansainväliset rikolliset motoristijengit, Helvetin enkelit ja Bandidos, saapuivat Suomeen 1990-luvulla**. Rikollisryhmien määrä kasvoi merkittävästi 2000-luvulla, ja järjestäytynyt rikollisuus on muuttunut yhä vakavammaksi ja

⁵⁰ KRP:n päätehtävä on taistella vakavaa, kansainvälistä ja järjestäytyntä rikollisuutta vastaan, ja tuottaa ajantasaisia ja luotettavia tilannekuvia näistä rikollisuuden aloista. KRP:llä on Suomen laajimmat ajantasaiset tiedot järjestäytyneestä rikollisuudesta. Sen tutkimukset perustuvat rikostiedustelutietoon, jota kerätään poliisiviranomaisten, Tullin ja Rajavartioston välisessä yhteistyössä. Raportit sisältävät myös poliisien ja muiden virastojen raportit, oikeudellisen todistusaineiston, rikos- ja hallintotilastoja, sekä avoimia lähteitä.

⁵¹ Useimmat KRP:n raporteista eivät ole julkisesti saatavilla, sillä ne sisältävät luottamuksellista tietoa.

ammattimaisemmaksi; **suorituskykyiset rikollisten yhteenliittymät** ovat soluttautuneet yhteiskunnan laillisiin ja laittomiin rakenteisiin (KRP 2012; 2013).

Suomen järjestäytynyt rikollisuus muodostuu muuntautumiskykyisistä verkostoista. Kuten muualla Euroopassa, kansainväliseen toimintaan kykenevät **verkostomaiset rikollisryhmät**, joilla on useita yhteistyökumppaneita ja useita toiminta-alueita eri maissa, ovat lisääntymässä (ks. esim. Bruinsma & Bernasco 2004). Hierarkkisesti järjestäytyneet rikollisryhmät kuten motoristijengit tekevät yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa sekä laillisen että laittoman toiminnan alalla (KRP 2013). Toisaalta Junninen, haastateltuaan rikollisia, väittää että ainakaan vielä 1990-luvulla Suomen järjestäytynyt rikollisuus ei koostunut suurista, pysyvistä tai hierarkkisesti järjestäytyneistä organisaatioista. Rikoksia tekivät **muuntautumiskykyiset ja opportunistiset ryhmät, joiden kokoonpano vaihtui projektin mukaan** (Junninen 2009, s. 507).

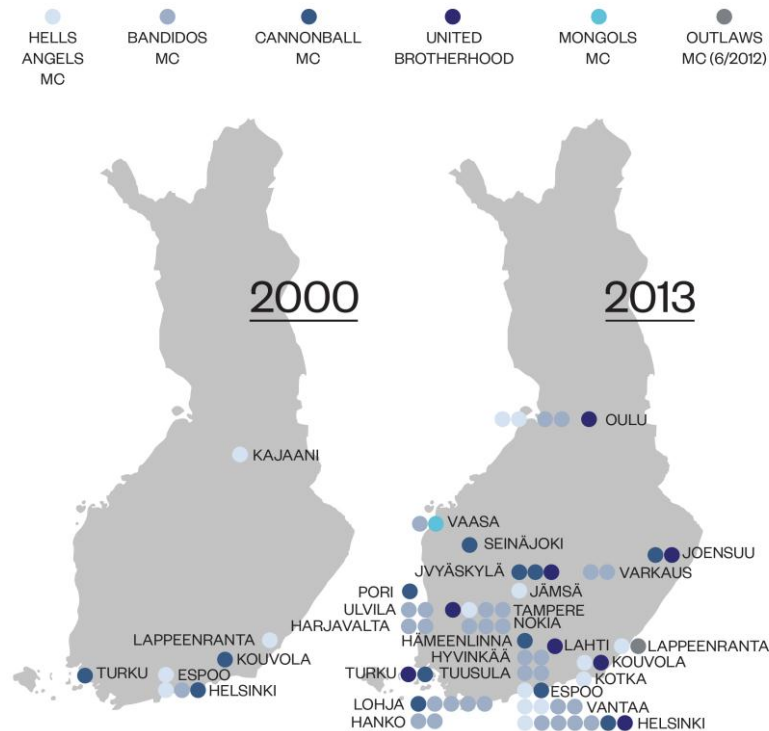
Järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenet tekevät noin 2 500 rikosta vuosittain; näistä 80 % on "taparikoksia". Loput **20 % ovat törkeitä huumausaine-, väkivalta-, kiristys- ja talousrikoksia** (Nevala & Ranta 2006). Järjestäytyneet rikollisryhmät Suomessa syyllistyvät törkeistä rikoksista lähinnä huumausainerikoksiin, mutta **talousrikosten suosio on kasvussa**. Erityisesti petoksia, veronkiertoa ja harmaan työvoiman käyttöä suositaan, koska tuotot ovat korkeat, riski alhainen ja rangaistukset vähäisiä (Huhtanen 2010).

Viime aikoina järjestäytyneiden rikollisryhmien jäseniä tai heidän läheisiä kumppaneitaan on tuomittu huumausaine- ja doping-rikoksista, rahanpesusta, ampuma-aserikoksista (Kerkelä 2013), talousrikoksista, kiristyksestä, väkivaltarikoksista ja omaisuusrikoksista (Nevala & Ranta 2006). Laiton alkoholimyynti on myös yleistä (Salovaara, 2013).

Rikollisryhmien määrä Suomessa on tasaisesti kasvanut: vuonna 2000 rikollispiireissä oli kahdeksan rikollisjengiosastoa, mutta syksyllä 2013 jo yli 60 (ks. Kuva 18). Nykyisin arvioidaan, että **järjestäytyneissä rikollisryhmissä on noin 1 000 jäsentä** kaiken kaikkiaan (KRP 2013). Suomen järjestäytyneen rikollisuuden näkyvin osa ovat jengitunnuksia tai –tatuointeja kantavat motoristijengit, mutta valtaosa järjestäytyneistä rikollisryhmistä ei ole motoristijengejä.

Suurimmat, aktiivisimmat ja pahamaineisimmat Suomessa toimivista laittomista motoristijengeistä ovat **Hells Angels MC (HAMC), Bandidos MC (BMC), Cannonball MC (CMC) ja United Brotherhood (UB)**. Suomen Hells Angels ja Bandidos kuuluvat omiin kansainvälisiin kattojärjestöihinsä, kun taas Cannonball ja United Brotherhood ovat itsenäisiä yhteisöjä. Suomen rikollisjengit tekevät yhteistyötä keskenään; on muodostunut kaksi "leiriä" Hells Angelsin ja Bandidosin ympärille (KRP 2013).

Kuva 18 – Suomen keskeisten rikollisryhmien jakauma (2000-2013).

Lähde: YLE 2013.

Suomen keskeiset järjestäytyneet rikollisryhmät kasvavat koko ajan ja muodostavat yhä suuremman uhan yhteiskunnalle. Vaikka ne toimivat pääasiassa taajamissa, joissa on vilkas talouselämä, markkinoita laittomille tavaroille ja mahdollisuuksia kansainväliseen rikollisuuteen, ne ovat myös **levittäytymässä ympäri maata ja laajentamassa toimintaansa maantieteellisesti**, erityisesti laittoman toiminnan kannalta otollisille alueille kuten **Kaakkois-Suomeen** Venäjän yhteyksien ja meren läheisyyden vuoksi, Pohjois-Suomeen Ruotsin vastaiselle rajalle ja Varsinais-Suomeen lähelle meriteitä Ruotsiin ja muihin Itämeren satamiin (KRP 2013).

Järjestäytynyt rikollisuus Suomessa on **ylivoimaisesti kotimaista**. Vain hyvin harvat järjestäytyneet rikollisryhmät koostuvat pelkästään ulkomaalaisista jäsenistä. Suomalaisissa järjestäytyneissä rikollisryhmissä on toki ulkomaalaisia jäseniä, pääasiassa lähialueilta. Ulkomaalainen järjestäytynyt rikollisuus yltää silti Suomeenkin asti, sillä ulkomaalaiset rikollisryhmät toimittavat laittomia tavaroita ja palveluja suomalaisille ryhmille, tekevät rikoksia Suomessa ja käyttävät Suomea kauttakulkumaana. Huumekaupassa toimivilla suomalaisilla järjestäytyneillä rikollisryhmillä on hyvät kontaktit ja yhteistyökumppanit ulkomailla, erityisesti **Virossa, Venäjällä, Liettuassa ja Ruotsissa** (KRP 2013).

Rikollisryhmien rakenne ja jäsenten roolit

Mölsän (2008) mukaan **suomalaisten motoristijengien rakenne on hierarkkinen**; niissä on erilaisia virkanimikkeitä kuten presidentti, varapresidentti, taloudenhoitaja, sihteeri, asevastaava sekä jäseniä,

prospect-jäseniä ja hangaround-jäseniä. Motoristijengien tärkeitä piirteitä ovat muodolliset säännöt, jotka määrittelevät määräysvallan ja tehtävät, sekä viralliset symbolit.⁵²

Eräät jäsenet tai yhteenliittymässä tietyt jengit erikoistuvat tiettyihin rikoksiin kuten palkkaväkivaltaan, kiristykseen, väkivaltaiseen perintään, talousrikoksiin tai rahanpesuun. Prospect-jäsenet, hangaround-jäsenet tai jengien liepeillä muuten vain roikkuvat henkilöt usein suorittavat likaisimmat tehtävät tai ottavat vastuun rikoksista.

Alamaailman rahoittajat, jotka ovat ansainneet omaisuutensa sekä laillisella että laittomalla liiketoiminnalla, ovat läheisissä suhteissa johtaviin rikollisiin. Keskeisessä asemassa ovat myös **muut ammattilaiset**, erityisesti lakiasioiden ja liiketoiminnan alalla. Rikollisyhteisön alin kerros koostuu taparikollisista, jotka tekevät rikoksia tyydyttääkseen päivittäiset (usein riippuvuudesta johtuvat) tarpeensa (Perälä 2011; KRP 2013).

Palovaara (2011) väitti, että **Suomen järjestäytyneet rikollisryhmät ovat melko pieniä**. Ryhmien johtohenkilöt tuntevat toisensa ja tekevät yhteistyötä isoissa asioissa, sopien esim. rikosprojekteista ja reviiereistä. Järjestäytyneiden rikollisryhmien väliset suhteet ovat olleet hyvät ja rauhalliset viime vuosina. Ryhmät välttävät kiistoja varmistaakseen rikollisen toiminnan sujuvuuden. Ryhmien välillä sattui kuitenkin 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa satunnaisia väkivaltaisia yhteenottoja ja ampumavälikohtauksia (YLE 2013). Palovaara (2011) totesi myös, että Hells Angels on erittäin taitava toimintansa salaamisessa, ja sen jäsenet jäävät siksi hyvin harvoin kiinni rikollisesta toiminnasta. Hells Angels toimii lähinnä strategisella tasolla rikosten organisoijana ja rahoittajana, käyttäen työkaluinaan tukijengejä ja muita yhteistyöryhmiä. Suomen laittomista motoristijengeistä suurin on Bandidos, jolla on kahdeksan osastoa ja yli 200 jäsentä (KRP 2013).

3.1.2 Suomen laittomat markkinat

Tässä esitämme katsauksen Suomen keskeisistä laittomista markkinoista. Keskitymme toisaalta näiden markkinoiden **rikoshyötyjen määrään** valtakunnan tasolla ja toisaalta **rikollisiin toimijoihin**. Tärkeimmät tulokset on koottu taulukkoon 44 ja taulukkoon 45. Seuraavissa kappaleissa analysoidaan eri markkinoita erikseen.

Taulukko 44 –Arviot⁵³ Suomen laittomien markkinoiden tuotoista.

Laiton markkina	Arvio [#] (miljoonaa euroa)	Min (miljoonaa euroa)	Max (miljoonaa euroa)	Viitevuosi	Lähde	Huom.
Heroiini^a	102	81	136	2005	Transcrime-OCP 2014	
	49	33	99	2005	Kilmer & Pacula 2009	
Kokaiini	17	13	19	2010	Transcrime-OCP 2014	
Kannabis	21			2010	Caulkins, Kilmer & Graf 2013b	

⁵² Päätävä porras tekee päätökset ja organisoi toiminnan. Keskiportaalla on tietty määrä itsenäisyyttä, ja se osallistuu päätöksentekoon ja jakaa tehtävät ruohonjuuritason jäsenille ja katujengeille.

⁵³ Kun arviossa on käytetty vaihteluväliä, arvio viittaa aritmeettiseen keskiarvoon, tai *mukautettuun* keskiarvoon (johon viitataan parhaana arviona).

	137	61	286	2005	Kilmer & Pacula 2009	
Muut huumeet	47	10	83	2005	Kilmer & Pacula 2009	Ekstaasi
	41	16	66	2005	Kilmer & Pacula 2009	Amfetamiini
Tupakkatuotteiden salakauppa	146	133	159	2013	Transcrime-OCP 2014	
Väärennys	280			2009	Transcrime-OCP 2014	Kysyntä; Koko markkina ^b
	162 ^c			2011	BSA 2012	Luvattomat tietokoneohjelmat
Petos	430	311	549	2011	Transcrime OCP 2014	Ketjupetos (MTIC)
Järjestäytynyt omaisuusrikollisuus	0,3			2007	Europol 2009b	Rahtivarkaus
	182			2004	Van Den Engel & Prummel 2007	Rahtivarkaus

^a Useat mittarit viittaavat siihen, että buprenorfiini ja muut lääkeopioidit ovat syrjäyttäneet heroiniin Suomessa (ks. Varjonen, Tanhua & Forsell 2013).

^b Väärennetyt IT-laitteet, sähkölaitteet, CD:t, DVD:t, kasetit, vaatteet, asusteet, korut, kellot, pelit, lelut, hajurvedet ja kosmetiikkatuotteet.

^c Alkuperäinen luku: 210 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria, muunnettu euroiksi 31.12.2011 vaihtokurssin mukaan. (Lähde: EKP.)

[#] Arviot, jotka on *kursivoitu* eivät ole peräisin alkuperäisestä tutkimuksesta vaan ovat tekijöiden laskemia minimi- ja maksimiarvojen matemaattisia keskiarvoja.

Taulukko 45 – Suomen laittomilla markkinoilla toimivat rikollisryhmät.

Laiton markkina	Rikollisryhmät	Lähde
Huumeet (erittelemätön)	Afrikkalaiset, suomalaiset, liettualaiset, muut itäeurooppalaiset, venäläiset	KRP 2012; 2013; 2014
Ihmiskauppa	Suomalaiset, muut itäeurooppalaiset, romanialaiset, venäläiset	Viuhko & Jokinen 2009; KRP 2011; 2014
Laiton asekauppa	Suomalaiset, motoristijengit	Passi 2013; Passi, Vähäsarja & Pelli 2013
Tupakkatuotteiden salakauppa	Suomalaiset, venäläiset	Transcrime 2015
Laiton uhkapeli	Ulkomaalaiset	Ikonen 2013
Ryöstönkaltainen kiristys	Suomalaiset, motoristijengit	Transcrime 2009; KRP 2013
Petos	Bulgarialaiset, suomalaiset, muut itäeurooppalaiset, romanialaiset	KRP 2012; 2013
Järjestäytynyt omaisuusrikollisuus	Suomalaiset, muut itäeurooppalaiset	KRP 2013; 2014

3.1.2.1 Huumekauppa

Huumekauppa on Suomen järjestäytyneiden rikollisryhmien **tärkein tulonlähde**. Kuten Varjonen, Tanhua, Forsell and Perälä (2012) totesivat, yleisimpiä huumeita ovat **kannabistuotteet** (kannabishartsit ja pääasiassa kotikasvatettu marijuana), **amfetamiini, ekstaasi ja lääkkeet**, joissa on bentsodiatsepiineja tai opiaatteja (esim. **subutex**)⁵⁴. Kokaiini ja heroiini ovat vain marginaalisia tuotteita Suomen huumekaupassa. Tiedot huumeita kavarikoista ja huumerikoksista osoittavat, että tilanne on melko vakaa.

Suomen laittomien huumemarkkinoiden koosta on vain muutamia arvioita, eivätkä ne ole kovin tuoreita. Transcrimen OCP-projektia varten tekemän viimeaikaisen arvion mukaan Suomen heroiinimarkkinan vähittäismyyntiarvo oli **102 miljoonaa euroa**, ja kokaiinimarkkinan 17 miljoonaa euroa. Nämä ovat **suhteellisen alhaisia lukuja verrattuna Keski- ja Länsi-Eurooppaan**.⁵⁵ Kilmer & Pacula (2009) arvioivat Suomen kannabismarkkinan vähittäismyyntiarvon vuonna 2004 olleen 137 miljoonaa euroa. Amfetamiinin vähittäismyyntiarvo arvioitiin 41 miljoonaa euroa ja ekstaasin 47 miljoonaa euroa vuonna 2005 (Kilmer & Pacula 2009). On kuitenkin vaikea arvioida, miten nämä tuotot jakautuvat huumekauppaan eri puolilla maata osallistuvien toimijoiden kesken.

Järjestäytynyt rikollisuus on tullut huomattavasti voimakkaammin mukaan huumekauppaan viime vuosikymmenen aikana, ja lähes kaikki viranomaisten tiedossa olevat suomalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät ovat ainakin jossain määrin tekemisissä huumekaupan kanssa. Ulkomaalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät pääasiassa hankkivat, valmistavat ja kuljettavat huumeita Suomeen, ja suomalaiset ryhmät taas hoitavat jakelun vähittäismyyntiin. Huumekaupasta ansaittu raha kierrätetään liiketoimintaan esim. maksamalla pimeitä palkkoja, tekemällä investointeja ja ostamalla laillisia yrityksiä (ks. kappale 8.1; KRP 2012; 2013).

Suurin osa Suomen markkinoille tulevista huumeista tuodaan etelästä tai lännestä eri reittejä. **Virolaisilla järjestäytyneillä rikollisryhmillä on usein keskeinen rooli huumeiden salakuljettamisessa** Suomeen, missä suomalaiset yhteistyökumppanit hoitavat jakelun ja maksujen keräämisen (ks. Laatikko 2). Muunkin maalaisia rikollisia on usein mukana: esim. liettualaisilla järjestäytyneillä rikollisryhmillä on tärkeä rooli huumekaupassa, erityisesti amfetamiinin ja metamfetamiinin osalta. Venäläisten ja myös nigerialaisten ja latvialaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien jäseniä on pidätetty Suomessa törkeistä huumeita kavarikoista (KRP 2013).

Laatikko 2 – Helvetin Enkelien huumekauppa Suomessa.

Vuosina 2009–2011 poliisi tutki suurta kansainvälistä amfetamiinin ja kokaiinin salakuljetusjuttua. Ensimmäistä kertaa tällaisessa jutussa eräät tekijöistä tunnistettiin Suomen Hells Angels –osaston korkea-arvoisiksi jäseniksi. Aineet tuotiin autoilla Keski-Euroopasta Suomeen. Takavarikoidun amfetamiinin ja kokaiinin arvo katukaupassa olisi ollut noin 800 000 euroa (Kerkelä 2011). Pieniä määriä huumeita sekä 90 000 euroa ja yli 50 000 Ruotsin kruunua käteistä takavarikoitiin Suomen Hells Angelsin johtajalta (STT 2011).

Vuonna 2013 viittä Suomen Bandidosin jäsentä ja kahtakymmentä virolaista rikollista epäiltiin amfetamiinin ja ekstaasin salakuljettamisesta Alankomaista Suomeen. Operaatiota johdettiin suomalaisesta vankilasta käsin, ja aineita kuljetettiin kuljetusyritysten avustuksella. Viranomaisten haltuun päätyi yhteensä 76 kiloa amfetamiinia, jonka arvo katukaupassa Suomessa olisi ollut noin

⁵⁴ Subutex tai Suboxone on lääke, joka on hyväksytty opiaattiriippuvuuden hoitoon (Food and Drug Administration, 2014).

⁵⁵ Useat merkit viittaavat siihen, että viimeisen noin kymmenen vuoden aikana buprenorfiini ja muut lääkinälliset opioidit ovat korvanneet heroiinin Suomessa (katso Varjonen, Tanhua, & Forsell, 2013).

2 miljoonaa euroa (KRP 2014).

Kannabiksen kotiviljely on lisääntynyt Suomessa jo monen vuoden ajan. Suurimmassa osassa tapauksia kyse on kerrostaloasunnossa tai pientalossa pidetyistä alle 50 kasvin **pienviljelmistä**, mutta järjestelmällisempi ja ammattimaisempi kasvatus on myös lisääntymässä, ja eräissä viljelmissä voi olla satojakin kasveja (KRP 2013). Kerkelä (2011) totesi, että **järjestäytyneet rikollisryhmät ovat myös alkaneet viljellä kannabista** Suomessa. Vuonna 2009 viranomaisten haltuun päätyi yli 500 kasvia ja kymmeniä tuhansia euroja rahaa Suomen Hells Angelsin ylläpitämältä suurelta kannabisviljelmältä.

Sippola (2010) totesi, että myös Suomen **doping-markkina** on järjestäytyneen rikollisuuden hallussa. Ryhmät salakuljettavat doping-aineita Suomeen ja muihin Pohjoismaihin suurin voitoin. Poliisin arvion mukaan doping-aineiden salakaupan arvo on vähintään 10 miljoonaa euroa.

3.1.2.2 Ihmiskauppa

Suomen ihmiskaupan taloudellisesta arvosta ei ole luotettavia arvioita. Ainoa saatavilla oleva arvio koskee seksuaalista hyväksikäyttöä, jonka vuotuiseksi arvoksi Suomessa arvioidaan kymmeniä miljoonia euroja (Transcrime 2004). Muut lukuarvot liittyvät yksittäisiin tapauksiin (ks. esim. Laatikko 3 jäljempänä). Passi (2011a) totesi, että 2000-luvulla oli muutamia suurempia ihmiskauppatapauksia, joissa romanialaiset järjestäytyneet rikolliset hyväksikäyttivät maanmiehiään Suomessa. Eräessä näistä tapauksista romanialainen organisaatio lähetti Romaniaan 72 000 euron verran laittomia ansioita.

Laatikko 3 – Kotkan Punaisen talon ja muiden paritusrenkaiden voitot.

Eräänä esimerkkinä paritustoiminnan laajuudesta Suomessa voidaan ottaa Kotkan kaupungissa sijainnut Punaisen talon ilotalo, jossa armenialainen mies ja venäläinen nainen tekivät yli 1,3 miljoonaa euroa voittoa paritustoiminnallaan vuosina 1996–2002. On myös raportoitu, että virolaistaustainen paritusorganisaatio ansaitsi noin 430 000 euroa Suomessa vuosina 2001–2002 ja että venäläinen järjestäytyneet rikollisryhmä teki tällä alalla 70 000 – 100 000 euroa voittoa kuukausittain vuonna 2007 (Viuhko & Jokinen 2009). Vuosina 2012–2013 KRP tutki paritusjuttua, jossa kaksi suomalaista miestä teki voittoa yli 300 000 euroa parittamalla virolaisia ja venäläisiä naisia ympäri Suomea (KRP 2014).

Näyttää kuitenkin siltä, että suurin osa Suomen ihmiskauppatapauksista liittyy **työvoiman hyväksikäyttöön**, erityisesti pienyrityksissä ja kaupoissa, joiden omistajat ovat uhrien maanmiehiä tai sukulaisia (KRP 2013). Jokinen, Ollus & Aromaa (2011) totesivat, että työvoiman hyväksikäyttöä tapahtuu eniten **rakennusalalla, ravintola-alalla ja puutarha-alalla**. Työperäistä ihmiskauppaa yhdistettynä harmaaseen talouteen on Suomessa löytynyt kiinalaisista ja turkkilaisista ravintoloista ja pizza-kebab -paikoista (KRP 2014), rakennusalalta ja romanialaisten rikollisryhmien hallitsemasta katukerjäämisestä (Passi 2011b).

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvässä ihmiskaupassakin, kuten useissa muissa EU-jäsenvaltioissa, tekijä on usein samaa kansallisuutta kuin uhri (ks. myös kappale 0). **Virolaisten, venäläisten ja romanialaisten** osuus seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvästä ihmiskaupasta on merkittävä (KRP 2011; 2014). Yleisesti ottaen paritustoimintaa harjoittavat rikollisverkostot eivät Suomessa ole kovin suuria, ja niiden työnjako, toiminnan kesto, väkivallan käyttö ja muut hallintakeinot vaihtelevat suuresti. Rikollisverkostoissa on usein sekä ulkomaalaisia että suomalaisia rikollisia (Viuhko & Jokinen 2009).

3.1.2.3 Laiton asekauppa

Suomen laittoman asekaupan rahallisesta arvosta ei ole olemassa arvioita. Kuitenkin kuten Passi (2013) totesi, rikollisryhmien väkivaltaisuuksien lisääntyminen on suoraan verrannollinen niiden omistamien aseiden määrän lisääntymiseen ja laadun paranemiseen, mikä taas voi viitata laittoman asekaupan rikoshyödyn kasvuun.

Poliisit ovat viime aikoina ottaneet haltuun **vähintään 5–10 asetta kaikilta Suomen neljältä suurimmalta järjestäytyneeltä rikollisryhmältä.** Vuonna 2012 näiltä otettiin haltuun yhteensä 175 asetta. Passi, Vähäsarja & Pelli (2013) totesivat, että tutkiessaan suurta amfetamiinjuttua vuonna 2013 poliisi löysi 40 asetta Cannonball MC:n jäsenten hallusta. Passi et al. (2013) totesi myös, että kesällä 2012 suomalainen pariskunta, jolla oli kytköksiä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin, jäi kiinni 16 aseeseen ja tuhansien ammuksien salakuljettamisesta autossaan Yhdysvalloista Suomeen. Heidän tarkoituksenaan oli myydä nämä tuotteet järjestäytyneille rikollisryhmille laittomassa asekaupassa.⁵⁶

3.1.2.4 Tupakkatuotteiden salakauppa

Savukkeiden laajamittainen salakuljetus on jatkunut Suomessa viime vuosina (KRP 2014). Kotimaisen tuotannon puuttuminen ja korkea veroaste pitänevät yllä halpojen, maahan salakuljetettujen savukkeiden kysyntää. Tätä raporttia varten tehtyjen arvioiden mukaan **tupakkatuotteiden salakaupan vuosituotot Suomessa olivat 132,9 miljoonan ja 159 miljoonan euron välillä vuonna 2013** (ks. kappale 4.4). Menetettyjä verotuloja on vaikea arvioida; ne voivat olla mitä tahansa 10 ja 100 miljoonan euron väliltä (KRP 2014).

Lähes kaikki tupakkatuotteiden salakuljetus näyttäisi olevan järjestäytyneiden rikollisryhmien käsissä, pääasiassa **venäläisten, joiden suomalaiset yhteistyökumppanit** hoitavat jakelun ja myyvät savukkeet kuluttajille (KRP 2014). Koska Suomen kautta kulkee paljon rahtia Venäjältä ja Venäjälle, Suomi on myös kauttakulkumaa venäläisille rikollisryhmille. Savukkeiden salakuljettaminen on yhä järjestelmällisempää ja ammattimaisempaa. Salakuljetus hoidetaan pääasiassa **maitse** kätkemällä savukkeet ajoneuvoihin (KRP 2014).

3.1.2.5 Laiton uhkapeli ja ottelutulosten manipulointi

Kansainvälinen ottelutulosten manipulointi uhkapelitarkoituksiin on kasvava rikosala, joka on Suomessa jo vaikuttanut eräisiin jalkapallopeleihin (ks. Peurala 2013). Ikonen (2013) selvitti, että **vuosina 2008–2011 Suomessa harjoitettua ottelutulosten manipulointia johdettiin ja rahoitettiin Singaporesta käsin** ja että operaatiossa mukana olevat Suomen liigojen pelaajat olivat kotoisin Sambiasta ja Georgiasta. Aasian laittomilla uhkapelimarkkinoilla liikkui miljoonia euroja. Suomalaisen tuomioistuimen mukaan rikollisryhmä ansaitsi 0,5–1,5 miljoonaa euroa jokaista onnistuneesti manipuloitua ottelua kohti.

3.1.2.6 Petos

Talousrikokset, erityisesti petokset, veronkierrot ja pimeän työvoiman käyttö, ovat yleistyneet suomalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien keskuudessa, sillä niissä voitot ovat suuret ja riski pieni.

⁵⁶ Myös teräaseita, kaasuseiteitä, sähköshokkiseiteitä ja räjähteitä on takavarikoitu lisääntyvässä määrin järjestäytyneiltä rikollisryhmiltä. Salakuljetuksen ja varastamisen lisäksi aseita, aseiden osia ja deaktivoitja aseita voidaan nykyisin hankkia verkkokaupoista (Passi, Vähäsarja, & Pelli, 2013).

Suomen läpi Venäjälle kulkevassa ulkomaankaupassa tehdään erilaisia talousrikoksia, erityisesti petoksia (KRP 2013). **Yhteisön sisäisiä ALV-petoksia** alettiin tehdä Suomessa jonkin verran myöhemmin kuin ne ilmenivät muualla Euroopassa. Suomen kannalta paljon merkittävämpi ilmiö on **Virosta ja muista Baltian maista peräisin olevan halvan työvoiman käyttö**, johon liittyvät pimeät palkat ja sosiaaliturvamaksujen laiminlyönti. Pimeää työvoimaa tulee myös Puolasta ja jonkin verran muista Itä-Euroopan maista. Tämä on erityisen yleistä rakennusalalla, ja toiminnassa on mukana niin järjestäytyneitä rikollisryhmiä kuin motoristijengejä ja niiden ulkomaisia, erityisesti virolaisia kumppaneita. Törkeiden verorikosten lisäksi tapauksiin liittyy muita talousrikoksia kuten **kirjanpitorikoksia** (esim. tekaistuja kuitteja), velallisen rikoksia ja materiaalien ostoon liittyviä petoksia (KRP 2013). **Maksukorttipetoksia** tekevät pääasiassa bulgarialaiset ja romanialaiset järjestäytyneet rikollisryhmät (KRP 2012; 2013).

Laatikko 4 – Järjestäytyneen rikollisuuden, petosten, veronkierron ja pimeän työvoiman tutkinta.

Vuonna 2012 poliisi käynnisti esitutinnan kolmen suurilla kaupunkiseuduilla toimiville kolmansille osapuolille työvoimaa välittävän osakeyhtiön toiminnasta. Tutkinnassa paljastui törkeitä vero- ja kirjanpitorikoksia sekä eläkemaksuihin liittyviä petoksia. Petoksilla savutettu hyöty nousi satoihin tuhansiin euroihin. Ao. yhtiöt olivat bulvaaneja, ja tapauksen yhteydessä pidätetyt kolme henkilöä olivat erään Suomen pahamaineisimman rikollisen motoristijengin, Cannonball MC:n jäseniä (KRP 2014).

3.1.2.7 Muut laittomat markkinat

Omaisuusrikollisuuden alalla suomalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät harjoittavat pääasiassa törkeitä varkauksia ja perintää. Tekoja tekevät useimmiten rikollisyhteisöjen alimman arvoiset jäsenet, jotka tekevät rikoksia päivittäin tyydyttääkseen usein riippuvuuteen liittyviä tarpeitaan. Varastetut tavarat voi helposti muuttaa rahaksi (KRP 2013).

Ulkomaan kansalaisten osuus omaisuusrikoksista epäillyistä on lisääntynyt merkittävästi viime vuosina. Ulkomaalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien toimintaa leimaavat jäsenten liikkuvuus, suuren rikosmäärän tehtäviä nopeana sarjana ja rikollisen toiminnan jakautuminen useaan maahan. **Liikkuvat rikolliset ovat tyypillisesti peräisin Virosta, Liettuasta, Venäjältä, Romaniasta, Bulgariasta, Valko-Venäjältä tai Latviasta.** Ulkomaalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenet tekevät erityisesti **asuntomurtoja** ja murtoja elektroniikka- tai korukauppoihin, varkauksia rakennustyömailta sekä ajoneuvovarkauksia. Nämä ryhmät saattavat myös käyttää **Suomea kauttakulkumaana varastetun tavarankuljettamiselle** markkina-alueilleen (KRP 2013).

Laatikko 5 – Ulkomaalaiset rikollisryhmät ja järjestäytynyt omaisuusrikollisuus Kuopiossa

Eräänä alkuiltana keväällä 2013 suoritettu korukaupan röyhkeä ryöstö Kuopion keskustassa on esimerkki virolaisten liikkuvien rikollisten suorittamasta ”ohiajo”-rikoksesta. Törkeä ryöstö oli huolellisesti suunniteltu ja valmisteltu. Rikolliset saivat kaupasta saaliikseen koruja 500 000 euron arvosta (KRP 2014).

Väärennys ei ole Suomessa merkittävä laitton markkina. Väärennystä koskevassa kappaleessa analysoidun Eurobarometri-tutkimuksen mukaan (ks. Metodologia-liite ja Eurobarometri (2011)) suomalaisista kuluttajista huomattavasti Euroopan keskiarvoa alhaisempi osuus olisi valmis ottamaan vastaan väärennettyjä

tuotteita.⁵⁷ Transcrime-OCP –tutkimusryhmän laskelmien mukaan vuonna 2009 väärennettyjen tuotteiden potentiaalinen kysyntä Suomessa oli **280 miljoonaa euroa**.

3.1.3 Päätelmät

Suomessa toimivaa järjestäytyntä rikollisuutta ja sen rikoshiötyjä käsittelevää tutkimuskirjallisuutta on erittäin vähän. Eri lähteet, mm. tiedot järjestäytyneiden rikollisryhmien tekemistä törkeistä rikoksista ja niiltä takavarikoidun omaisuuden määrästä, osoittavat, että Suomessa **huumekauppa ja petos ovat tuottavimmat laittoman toiminnan alueet** ja että nämä ovat keskeisiä järjestäytyneen rikollisuuden talouselämässä.

Järjestäytynyt rikollisuus on suhteellisen tuore ilmiö Suomessa. Rikollisryhmiä alkoi ilmaantua nopeammin 1980-luvun lopulla, ja ensimmäiset kansainväliset laittomat motoristijengit saapuivat Suomeen 1990-luvulla. Rikollisryhmien määrä **lisääntyi huomattavasti 2000-luvulla**. Nykyään järjestäytynyt rikollisuus on vakavampaa ja ammattimaisempaa, ja osaavat rikollisliittoumat ovat soluttautuneet yhteiskunnan sekä laillisille että laittomille alueille. Järjestäytyneiden rikollisryhmien jäseniä on yhteensä tätä nykyä noin 1 000. **Motoristijengit ovat näkyvimpiä järjestäytyneen rikollisuuden ilmentymiä** Suomessa, mutta useimmat rikollisryhmät eivät ole liivijengejä. Suurimmat, aktiivisimmat ja pahamaineisimmat Suomessa toimivat jengit ovat Helvetin Enkelit, Bandidos, Cannonball ja United Brotherhood (KRP 2012; 2013).

Suomessa toimivat rikollisryhmät harjoittavat pääasiassa huumekauppaa. **Petos ja muut talousrikokset** kiinnostavat niitä kuitenkin yhä enemmän, koska tuotot ovat suuret, riski pieni ja rangaistukset lieviä. Mitä tulee muihin laittomiin markkinoihin, niin Suomessa toimivat erityisesti ulkomaalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät harjoittavat **ihmiskauppaa, laitonta asekauppaa, tupakkatuotteiden salakauppaa, laitonta uhkapeliä ja järjestäytyntä omaisuusrikollisuutta**, mutta nämä rikollisen toiminnan alueet näyttäisivät olevan huomattavasti vähäisempiä merkitykseltään.

Eri aloilla toimivien ryhmien roolit vaihtelevat, koska ne **opportunistisesti pyrkivät aina niille markkinoille, jotka ovat tuottavimpia** tietyllä hetkellä tietyssä paikassa. Niinpä suomalaiset rikollisryhmät muodostavat yhä uusia muuntautumiskykyisiä verkostoja ja liittoumia erilaisia projekteja varten ja toimivat yhdessä ulkomaalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa tarvittaessa (KRP 2013).

⁵⁷ Itse asiassa keskimäärin vain 6,5 % kuluttajista ilmoitti, että olisivat valmiit hyväksymään väärennöstuotteita Suomessa, kun kyseinen luku oli 10 % koko EU:n alueella (tietolähde: Eurobarometer, 2011).

3.2 Järjestäytyneen rikollisuuden tekemät investoinnin Suomessa

Sarianna Petrell ja Jarmo Houtsonen (Poliisiammattikorkeakoulu)

3.2.1 Johdanto

Järjestäytyneen rikollisuuden investoinneista Suomessa ei ole juurikaan tutkimuksia eikä kirjallisuutta. Tämä johtunee mm. *peitejärjestelyistä*, joiden avulla rikolliset, erityisesti rikollisjärjestöjen ylemmän tasoiset jäsenet, käyttävät ja hallitsevat omaisuuttaan (Junninen 2006).⁵⁸ Bulvaanien ja peiteyritysten käyttäminen haittaa rikostutkintaa ja **vaikeuttaa ajantasaisen ja kattavan kuvan muodostamista rikollisten investoinneista Suomessa.**

Poliisiasian tietojärjestelmä PATJA, jota käytettiin takavarikoidun omaisuuden analyysin pääasiallisena lähteenä (kappale 0), tukee tätä käsitystä: järjestäytyneiden rikollisryhmien kokoneimpien ja korkearvoisimpien jäsenten omaisuudesta on vaikea päästä perille, kun taas alemman tason jäsenten toiminta näyttää takavarikoidun omaisuuden valossa varsin vähäiseltä.

Näiden rajoitusten puitteissa on pyritty tekemään useisiin lähteisiin perustuva alustava tutkimusta **rikoshyötyjen investointikohteista**. Tämä analyysi on **ensimmäinen laatuaan valtakunnan tasolla**, eikä se pyrikään kuvaamaan ilmiötä tyhjentävästi, mutta sitä voidaan pitää jatkotutkimusten lähtökohtana.

Menetelmähuomioita

Koska rikollisten investoinneista ei ole juurikaan saatavilla tietoja, tähän analyysiin oli otettava mukaan myös ns. pehmeitä lähteitä, kuten:

- **Lainvalvontaviranomaisten raportit**, erityisesti rikostilanneraportit, uhka-arviot ja Keskusrikospoliisin (KRP) vuosikertomukset;⁵⁹
- **Haltuun otettua ja takavarikoitua omaisuutta koskevat tiedot** ja raportit (ks. tarkemmin osa 0);
- **Akateeminen kirjallisuus**;
- Julkiset lähteet, erityisesti **mediajutut** (esim. *Helsingin Sanomat*).

Näistä lähteistä kerätyistä tiedoista muodostui rajallinen tietoaineisto rikollisten investointitoiminnasta.⁶⁰ Jokaisesta tapauksesta kerättiin mahdollisuuksien mukaan tieto maantieteellisestä tapahtuma-alueesta, omaisuuden lajista tai toimialasta ja siitä, millainen rikollinen toimija oli kyseessä. Koska tapauksia oli rajoitettu määrä, otosta ei voi pitää kattavana, ja **kvantitatiivinen analyysi ei olisi ollut kovinkaan valaiseva**. Siksi esitämme seuraavissa kappaleissa pikemminkin kvalitatiivisen arvion: aluksi käymme läpi muutamia Suomen rikollisryhmien investointitoiminnan yleispiirteitä ja sitten tarkastelemme maantieteellistä esiintymistä, omaisuuden lajeja, toimialoja ja rikollisia toimijoita.

⁵⁸ Toisin kuin joissakin muissa maissa, suomalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien jäseniä ei listat avoimesti omistajiksi, päälliköiksi tai työntekijöiksi, ja on erittäin epätavallista, jos rikollisten nimiä esiintyy esim. yrityksen asiakirjoissa.

⁵⁹ Kuten kappaleessa 5.1 mainitaan, KRP:n päätehtävä on taistella vakavaa, kansainvälistä ja järjestäytyneitä rikollisuutta vastaan, ja tuottaa ajantasaisia ja luotettavia tilannekuvia näistä rikollisuuden aloista. KRP:llä on Suomen laajimmat ajantasaiset tiedot järjestäytyneestä rikollisuudesta. Sen tutkimukset perustuvat rikostiedustelutietoon, jota kerätään poliisiviranomaisten, Tullin ja Rajavartioston välisessä yhteistyössä. Raportit sisältävät myös poliisien ja muiden virastojen raportit, oikeudellisen todistusaineiston, rikos- ja hallintotilastoja, sekä avoimia lähteitä. Useimmat KRP:n raporteista eivät ole julkisesti saatavilla, sillä ne sisältävät luottamuksellista tietoa. Siksi niihin viitataan ainoastaan viraston nimellä ja julkaisuvedolla.

⁶⁰ On kerätty vain noin 70 viittausta (lisätietoja luvusta 2 ja Metodologia-liitteestä).

Järjestäytyneen rikollisuuden investoinnit Suomessa: yleispiirteitä

KRP:n raporteissa (2012–2014) selvitetään, että järjestäytyneet rikollisryhmät käyttävät rikoshyötyjään **laittoman toiminnan kulujen kattamiseen, omaisuuden hankkimiseen ja investointien tekemiseen sekä lailliseen että laittomaan talouteen**. Investointien motiiveina näyttäisivät olevan rahanpesu ja voiton tekeminen sekä rikollisen toiminnan mahdollistaminen. On kuitenkin vaikeaa arvioida, **miten rikoshyödyt jakautuvat eri tarpeiden tyydyttämiseen, eri tavoitteiden saavuttamiseen, eri markkinoille, eri rikostyypeihin ja eri toimijoille**. Samoin on vaikeaa arvioida eri järjestäytyneiden rikollisryhmien investointikäytäntöjä.

Suomessa toimivien järjestäytyneiden rikollisryhmien rakenteen perusteella (ks. kappale 5.1) voidaan erottaa kaksi pääasiallista tai roolia, jotka saattavat vastata **kahden eri tason rikollisia investointeja**:

- Useimpien suomalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenten toiminta on **melko pientä**. Rikollisten yhteisön alin kerros elää kädestä suuhun ja tekee rikoksia täyttääkseen päivittäiset tarpeensa. Näiden rikollisryhmien jäsenten tekemistään rikoksista saamat pienet summat menevät jokapäiväisiin kuluihin; jäljelle ei jää mitään omaisuuden hankkimista tai investoimista varten;
- **Suomalaisen järjestäytyneen rikollisuuden ylätasolla** ovat järjestelmällisemmin toimivat ja kokeneemmat rikollisryhmien jäsenet, jotka kykenevät suunnittelemaan ja suorittamaan vakavia ja hyvin valmisteltuja rikoksia yhteistyössä muiden rikollisten, rahoittajien ja asiantuntijoiden kanssa (ks. kappale 5.1). Nämä ylemmän tason rikolliset toimivat joustavasti eri tavoin ja verkostoituvat: rikollisryhmien jäsenet tekevät yhteistyötä rooliensa mukaisesti sekä laillisen että laittoman talouden alueella (KRP 2013).

Tyypillisin toimintatapa rikoshyötyjen rahanpesussa Suomessa on ilmoittaa ne **lähipiirin tai jonkin muun bulvaanin omaisuudeksi** (Junninen 2006; KRP 2013): puoliset, avopuolisot, lakimiehet, lapset, ystävät tai ketkä tahansa luotettavat tuttavat voivat laillisesti omistaa yrityksiä ja harjoittaa liiketoimintaa (ks. Laatikko 1). Viranomaiset eivät pysty takavarikoimaan omaisuutta, koska ne kierrätetään peiteyritysten kautta. Peiteyrityksen johtaja on muodollisesti vastuussa yrityksen toiminnasta ja saa korvauksen omaisuuden kierrättämisestä yrityksen kautta.

Laatikko 17 – Rikollisen tyttöystävä rahanpesuhankkeen bulvaanina.

Vuonna 2007 muuan järjestäytyneen rikollisuuden toimija, joka oli mukana autokaupassa ja rakennusalalla Suomessa ja Virossa, pidätettiin törkeistä huumausainerikoksista epäiltynä. Hänet tuomittiin vankeuteen, mutta siitä huolimatta hän jatkoi rikollista toimintaansa vuosina 2008–2010. Huumekaupasta ja pimeän talouden toiminnasta saadut tuotot pestiin siirtämällä ne toimijan tyttöystävän nimiin. Tyttöystävän nimiin rekisteröitiin 16 asuntoa ennen kuin hänet pidätettiin epäiltynä törkeästä rahanpesurikoksesta. Pääepäillyn muita sukulaisia ja puolustusasianajajaa epäiltiin myös törkeistä rahanpesurikoksista ja petoksista. Oikeuden määräämä hukkaamiskielto koski omaisuutta, jonka arvo oli 1,8 miljoonaa euroa: useita asuntoja, kiinteistöjä ja tontteja Suomessa ja Virossa. Myös auto ja koruja takavarikoitiin (KRP 2013).

Helppoa rahaa etsiviä bulvaaneja **ei ole Suomessa vaikea löytää** (Junninen 2006). Pulassa olevia tai sinisilmäisiä henkilöitä on helppo valjastaa rahanpesutarkoituksiin.⁶¹ **Vääriä henkilöllisyyksiä on helppo hankkia** jopa julkisista tietolähteistä (KRP 2012). Junninen (2006) totesi, että välikäsinä voidaan käyttää myös haamufirmoja, ts. yrityksiä, jotka on valheellisesti rekisteröity sellaisten henkilöiden nimiin, jotka eivät kenties edes tiedä asiasta. Rikoshyötyjä voi myös kätkeä ja investoida tallettamalla rahat eri valuutassa ulkomaille, esim. Venäjälle tai veroparatiiseihin.

Nykyään rahanpesua harjoitetaan järjestelmällisesti ja ammattimaisesti esim. hyödyntämällä **koti- ja ulkomaisia liiketoiminnan rakenteita ja yrityksiä** sekä liike-elämän ja lakialan ammattilaisia. Rikollisten hankkeiden rahoittajat toimivat läheisessä yhteistyössä järjestäytyneiden rikollisryhmien kanssa, koska he tuntevat sekä lailliset että laittomat liiketoiminnat. Suomessa on myös muutama **alamaailman pankkiiri**, jotka rahoittavat Suomessa toteutettavia rikollisia hankkeita (KRP 2012).⁶²

Jopa vielä edistyneempiä rahanpesuhankkeita käytetään. Esim. huumerikoksilla ansaittuja rikoshyötyjä voidaan pestä maksamalla yritysten työntekijöille **pimeitä palkkoja** ja tekemällä investointeja. Rikollisten hankkeiden hyötyjä saavat tuotosta osansa (valmiiksi pestynä) sekä **muita etuja kuten autoja**. Ajoneuvoja hankitaan järjestäytyneen rikollisuuden kanssa yhteistoiminnassa olevien autokauppioiden kautta⁶³ (Junninen 2006).

Osa harmaan talouden ja talousrikosten tuloista tuloutetaan rikollisryhmille **veropetosten ja kirjanpito- ja veropetosten kautta**. Rikoshyödyillä myös **rahoitetaan muuta rikollista toimintaa**, kuten huumekauppaa ja salakapakoita (KRP 2013). Hietaniemi & Korpisaari (2005) raportoivat lisäksi, että järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenet käyttävät rikoshyötyjä maksaakseen velkojaan ja elinkustannuksiaan sekä **ostaakseen yrityksiä, pähteitä ja ylellisyyksesineitä**.

Lisäksi on havaittavissa **päällekkäisyyttä rikollisryhmien laittoman toiminnan ja laillisiin yrityksiin kohdistuvan investointitoiminnan kesken**. Huhtanen (2010) totesi, että Suomessa toimivat järjestäytyneet rikollisryhmät ovat pääasiassa keskittyneet huumekauppaan. Talousrikokset vaikuttavat kuitenkin olevan lähes yhtä suosittuja, sillä niissä tuotot ovat korkeat, riski alhainen ja rangaistukset lieviä.

3.2.2 Maantiede

Todistusaineiston rajallisuudesta johtuen on vaikeaa määrittellä, millä Suomen alueilla rikollisten soluttautuminen markkinoille ja heidän tekemänsä investoinnit ovat todennäköisimpiä. Jotain osviittaa voi saada takavarikoidun omaisuuden analyysistä (lisätietoja ks. kappale 0). Tämän tietokannan mukaan takavarikointien sijainnit vaihtelevat etelästä pohjoiseen ja **keskittyvät alueille, jossa järjestäytyneen rikollisuuden vaikutuksen tiedetään olevan suurin**. Eniten takavarikoita on kirjattu Uudenmaan alueella, jolla sijaitsee kolme suurta kaupunkia – **Helsinki, Vantaa ja Espoo**. Tämä tuntuisi vahvistavan muista OCP-maista saatuja tietoja, joiden mukaan rikollisryhmien investoinnit keskittyvät taajama-alueille tai niille alueille, joita ryhmä voimakkaimmin hallitsee.

⁶¹ Internetistä löytyy helposti hyväuskoisia ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita ylimääräisestä rahasta ja valmiit lainaamaan pankkitilejään, ja ulkomaiset järjestäytyneet rikollisryhmät käyttävät heitä hyväkseen. Rikollisessa ympäristössä on myös helposti saatavilla ihmisiä, jotka ovat vaikeassa taloudellisessa ja sosiaalisessa tilanteessa, ja heitä käytetään rahamuuleina tulojen alkuperän salaamiseksi.

⁶² Tietyt autokauppiat ovat esimerkiksi erikoistuneet palvelemaan rikollisia asiakkaita ja tarjoamaan heille alamaailman pankkipalveluita. Holding-yhtiöitä käyteään laittomien tulojen kanavoimiseen esimerkiksi ajoneuvoihin, joita sitten käyttävät rikosten tekijät ja organisoijat (KRP, 2013).

⁶³ Rikollisten käyttämät autot ovat usein rikollisten asiakkaiden palveluun erikoistuneiden autokauppioiden omistamia. Kauppiat tietävät rikollisten tekemän laittomuus ja ottavat maksun vastaan käteisenä. Vastapalveluksena he rekisteröivät autot yritystensä nimiin.

3.2.3 Varat ja toimialat

Vaikka suurin osa takavarikoidusta omaisuudesta on ajoneuvoja (ks. kappale 0), rikollisten investointitoiminta Suomessa kohdistuu eri omaisuuden lajeihin, joita ovat mm. **kiinteistöt** ja **lailliset yritykset, irtaimisto ja rekisteröity omaisuus** (esim. autot ja veneet).

Kiinteistöt

Järjestäytyneen rikollisuuden toimijoilta takavarikoituja kiinteistöjä löytyi vain vähän (ks. kappale 0). Jotkut näistä olivat arvoltaan jopa 800 000 euroa. On kuitenkin muistettava, että kiinteistöjen omistajiksi on usein merkitty laillisesti toimiva taho, minkä vuoksi on vaikeaa selvittää, ovatko kiinteistöt rikollisille kiinnostava investointikohde.

Rekisteröity omaisuus ja muu irtaimisto

Rekisteröity omaisuus muodostaa merkittävän osan Suomessa järjestäytyneiltä rikollisryhmiltä takavarikoidusta omaisuudesta (ks. kappale 0). Näistä valtaosa on **moottorijoneuvoja**, pääasiassa autoja ja moottoripyöriä. Moottoripyöristä yleisin merkki on **Harley-Davidson**.⁶⁴ **Moottoripyörät ovat keskeinen osa rikollisten motoristijengien kulttuuria**: ne voivat olla paitsi investointeja myös vallankäytön ja rikosten tekemisen välineitä.

Moottorijoneuvoja takavarikoidaan usein nimenomaan törkeiden huumausainerikosten ja veropetosten yhteydessä (ks. kappale 12.2). Rikollisten käyttämien autojen todellisena omistajana on kuitenkin usein **autokauppias**, joka erikoistuu rikollisten asiakkaiden palvelemiseen; tällöin takavarikointi on hankalampaa (Junninen 2006).

Irtaimistosta käteinen on yleisin takavarikoitu omaisuuden laji. Tämä viittaisi siihen, että **huomattava osa järjestäytyneiden rikollisryhmien omaisuudesta on käteistä rahaa** (ks. kappale 7). Takavarikoidut summat vaihtelevat muutamasta eurosta satoihin tuhansiin. Joitakin pankkitilejä, koruja ja osaketodistuksia on myös takavarikoitu.

Yritykset

Median mukaan poliisi uskoo satojen suomalaisten yritysten olevan rikollisten hallinnassa (Passi 2011). Poliisi uskoo, että **yli puolella merkittävimpien järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenistä on oma firma**, tai sitten he ovat vastuullisessa asemassa muualla. Soluttautuminen liiketoimintaan on keskeinen tapa hankkia vaikutusvaltaa ja tärkeitä tietoja, ansaita ja pestä laittomia tuloja ja harjoittaa muuta rikollista toimintaa.

Kuten edellä todettiin, järjestäytyneen rikollisuuden soluttautumista yritystoimintaan on vaikea jäljittää, koska yritysten omistajina ovat usein sukulaiset, bulvaanit tai muut välikädet. Niinpä **takavarikointitietokannasta ei löytynyt yhtään yritystä** (ks. kappale 0).

Toimialat, joihin Suomessa toimivat järjestäytyneet rikollisryhmät investoivat (Taulukko 73) ovat **rakennusala ja korjausrakentaminen, huolto- ja siivousala, baarit ja ravintolat, koneiden korjaus**, käytettyjen koneiden ja **autojen vähittäismyynti, tatuointi- ja seksimyymälät** sekä **yksityiset turvapalvelut** (mm. suosittujen yökerhojen ovimiehet).

Taulukko 73 – Toimialat Suomessa, joilla on merkkejä järjestäytyneiden rikollisryhmien tekemistä investoinneista.

⁶⁴ Moottorijoneuvojen arvoja ei sen sijaan yleensä ollut saatavilla.

Todistusaineisto*	Toimialat
Vahva	Rakennusala; Ajoneuvojen korjaus ja vähittäiskauppa Baarit ja ravintolat
Keskiverto	Huolto- ja siivouspalvelut; Yksityiset turvapalvelut; Moottoriajoneuvojen kuljetus ja vuokraus; Klubit; Seksipalvelut, tatuointipalvelut ja muut henkilökohtaiset palvelut

* Luokkien jakoperuste on keskiarvo $\pm 0,5$ keskihajontaa kullakin toimialalla (ks. luku 7). Tietoja saatavilla: 61 viitettä.

Lähde: DOCI:n PCF-laajennus.

Näillä toimialoilla liiketoimintaverkostot mahdollistavat monin tavoin **rikollisen toiminnan ja rahanpesun**. Rikosten mahdollistamisen lisäksi eräät toiminnot (esim. yökerhojen ovimiespalvelut) vahvistavat rikollisryhmien **vaikutusvaltaa ja reviiirihallintaa** (KRP 2013). Nämä ovat toimialoja, joihin järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenet investoivat saadakseen henkilökohtaisia tuottoja; he tuntevat nämä alat ja harjoittavat siksi niillä liiketoimintaa.

Järjestäytyneet rikollisryhmät keskittyvät **työvoimavaltaisiin** toimialoihin (esim. rakennusala) ja **matalan teknologian** toimialoihin (esim. baarit ja ravintolat) sekä **rikollisryhmien kulttuuria ja elämäntapaa lähellä oleviin** toimialoihin kuten seksi- ja tatuointipalveluihin, moottoripyörien korjauspalveluihin ja motoristijengien yksityisiin turvapalveluihin. On myös toimialoja, joissa rikollisryhmien jäsenet pystyvät käyttämään luontaisia kykyjään ja kontaktejaan. **Valvonnan puute**, esim. rakennusalalla ja ravintola-alalla tekee näistä toimialoista alttiit rikollisryhmien hyväksikäytölle. Resursseja näiden työvoimavaltaiten alojen valvomiseksi ei ole tarpeeksi, ja kiinnijäämisen riski on niin ollen alhainen (KRP 2013; 2014).

Monet järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenet ja heidän läheisensä harjoittavat liiketoimintaa, joka palvelee rikollisryhmien soluttautumista yhteiskunnan rakenteisiin. Jotkut toimialat kuten ravintolat myös mahdollistavat **varastettujen, salakuljetettujen tai väärennettyjen tuotteiden pesua** (KRP 2013).

Rahanpesua harjoitetaan **sekä Suomessa että ulkomailla rekisteröityjen yritysten kautta**. Järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät yritykset ovat usein melko pieniä mutta **monialaisia**; ne tarjoavat useita erilaisia palveluja, esim. turvapalvelujen ohessa huolto-, siivous- tai rekrytointipalveluja. Näiden sektorien kautta voi päästä käsiksi rikollisen toiminnan kohteisiin (KRP 2013).

Järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenet ottavat yhä useammin verkostoihinsa mukaan asiantuntijoiden tukipalveluja, erityisesti lakiasianpalveluja ja liike-elämän palveluja. **Ammattilaisia ja yrityspalvelujen tarjoajia** hyödynnetään rikollisen toiminnan kaikissa vaiheissa, valmistelusta ja rikoksen tekemisestä rikoshyödyn pesuun. Järjestäytyneen rikollisuuden soluttautuminen liike-elämään on tuonut talousrikoksiin liittyvän väkivallan ja kiristyksen yritysmaailmaan (KRP 2013). Seuraavassa on eräitä keskeisiä toimialoja koskevia kommentteja.

Rakennusala

Poliisi epäili Bandidos MC:hen yhdistetyn rikollisjärjestön tehtailleen suuren määrän talousrikoksia rakennusalalla. Yhteensä 100 henkilöä epäiltiin 200 eri yrityksessä tehdyistä rikoksista. Kaksikymmentä miljoonaa euroa epäilyttäviä varoja kulki näiden yritysten kautta. Näistä vähintään 1 miljoonaa euroa takavarikoitiin. Tehdyt rikokset vaihtelivat törkeästä veropetoksesta kirjanpitorikoksiin. Useimmat näistä yrityksistä toimivat laillisen ja laittoman toiminnan rajamailla, käyttäen pimeää työvoimaa ja tekaistuja

kuitteja. Rakennusprojektien kohteina oli mm. vankila, varuskunta ja erään ministeriön toimistorakennus (Kerkelä 2006) (Laatikko 18).

Laatikko 18 – Prätjän päältä raksalle: Helvetin enkelien rakennusliike.

Vuonna 2010 Suomen hallituksen ministeri sai selville, että hänen talonsa remonttia varten palkkaamansa LVI-yritys oli Hells Angels MC:n omistuksessa (Salovaara 2013a). Saman yrityksen oli palkannut myös eräs Kaakkois-Suomen poliisipiiri (Nieminen 2013). Esimerkkinä rikollisryhmän toiminnasta rakennusalalla on myös henkilöstöpalveluyritys, jonka romanialainen omistaja johti myös rikollisryhmää, joka toi 21 romanialaista Suomeen työskentelemään rakennustyömailla mitättömällä palkalla. Romanialaismies tuomittiin ihmiskaupasta Romaniassa (Passi 2011).

Baarit ja ravintolat

Yleinen tapa sijoittaa rikosyötyjä on ostaa ravintola. Salakuljetusta harjoittavat rikollisryhmät toimivat usein myös ravintola-alalla. Ravintoloita rakennetaan ja peruskorjataan laittoman työvoiman voimin ja käyttäen **varastettuja työkaluja ja rakennusaineita**. Näissä ravintoloissa myytävät alkoholijuomat ja tupakkatuotteet ovat **usein salakuljetettuja tai varastettuja** (Junninen 2006). Monia järjestäytyneitä rikollisryhmiä kuten Hells Angels MC:tä on syytetty laittomasta alkoholien myynnistä ansaitsemistarkoituksessa (Salovaara 2013b).

Poliisi epäilee erään Bandidos MC:n osaston ansainneen kymmeniä tuhansia euroja pitämällä **salakapakkaa** kerhotalollaan Etelä-Suomessa. Toiminta jatkui ainakin vuoden ajan; asiakkaina oli sekä osaston jäseniä että ulkopuolisia. Alkoholijuomat tuotiin ilmeisesti Virosta (Vähäsarja 2011).

Yksityiset turvapalvelut

Baarien ja ravintoloiden turvapalveluihin ilmaantui uusi ilmiö 2000-luvun alkupuolella, kun järjestäytyneet rikollisryhmät alkoivat käyttää jäseniään yökerhojen ovimiehinä tai perustamaan omia turvapalveluyrityksiään. **Ovimiesbisnestä** voi käyttää **vaikutusvallan vahvistamiseksi** ja peiteyrityksenä rikolliselle toiminnalle; samat yritykset usein harjoittavat rahanpesua, huumekauppaa ja doping-aineiden kauppaa. Helsingin suurten yökerhojen ovimiespalvelut ovat Cannonball MC:n hallinnassa (Palovaara & Passi 2012).

Laatikko 19 – Veljesturvaa: United Brotherhoodin omistama yritys myi turvalaitteita viranomaisille.

Turvapalvelualalla paljastui huomattava tapaus vuoden 2013 lopulla. Poliisi, tulli ja ulkoministeriö olivat ostaneet turvalaitteita, pääasiassa elektronisia tunnistimia (tags), yritykseltä, jonka eräänä osakkaana oli United Brotherhood –rikollisjärjestön johtajan sisaren perustama ja johtama investointiyritys. United Brotherhood on suhteellisen uusi alamaailman liitto, jonka perustivat eräät johtavien jengien jäsenet vuonna 2010. Se on tullut kuuluisaksi huumausainerikoksista ja väkivallan käytöstä esim. saatavien perinnässä. Puolet sen n. 90 jäsenestä on tällä hetkellä vankilassa. Tapaukseen liittyy myös talousrikoksia, törkeitä petoksia, lahjontaa ja virkarikoksia. Tutkinta on kesken (Passi & Reinboth 2013).

Seksikaupat ja tatuointipalvelut

Keskeiset rikolliset motoristijengit ovat perustaneet **tatuointiliikkeitä Suomen suurimpiin kaupunkeihin**. Tatuointiliikkeen perustaminen merkkää reviiriä ja tukee motoristijengin markkinointia ja rekrytointia. Liikkeet

houkuttelevat nuoria, jotka ovat kiinnostuneita motoristien elämäntavasta ja kenties jo tekemisissä rikollisten alakulttuurin kanssa. Liikkeissä heitä perehdytetään jengin ideologiaan ja toimintaan (KRP 2013). Hells Angels MC:llä, Bandidos MC:llä ja Cannonball MC:llä on omia tatuointiliikkeitään ympäri Suomea. Hells Angels MC:llä ja Bandidos MC:llä on myös oheistuoteliikkeitä (Mölsä 2008).

Kehittyvät toimialat

Järjestäytyneiden rikollisryhmien hallitsevat yritykset pyrkivät kiertämään lainsäädännön ja viranomaisvalvonnan rajoituksia voidakseen reagoida talouden ja kuluttajien kysynnän muutoksiin nopeammin kuin laillisesti toimivat yritykset. Käyttämällä halpaa pimeää työvoimaa ja kiertämällä veroja nämä yritykset voivat säästää kuluissa, tarjota palvelujaan halvalla ja voittaa tarjouskilpailuja. Kuten kaikki muukin liiketoiminta, järjestäytynyt rikollisuus on siirtynyt nettiin, jonka etuina ovat nimettömyys, ajantasaisuus ja rajojen merkityksettömyys. Suomi on maailman johtavia maita korruption torjunnassa. Tästä huolimatta järjestäytyneiden rikollisryhmien hallitsevat yritykset pyrkivät vääristämään kilpailua esim. rakennusalalla korruption ja lahjonnan avulla (KRP 2013).

Laatikko 20 – Laittomat lumityöt.

Järjestäytyneille rikollisryhmille on tyypillistä, että ne sopeutuvat nopeasti yhteiskunnassa ja eri toimialoilla tapahtuviin muutoksiin. Eräs esimerkki tällaisesta aluevaltauksesta nähtiin muutama vuosi sitten epätavallisen runsaslumisena talvena. Järjestäytyneet rikollisryhmät perustivat lumityöyrityksiä auraamaan teitä ja pudottamaan lunta katoilta. Itse työ teetettiin ulkomailta palkatulla halvalla pimeällä työvoimalla (Passi 2011). Kevään tullen huomattiin työntekijöiden vahingoittaneen talojen kattoja, mutta lumet pudottaneita yrityksiä ei enää ollut olemassakaan. Sen sijaan markkinoilta tarjottiin kyllä edullisia korjauspalveluja.

3.2.4 Toimijat

Kuten edellä todettiin, saatavilla olevien todisteiden nojalla Suomessa investointeja lailliseen talouselämään tekevät rikollisryhmistä aktiivisimmin **motoristijengit ja muut suomalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät**. Keskeiset toiminta-alueet ja toimialat on kuvailtu edellä; ryhmien investointistrategiat tosin poikkeavat toisistaan. On kuitenkin myös merkkejä siitä, että Suomeen kohdistuu ulkomaisia taloudellisia intressejä, erityisesti laillisten yritysten ja laittomien markkinoiden välisellä ”harmaalla alueella”.

Suomalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät tekevät yhteistyötä paitsi keskenään myös **virolaisten ryhmien kanssa** talousrikosten alalla. Virolaiset kumppanit tarjoavat pimeää ja/tai halpaa työvoimaa rikollisryhmien harmaan talouden liiketoiminnan tarpeisiin. Virolaisten rikollisten kanssa toteutetuissa yhteistyöhankkeissa, erityisesti rakennusalalla, rahaa siirretään Viroon esim. siellä rekisteröityjen yritysten kautta (KRP 2012). Rajamäki (2006) totesi, että halpaa pimeää työvoimaa Virosta ja muista Baltian maista käytetään erityisesti pääkaupunkiseudulla rakennusalalla, ravintola-alalla ja majoitusliikkeissä.

Rahanpesu **venäläisten järjestäytyneiden rikollisryhmien toimesta** on uhka erityisesti rakennusalalla, koska Venäjältä peräisin oleva rahoitus saattaa koostua laittomasti hankituista varoista, mikä vahvistaa venäläisten rikollisryhmien strategioita tällä toimialalla (KRP 2012). Lisäksi Saarinen (2007) sai selville, että ulkomaankauppaan ja huolintayhtiöiden kautta kulkevaan rahtiin⁶⁵ liittyviä talousrikoksia tekevät venäläiset

⁶⁵ Huolintaliikkeet ovat yrityksiä, jotka kuljettavat tavaraa muiden yritysten puolesta. Siksi niiden vastuulla on myös hoitaa tulliselvitys ja muut hallinnolliset tuontiin ja vientiin liittyvät asiat.

rikolliset, joilla on yhteyksiä venäläisiin rikollisryhmiin. Venäläiset järjestäytyneet rikollisryhmät ovat perustaneet pieniä **logistiikka- ja huolintayrityksiä** Etelä-Suomeen petoksia ja talousrikoksia varten ulkomaankaupan alalla ja Venäjälle suuntautuvissa kauttakulkukuljetuksissa.

3.2.5 Päätelmät

Koska järjestäytyneen rikollisuuden investoinneista Suomessa ei juuri ole tutkimustietoa, on vaikeaa arvioida suomalaisten rikollisryhmien talouselämää ja niiden investointikäytäntöjä. On myös vaikeaa saada luotettavaa yleiskuvaa investoinneista takavarikoiteja analysoimalla. Tämän vuoksi selvitys nojaa pääasiassa **Keskusrikospoliisin** julkaisemiin raportteihin ja arvioihin, jotka on lisätty DOCI-tietokantaan (ks. luku 2).

Rikoshöytyjen kätkeminen on keskeinen osa järjestäytyntä rikollista toimintaa. Rikoshöytyjen on käytävä läpi rahanpesu, jotta niitä voi käyttää laillisessa talouselämässä. Suomessa tämä tehdään tavallisesti rikollisten lähipiiriin kuuluvien **bulvaanien** avulla. Nykyään kuitenkin rahanpesu alkaa olla hyvinkin **järjestelmällistä ja ammattimaista toimintaa**, jossa hyödynnetään esim. kotimaisia ja ulkomaisia yritys rakenteita ja yrityksiä sekä liike-elämän ja lakialan asiantuntijoiden palveluksia. Bulvaanien ja peiteyritysten käyttö omaisuuden todellisten omistajien salaamiseksi mutkistaa rikostutkintaa ja samalla analyysien tekoa ja tilannekuvan muodostamista.

Järjestäytyneet rikollisryhmät käyttävät rikoshöytyjään **laittoman toiminnan kulujen kattamiseen, omaisuuden hankkimiseen ja investointien tekemiseen sekä lailliseen että laittomaan talouteen**. On kuitenkin vaikeaa arvioida, miten rikoshöydyt jakautuvat eri tarpeiden tyydyttämiseen, eri tavoitteiden saavuttamiseen, eri markkinoille, eri rikostyyppeihin ja eri toimijoille. Samaten on mahdotonta tunnistaa eri järjestäytyneiden rikollisryhmien investointikäyttäytymistä.

Suomalaisilla järjestäytyneillä rikollisryhmillä on hierarkkinen rakenne ja joustavat suhteet liike-elämän asiantuntijoihin, joita ne tarvitsevat hankkeidensa suunnitteluun ja toteutukseen. Suurimman osan rikollisesta toiminnasta toteuttavat rikollisten yhteisön alimman tason jäsenet, kun taas korkeammassa asemassa olevat jäsenet suunnittelevat ja tekevät vakavia ja edistyneempiä rikoksia yhteistyössä muiden rikollisten, rahoittajien ja liike-elämän asiantuntijoiden kanssa (KRP 2013). Suomessa **yrityksiä ja kiinteistöjä takavarikoidaan hyvin harvoin**, vaikka ne mainitaan useissa KRP:n raporteissa ja analyyseissa järjestäytyneen rikollisuuden keskeisinä omaisuuden lajeina. Tämä voi johtua siitä, että bulvaanien ja sukulaisten käyttö omaisuuden näennäisinä omistajina kätkee todellista hallintavaltaa käyttävän rikollisen.

Toimialat, joihin Suomessa toimivat järjestäytyneet rikollisryhmät investoivat, ovat **rakennusala ja korjausrakentaminen, huolto- ja siivousala, baarit ja ravintolat, koneiden korjaus, käytettyjen koneiden ja autojen vähittäismyynti, tatuointi- ja seksimyymlät sekä yksityiset turvapalvelut** (KRP 2013). Näillä toimialoilla liiketoimintaverkostot mahdollistavat monin eri tavoin rikollisen toiminnan ja rahanpesun.

3.3 Takavarikot järjestäytyneiltä rikollisryhmiltä Suomesta

Sarianna Petrell ja Jarmo Houtsonen (Poliisiammattikorkeakoulu, Suomi)

3.3.1 Johdanto

Mikään suomalainen organisaatio **ei systemaattisesti taltioi** tietoa konfiskoidusta – rikokseen perustuva menettämisseuraamus, jonka oikeus on päättänyt syyttäjän pyynnöstä (katso lisätietoja luvusta 10.3 täydellisestä englanninkielisestä loppuraportista) – omaisuudesta, joka on takavarikoitu järjestäytyneeltä rikollisuudelta.

Lisäksi ainoastaan poliisin tietokanta **sisältää mahdollisuuden luokitella tapauksia järjestäytyneeksi rikollisuudeksi** (katso alla), kun mikään muu tietokanta, mukaan lukien Suomen varallisuuden takaisinmaksusta vastaava toimisto, KRP:n Rahanpesun selvittelykeskus, Suomen Patentti- ja Rekisterihallitus ja Oikeusrekisterikeskus ei tee niin. Tästä syystä on erittäin vaikeaa tunnistaa tapauksia tai kerätä tilastoja takavarikoidusta omaisuudesta, joka liittyy vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen.⁶⁶

Tästä syystä, vaikka, kuten laajasti kuvataan luvussa 8.1 täydellisessä englanninkielisessä loppuraportissa, järjestäytyneet rikollisryhmät Suomessa enimmäkseen sijoittavat rikoksen hyödyt lailliseen talouteen, on vaikeaa arvioida miten paljon ja mitä kyseisestä rikollisesta omaisuudesta **itse asiassa saadaan hankittua takaisin suomalaisten viranomaisten toimesta.**

Metodologiaa koskevia huomautuksia

Jotta saataisiin kvantitatiivista ja kvalitatiivista tietoa järjestäytyneiltä rikollisryhmiltä Suomessa takavarikoidusta omaisuudesta, on paras vaihtoehto käyttää **Poliisin tietojärjestelmää (Patja)**, jota ylläpitää Poliisihallitus (Sisäministeriön alaisuudessa). Poliisi taltioi Patjaan tietoja rikosraporteista ja virka-aputoimenpiteistä. Tietoa on saatavilla esim. rikoksista, epäiltyjen henkilötiedoista, sijaintipaikoista, osoitteista, rikokseen liittyvästä omaisuudesta, ja pakkokeinoista kuten siirtokiellot ja vakuustakavarikot. Patjan lisäarvona on, että se **sisältää luokituksen ja määritelmän järjestäytyneelle rikollisuudelle**,⁶⁷ niin että järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät rekisteröidyt tapaukset voidaan niinmuodoin suodattaa ja tunnistaa.

Patja-rekisterissä on kuitenkin joitakin heikkouksia:

- Ensinnäkin, **järjestäytyneen rikollisuuden luokitusta ei käytetä järjestelmällisesti**, esim. jos yhteys järjestäytyneeseen rikollisuuteen havaitaan myöhemmin esitutinnan aikana, sitä ei aina merkitä jälkikäteen.

⁶⁶ Yllämainittujen organisaatioiden rekistereitä koskevat vaihtoehdot olivat joko tehdä hakuja järjestäytyneelle rikollisuudelle tyyppisten rikoksien nimikkeillä tai käyttää järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenten henkilötietoja. Järjestäytyneelle rikollisuudelle tyyppilliset rikokset muodostuvat suuresta määrästä erilaisia nimikkeitä, ja suurimman osan näistä rikoksista tekevät tyyppillisesti muut kuin järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenet. Tästä syystä tämä hakustrategia tuottaisi hakutuloksena suuren joukon tapauksia, joilla on mahdollisesti yhteys järjestäytyneeseen rikollisuuteen tehden analysoinnista hyvin työlästä. Jotta lisäksi voitaisiin käyttää järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenten henkilötietoja, tarvittaisiin Poliisihallituksen ja Tietosuojatoimiston erillinen lupa. Haku yllämainittuihin rekistereihin olisi myös maksanut huomattavan summan rahaa, sillä joidenkin rekistereiden käytöstä veloitetaan maksu.

⁶⁷ Järjestäytyneen rikollisuuden luokitus Patjassa käsittää neljä kriteeriä, jotka eroavat hieman EU:n kriteereistä järjestäytyneelle rikollisuudelle. Tapaus voidaan luokitella liittyväksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen, jos teko täyttää kaikki seuraavat vähimmäiskriteerit:

1 Tapahtuu yhteistyötä useamman kuin kahden henkilön välillä.

2 On epäily vakavien rikosten teosta.

3 Se on jatkunut pitkään.

4 Sen motiivina on huomattava voitto tai valta.

- Samalla tavoin, muutoksia takavarikon tilassa ei **taltioida Patjaan jälkikäteen** oikeudenkäynnin jälkeen, joten takavarikon lopputulosta tai menettämisseuraamuksen tyyppiä, esim. oliko se oikeuden päätökseen perustuva rikokseen liittyvä menettämisseuraamus, ei tiedetä.
- On myös **mahdotonta sanoa missä vaiheessa takavarikointiprosessia tiedot kerätään.**⁶⁸
- Hakujen tulokset eivät lisäksi ole kattavia, sillä pääsy Patjan **luottamuksellista ja salaista tietoa sisältäviin** osiin ja tapauksiin on kielletty. On myös käytännössä mahdotonta arvioida kadotettujen tietojen suhteellista määrää.
- Lisäksi tietokannassa **ei näytetä tapausten lukumäärää**, joten on mahdotonta sanoa liittyvätkö takavarikot yhteen tai useampaan tapaukseen.⁶⁹

3.3.2 Analyysi

Tyypit ja trendit

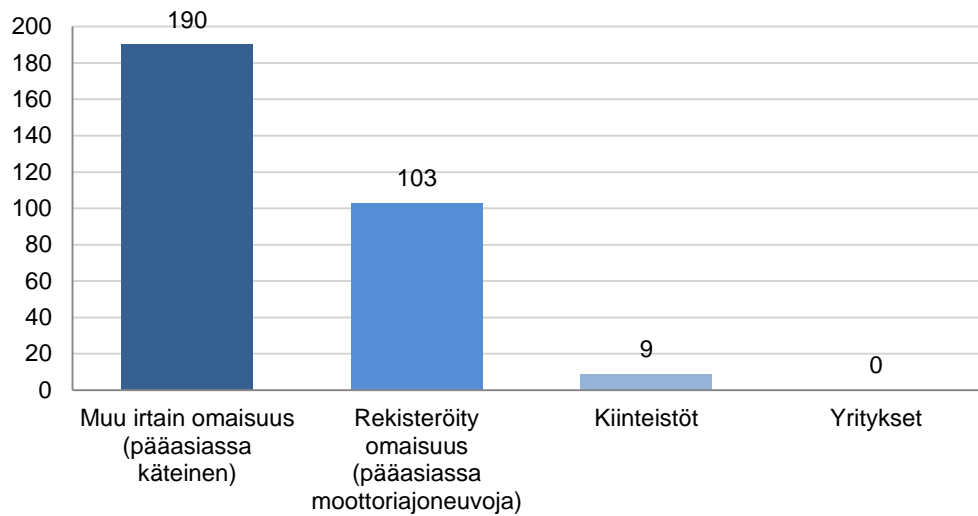
Tulokset tulevat kahdesta eri hausta, jotka suoritettiin Patja-rekisteristä, molemmat aikavälillä **1.1.2005–30.6.2013** (katso yksityiskohdat Metodologia-liitteestä). Takavarikoitu omaisuus luokiteltiin neljään ylätyyppiin, kuten yllä on selvitetty: kiinteistöt, yritykset, rekisteröity omaisuus, ja muu irtain omaisuus.

Kuten kuvassa 55 esitetään, tammikuun 2005 ja kesäkuun 2013 välillä takavarikoitiin kaikkiaan **302 omaisuserää** vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden vuoksi. Suurin osa takavarikoidusta omaisuudesta molemmissa tietokannoissa on **irtainta omaisuutta**. Toisen huomattavan **ylätyypin muodostaa rekisteröity omaisuus**.

⁶⁸ Konfiskaation tila voi olla "varotoimenpide", "takavarikointi", "konfiskaatio" tai "palautettu omistajalle".

⁶⁹ Lisähuomautuksena, kuten jo kappaleessa 8.1 mainittiin, järjestäytyneen rikollisryhmän omaisuudesta on mahdotonta hankkia kattavia luetteloita, sillä erityisesti järjestäytyneiden rikollisryhmien kokeneemmat jäsenet pesivät laittomat tulonsa laittamalla omaisuuden sätäkynukkejen nimiin. Kuten mainittu, lainvalvontaviranomaisten on tästä syystä vaikeaa jäljittää omaisuutta rikollisiin tai oikeisiin omistajiin. Patjasta kerätyt takavarikoitua omaisuutta koskevat tiedot voidaan siksi nähdä edustavan rikollisryhmiltä takavarikoitua omaisuutta epäsuorasti, mutta kyseiset tiedot eivät ole kattavia tai ajan tasalla koskien Suomen järjestäytyneen rikollisuuden omaisuudesta.

Kuva 55 – Takavarikoitu omaisuus (2005–2013) ylätyypeittäin Suomessa

N = 302

Lähde: PoliAMK:n muokkaamat tiedot Poliisin tietojärjestelmä Patjasta

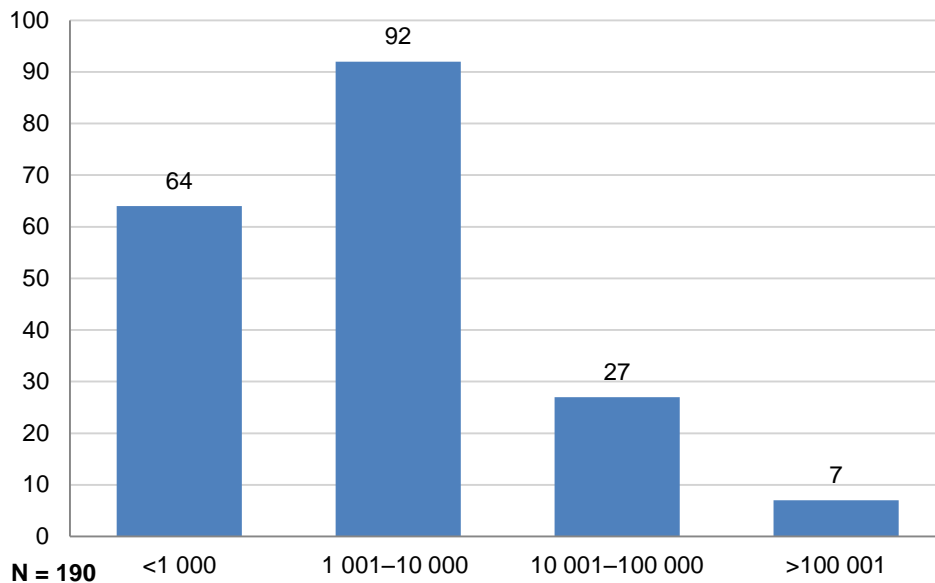
Irtain omaisuus muodostaa n. 63 % kokonaisuudesta (190 erää), ja käsittää **pääasiassa käteisvaroja** (n. 85 % takavarikoidusta irtaimesta omaisuudesta). Sumat vaihtelevat muutamasta eurosta satoihin tuhansiin euroihin. Lisäksi on takavarikoitu joitakin pankkitilejä (11), koruja (6) ja osakekirjoja (11), esim. asunto-osakkeita (arvoltaan jopa 800 000 euroa).

Laatikko 41 - Irtaimen omaisuuden takavarikointi Suomen ja Viron välillä

Merkittäviä summia euroja ja Viron kruunuja, osakekirjoja ja pankkitileille talletettua rahaa takavarikoitiin järjestäytyneen rikollisuuden törkeän veronkierron tapauksessa, jossa tuotiin suuria määriä alkoholia ja tupakkaa Virosta ja jälleenmyytiin Suomessa (Patja)

Kuvassa 56 esitetään analyysi irtaimen omaisuuden (käteisvarat, pankkitilit, korut ja osakekirjat) arvosta.

Kuva 56 – Takavarikoitu irtain omaisuus (2005–2013) lukumäärittäin ja arvoittain Suomessa

Lähde: PoliAMK:n muokkaamat tiedot Poliisin tietojärjestelmä Patjasta

Kuten luvussa 8.1 arvioitiinkin, toinen merkittävä ylätyyppi oli rekisteröity omaisuus (103 omaisuserää, n. 34 % kokonaismäärästä), josta suurin osa oli moottoriajoneuvoja, enimmäkseen **autoja ja moottoripyöriä**. Kuten kappaleessa 8.1 pohdittiin, nämä voivat liittyä tiettyihin järjestäytyneiden rikollisryhmien kulttuureihin (esim. **moottoripyörät rikollisilla moottoripyöräkerhoilla**) tai niitä käytetään laittomiin tarkoituksiin. Moottoriajoneuvojen arvot eivät olleet yllensä saatavilla, mutta silloin kun olivat, ne vaihtelivat muutamasta tuhannesta 50 000 euroon. Moottoriajoneuvoja takavarikoitiin erityisesti törkeiden huumausainerikosten ja veropetosten yhteydessä.

Laatikko 42 - Ferrari ja BMW:itä törkeiden huumausaine- ja rahanpesurikosten hyötynä

Arvokas Ferrari *Testarossa* takavarikoitiin törkeän rahanpesutapauksen yhteydessä, kun rikoksen ja lainajärjestelyiden hyödyn alkuperää yritettiin salata tuomalla arvoauto Espanjasta Helsinkiin. Toisessa törkeässä rahanpesutapauksessa, johon sisältyi myös törkeitä huumausainerikoksia, epäilty yritti siirtää omaisuutensa, johon kuului esimerkiksi arvokas BMW, tyttöystävänsä nimiin välttääkseen menetykseuraamukset. Myös useita osakekirjoja, joiden arvo oli jopa 800 000 euroa, takavarikoitiin, koska niitä oli käytetty peittelemään laittomia tuottoja ja muuttamaan ne käteiseksi (Patja).

Poliisin tietojärjestelmän haut paljastavat ainoastaan yhdeksän kiinteistön takavarikot, eikä ainuttakaan yrityksen takavarikointia. **Kiinteistöt muodostivat karkeasti 3 %** kaikista takavarikoiduista omaisuseristä. Kiinteistöjen arvot vaihtelivat 15 000 eurosta 200 000 euroon, joskin kolmessa tapauksessa arvoa ei tiedetä. Takavarikoituihin kiinteistöihin liittyvät rikokset olivat kaksi petosta ja yksi huumeiden salakuljetus veropetos, rahanpesu, kiristys, doping-rikos ja alkoholirikos.

Laatikko 43 - Amfetamiinia, olkiukkoja, luksusautoja ja kiinteistöjä

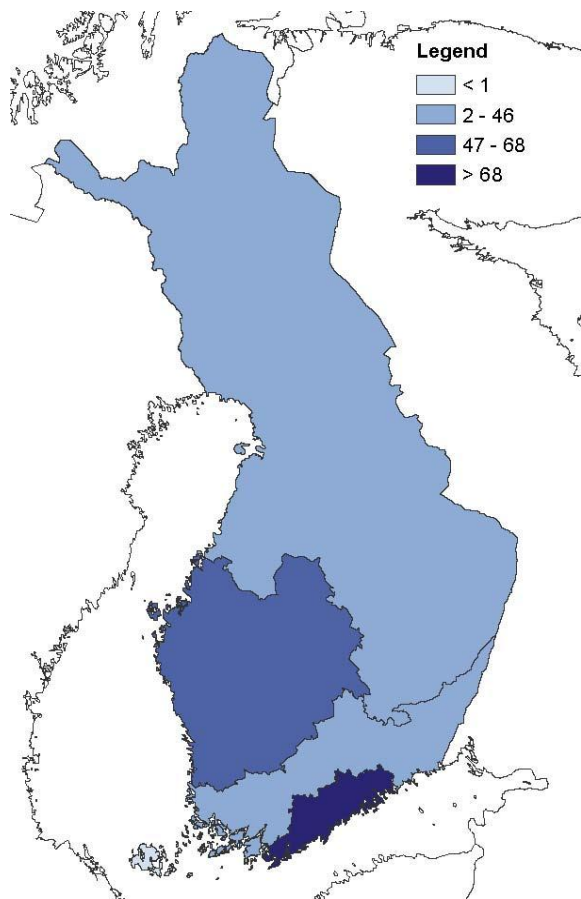
Suuressa amfetamiinitapauksessa laittomasta huumeiden salakuljetuksesta saadut rahat sijoitettiin taloon ja kalliiseen Mercedes-Benziin, jotka rekisteröitiin epäillyn lähisukulaisten omistamien yritysten nimiin (Patja).

Kaikissa tapauksissa omaisuuden takavarikointia vaatinut maa oli Suomi. Myös lähes kaikki takavarikot tehtiin Suomessa, lukuun ottamatta yhtä, joka tehtiin Tallinnassa, Virossa (käteisvarat suomalaiselta epäillyltä huumausaineiden salakuljetustapauksessa) ja kahta, jotka tehtiin Tukholmassa, Ruotsissa (kaksi autoa suomalaiselta epäillyltä tapauksessa, joka koski ammattimaisia kätkemisrikoksia).

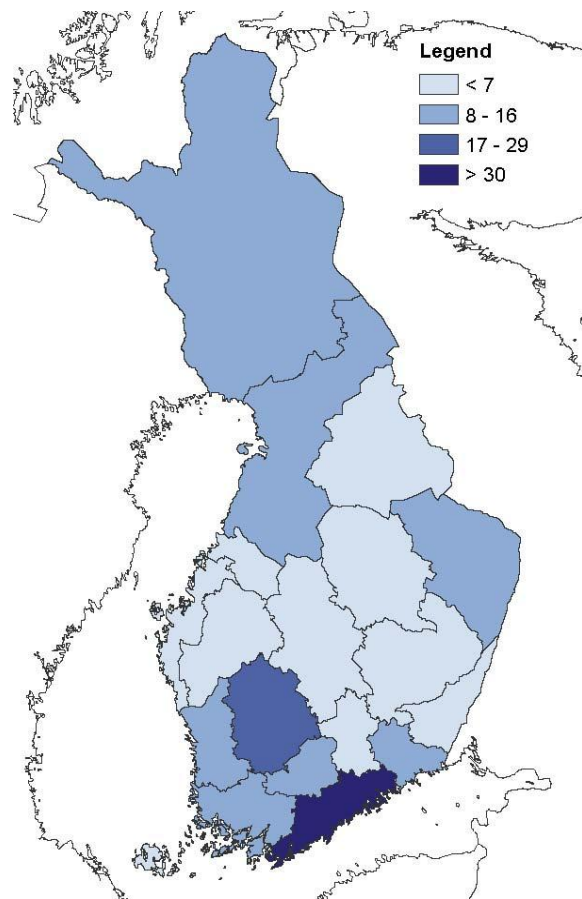
Maantieteellinen jakauma

Takavarikkojen paikat vaihtelevat Etelä-Suomesta Pohjois-Suomeen, keskittyen varakkaimmille ja väkirikkaimmille alueille, joissa on mahdollisuuksia rikoksiin ja järjestäytyneen rikollisuuden vaikutuksen tiedetään olevan suuri (katso kappale 4.1). Suurin osa takvarikoista rekisteröitiin **Uudenmaan läänissä (147 erää)**, joka käsittää pääkaupunkiseudun kolme suurta kaupunkia: **Helsinki (56), Vantaa (44) ja Espoo (20)**. Muita tietokannassa usein esiintyneitä kaupunkeja olivat Tampere (25), Joensuu (15), Rovaniemi (9), Turku (8) ja Oulu (8), jotka ovat myös suomalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien suosimia alueita (katso kuva 57 ja kuva 58).

Kuva 57 – Suomessa takavarikoidun omaisuuden maantieteellinen jakauma (NUTS 2)⁷⁰

Kuva 58 – Suomessa takavarikoidun omaisuuden maantieteellinen jakauma (NUTS 3)⁷¹

Lähde: Transcrimen muokkaamat Patja-tiedot

⁷⁰ Luokat on tunnistettu Jenksin Natural Breaks -optimointialgoritmia käyttämällä.

⁷¹ Luokat on tunnistettu Jenksin Natural Breaks -optimointialgoritmia käyttämällä.

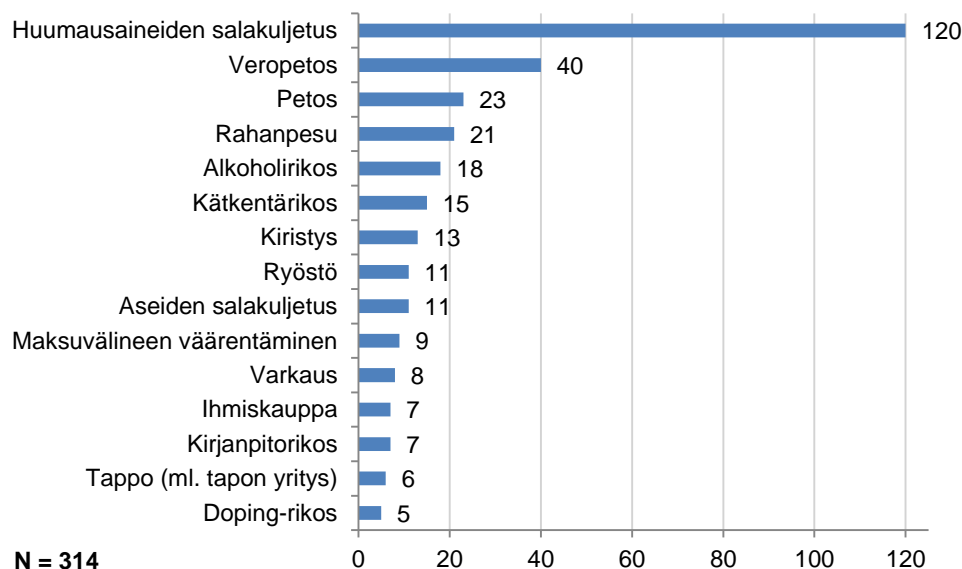
Merkittävimmät ryhmät toimivat koko maassa ja ovat **laajentamassa toimintaansa uusille alueille**, jotka ovat logistisesti merkittäviä laittomuuksien kannalta katsoen (katso kappaleet 5.1 ja 8.1). Takavarikoitu omaisuus keskittyy niille alueille, jotka ovat suomalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien vahvoja alueita, kuten pääkaupunkiseutu, Tampere, Kaakkois-Suomi lähellä Venäjälle ja merelle johtavia reittejä, Pohjois-Suomi lähellä Suomen ja Ruotsin välistä rajaa, ja Lounais-Suomi lähellä merireittejä Ruotsiin ja muihin Itämeren satamiin (KRP, 2013).

Liittyvät rikokset

Laiton huumausaineiden salakuljetus oli yleisin rike (120 omaisuuserää, n. 40% kokonaismäärästä). Toinen yleinen takavarikoihin liittyvä rikostyyppi oli **talousrikokset**. Näitä olivat veropetokset (40), petokset (23), rahanpesu (21), kiristykste (13), maksuvälineiden väärentäminen (9) ja kirjanpitorikokset (7). Lähes kaikki näistä rikoksista olivat **törkeitä**.

Takavarikoita liittyi myös alkoholirikoksiin (18), kätkentärikoksiin (15), laittomaan asekauppaan (11), ryöstöihin (11), varkauksiin (8), ihmiskauppaan (7), tappoihin ja tapon yrityksiin (6), ja doping-rikoksiin (5). Kaikkia eri rikoksia ei ollut mahdollista sisällyttää hakuun.

Kuva 59 – Takavarikoitu omaisuus rikostyypeittäin Suomessa

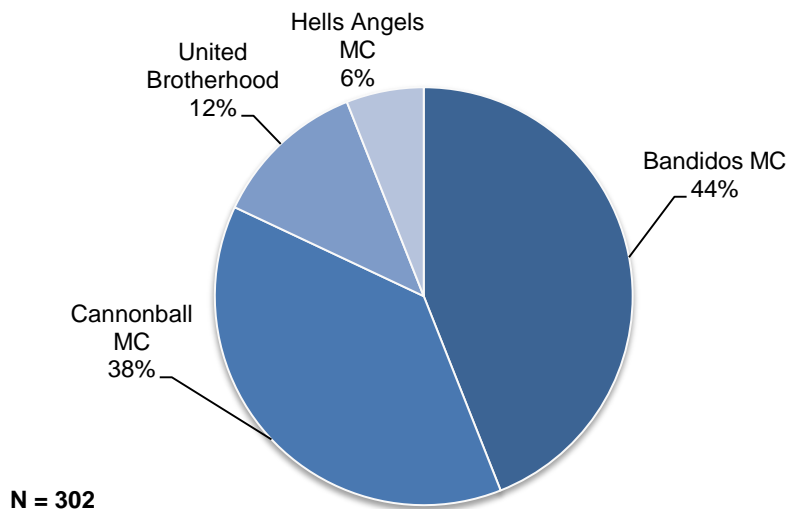

Lähde: Transcrimen muokkaamat Patja-tiedot

Järjestäytynyt rikollisryhmä ja omistajien kansallisuus

Lähes 57%, tai 171 kaikkiaan 302 omaisuuserästä, takavarikoitiin neljältä suurimmalta järjestäytyneeltä rikollisryhmältä (kaikki **moottoripyöräkerhoja**), joita käytettiin toisessa Poliisin tietojärjestelmään suoritetussa haussa. Tästä lukemasta *Bandidos* MC:n suhteellinen osuus oli 44 % (75), *Cannonball* MC:n 38 % (65), *United Brotherhoodin* 12 % (20) ja *Hells Angels* MC:n 6 % (11). Tietokannoissa oli myös joitakin viittauksia **violaisiin järjestäytyneisiin rikollisryhmiin**.

Kuva 60 – Suurimmilta rikollisryhmiltä takavarikoitu omaisuus Suomessa

Lähde: Transcrimen muokkaamat Patja-tiedot

On kuitenkin tarpeen olla varovainen johtopäätösten tekemisen suhteen, sillä järjestäytyneen rikollisryhmän nimeä ei mainittu kaikissa tapauksissa. Koska lisäksi suurin osa kaikilta ryhmiltä takavarikoidusta omaisuudesta oli käteistä tai moottoriajoneuvoja, ei ollut mahdollista tehdä eroa rikollisryhmien välille niiden omaisuussalkkujen tai sijoitusstrategioiden suhteen pelkästään takavarikoidun omaisuuden analysoinnin perusteell

Lähestulkoon kaikissa tapauksissa **omaisuuserän omistajan kansallisuus oli suomalainen** (280 erää, tai noin 93 %). Muita tietokannoissa useammin kuin kerran esiintyneitä kansallisuuksia olivat **venäläinen (12), virolainen (4) ja ruotsalainen (2)**. Tämä voidaan nähdä seurauksena siitä tosiasista, että suomalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien yhteistyökumppanit ovat pääasiassa peräisin naapurimaista Virossa, Venäjältä ja Ruotsista.

Laatikko 44 - Takavarikko venäläisiltä seksuaalista hyväksikäyttöä harjoittaneilta rikollisryhmiltä

Törkeän paritustapauksen yhteydessä takavarikoitiin venäläisiltä epäilyiltä huomattavia rahasummia. Toisessa tapauksessa venäläinen epäilty piilotti yli 50 000 euroa takkinsa sisään, kun häntä oltiin pidättämässä törkeästä maksuvälineiden väärentämisestä (Patja).

Takavarikkojen ja konfiskaatioiden päivämääriä sekä niiden tyyppjä/tiloja ei taltioida järjestelmällisesti Patjaan, eikä niitä myöskään merkitä jälkikäteen oikeudenkäynnin jälkeen. Tämän seurauksena niitä ei ole sisällytetty analyysiin. On mahdotonta sanoa missä vaiheessa takavarikointiprosessia tiedot oli kerätty.

3.3.3 Loppusanat

Poliisin tietojärjestelmästä, Patjasta, kerätyt takavarikoitua omaisuutta koskevat tiedot antavat esimerkkejä **Suomessa järjestäytyneeltä rikollisuudelta takavarikoidun omaisuuden** tyypeistä ja arvosta. Myös tiedot toimijoista, rikoksista ja takavarikoiden tapahtumapaikoista pitää käsittää viitteellisinä yrittämättä tarjota kattavaa ja todellista kuvaa ilmiöstä.

Analysoitu tieto kuitenkin vahvistaa Suomen järjestäytyneen rikollisuuden kokonaiskuvaa, erityisesti koskien niiden **tyypillisiä rikoksia** (laittoman huumausaineiden salakuljetuksen ja talousrikosten useimmin liittyessä

takavarikkoihin) ja maantieteellistä jakaumaa (takavarikkojen keskittyessä alueille, joilla rikollisryhmien vaikutuksen tiedetään olevan vahva).

Omaisuuksien suhteen on todettava, että ainoastaan muutamia kiinteistöjä takavarikoitiin, eikä ainoatakaan yritystä. Patjan antaman kuvan mukaan järjestäytyneen rikollisuuden omaisuussalkku sisältää lähinnä käteistä rahaa ja moottoriajoneuvoja. Poliisin tiedusteluraportit antavat kuitenkin monipuolisempaa tietoa: kuten kappaleessa 8.1 hyvin kuvaillaan, tiedustelutiedon, oikeustapausten ja tiedotusvälineiden pohjalta on todisteita siitä, että rikollisjärjestöt sijoittavat kiinteistöihin ja voivat käyttää hyväkseen yritys rakenteita (esim. rakennus- ja ravintola-aloilla).

Eryteisesti viime vuosina rahanpesusta on tullut järjestelmällisempää ja ammattimaisempaa, ja siinä käytetään yritys rakenteita, yrityksiä ja ammattilaisia sekä kotimaassa että ulkomailla. Eryteisesti talousrikollisuuden alalla laillisten yritysten hyväksikäyttö on merkittävässä osassa Suomen ylemmän tason järjestäytyneen rikollisuuden laittomuuksia. Kuten kappaleessa 8.1 havainnollistetaan, liiketoimintaan soluttautuminen on tärkeä keino ei pelkästään suhteiden luomiseen laillisessa maailmassa, vaikutusvallan keräämiseen, ja tärkeiden tietojen saamiseen, mutta myös rahan rikolliseen ansaitsemiseen ja pesemiseen sekä muiden laittomuuksien tekemiseen.

On siksi varsin todennäköistä, että yrityksiä ja kiinteistöjä ei löydy Poliisin tietojärjestelmästä, koska järjestäytyneiden rikollisryhmien korkeamman tason jäsenten, jotka todennäköisesti sijoittavat yrityksiin ja kiinteään omaisuuteen, omistukset raportoidaan usein laillisten ja luotettavien julkisivujen kautta, mikä voi tehdä omaisuuden jäljittämistä ja takavarikoimisesta vaikeampaa Poliisille. On myös kuitenkin ajateltavissa, että lainvalvojilla on rajalliset kyvyt takavarikoida yrityksiä ja kiinteistöjä, kun taas käteisvarat ja moottoriajoneuvot ovat helpompia kohteita.

Lopuksi, on huomionarvoista mainita, että kuten kappaleessa 8.1 mainitaan, useimmat suomalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenet saattavat toimia melko pienessä mittakaavassa. Rikollisjärjestöjen matalamman tason jäsenet elävät kädestä suuhun ja tekevät rikoksia ainoastaan täyttääkseen päivittäiset tarpeensa. Heidän rikoksista ansaitsemansa pienet rahasummat menevät heidän päivittäisiin elinkustannuksiinsa, eikä jäljelle jää välttämättä mitään kiinteistöjen ostamiseen tai sijoittamiseen. Tämä voidaan nähdä Patja-rekisteristä kerätyssä tiedossa: kaikkiaan takavarikoituja omaisuuseriä ei ollut kovinkaan monta, ja löydetty takavarikot koskivat yleensä melko pieniä rahasummia tai moottoriajoneuvoja. Mutta onko tämä aito kuva ilmiöstä?

4 Johtopäätökset

Tämä raportti on esittänyt **Project OCP – Organised Crime Portfolio** (www.ocportfolio.eu) -projektin lopputuloksen⁷² tarjotakseen **ensimmäisen tutkimuksen järjestyneen rikollisuuden taloudesta** Euroopassa. Se on etenkin vastannut kolmeen tutkimuskysymykseen, joita käsitellään raportin kolmessa eri osassa.

- **Osa 1** on analysoinut missä järjestäytyneen rikollisuuden hyödyt luodaan, ja miltä **laittomilta markkinoilta**;
- **Osa 2** on tutkinut missä nämä hyödyt sitten **sijoitetaan lailliseen talouteen**, mille alueille, mihin omaisuuslajeihin ja mille liiketoiminnan sektoreille (Osa 2);
- **Osa 3** on tutkinut sitä laajuutta, missä näitä hyötyjä **takavarikoidaan ja hankitaan takaisin** eurooppalaisten viranomaisten toimesta (Osa 3).

Tämä raportti on keskittynyt **seitsemään EU-maahan** (Alankomaat, Espanja, Irlanti, Italia, Ranska, Suomi ja Yhdistynyt kuningaskunta), joita edustavat OCP-projektin kumppanit, mutta se on myös tarjonnut laajemman yleiskuvan Euroopan tilanteesta kokonaisuutena.

Ottaen huomioon **aikaisempien tutkimusten** rajallisen lukumäärän ja **tiedon vähäisyyden** tällä alalla, raportti on tarjonnut ainoastaan **tutkimuksellisen analyysin**, joka on suoritettu käyttäen **innovatiivista metodologiaa** ja **laajaa valikoimaa tiedonlähteitä** (tilastoja takavarikoidusta omaisuudesta, oikeudellisesta todistusaineistosta, poliisin raporteista, akateemisesta kirjallisuudesta, avoimista lähteistä – katso luku 2 ja Metodologia-liite).

Ottaen huomioon sen urauurtavan luonteen ja tietojen rajoitteet, raporttia on pidettävä ainoastaan **ensimmäisenä askeleena kohti parempaa ymmärrystä** siitä, miten Euroopan järjestyneen rikollisuuden liiketoiminta pyörii, ja lähtökohtana tulevaisuuden **riskinarviointityökaluille**, jotka on tarkoitettu **vähentämään mahdollisuuksia rikollisten soluttautumiseen** lailliseen talouteen, siten vahvistaen järjestyneen rikollisuuden liiketoiminnan estotoimenpiteitä.

Mistä rikosten hyödyt tulevat? Euroopan laittomat markkinat

Raportti tarjoaa Euroopan **tärkeimpien laittomien markkinoiden tuottamien tulojen ensimmäisen määrittelyn**. Tämän arvion, jonka kehitys perustuu läpinäkyvään ja todennettavaan metodologiaan (katso luku 2 ja Metodologia-liite), mukaan Euroopan Unionin laittomat markkinat tuottavat noin **110 miljardia**

⁷² OCP-projekti on toteutettu Euroopan unionin rikosten ennalta ehkäisy ja torjunta -ohjelman rahoituksen turvin, ja sitä on kehittänyt kahdeksan kumppanin muodostama kansainvälinen konsortio: Transcrime – Kansainvälisen rikollisuuden yhteinen tutkimuskeskus (www.transcrime.it), Università Cattolica del Sacro Cuore di Milano ja Università degli Studi di Trento (Italia), projektin koordinaattori; Suomen Poliisiammattikorkeakoulu (Polamk – Suomi); Agence de Gestion et de Recouvrement des Avoirs Saisis et Confisqués (AGRASC – Ranska); An Garda Síochána - Criminal Assets Bureau (CAB – Irlanti); Guardia di Finanza (GDF – Italia); Universiteit Utrecht (UU - Alankomaat); Universidad Rey Juan Carlos (URJC – Espanja); Durham University (UDUR – Yhdistynyt kuningaskunta).

euroa joka vuosi,⁷³ mikä vastaa noin 1 %:a EU:n BKT:sta; painotus Etelä- ja Itä-Euroopan maissa on suurempi (katso kappale 3.1). Seitsemän OCP-maata edustavat noin 60 %:a tästä kokonaismäärästä.

Vaikka perinteiset markkinat kuten **huumausaineiden salakuljetus** (28 ***miljardin euron vuositulot EU-tasolla, katso kappale 4.1) ovatkin vielä tärkeässä roolissa järjestäytyneiden rikollisryhmien taloudessa, muita laittomuksia on nousemassa tärkeiksi tulonlähteiksi näille ryhmille, pääasiassa **petokset** niiden eri muodoissaan (kuten järjestäytyneet ALV-petokset, valmisteveropetokset tai luottokorttipetokset: katso 4.9). OCP:n arvioiden mukaan myös **väärentäminen** on *potentiaalisesti* hyvin tuottoisaa (katso 4.5); niin ovat myös kasvussa olevat toiminnat kuten **laiton tupakkatuotteiden kauppa** (vuositulot ovat verrattavissa heroiniin EU-tasolla: katso 4.4) ja **järjestäytynyt omaisuusrikollisuus** (erityisesti autonosten, lääkkeiden ja muiden arvokkaiden tuotteiden varkaudet 'pestäväksi' ja uudelleenmyytäväksi laillisilal markkinoilla: katso 4.10). Euroopan järjestäytyneet rikollisryhmät saattavat siirtyä perinteisiltä laittomilta markkinoilta kuten huumausaineista tai ihmiskaupasta näihin korkean tuoton ja alhaisen riskin rikoksiin (katso 3.3).

Euroopan laittomien markkinoiden tuottamia tuloja **eivät monopolisoi muutamat rikollisjärjestöt**; ne jakautuvat sen sijaan **useiden toimijoiden** kesken (katso 3.2). Ei ole helppoa määrittää *kuka* ansaitsee ja *paljonko*: **pienempien ryhmien ja freelance-rikollisten** määrä on kasvussa, erityisesti kasvavilla rikollisuuden aloilla kuten synteettisissä huumausaineissa, kotikasvatetussa kannabiksessa (katso 4.1), petoksissa (katso 4.9) tai laittomassa tupakkatuotteiden kaupassa (katso 4.4).

Vaikka tietyt etniset ryhmät ovatkin vielä tärkeässä roolissa (esim. albanialaiset tai turkkilaiset järjestäytyneet rikollisryhmät heroiniin salakuljetuksessa), Euroopan järjestäytyneet rikollisryhmät ovat enenevässä määrin **monikansallisia, heterogeenisiä ja ristiin verkostoituneita** (katso 3.2). Siinä missä jotkin ryhmät erikoistuvat tiettyihin rikollisuuden muotoihin (esim. itäeurooppalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät ja järjestäytynyt omaisuusrikollisuus: katso 4.10), useimmat järjestäytyneet rikollisryhmät harjoittavat **useita rikollisuuden muotoja**. Tässä mielessä samojen kanavien, reittien ja *modus operandien* käyttäminen erilaisiin rikollisuuden muotoihin saattaa muodostaa **suurtuotannon etuja**, alentaa toimintakustannuksia ja **kasvattaa järjestäytyneiden rikollisryhmien voittomarginaaleja**.

On kuitenkin pidettävä mielessä, että näiden rikollisten toimijoiden lukumäärä, luonne, kokoonpano ja järjestäytyneisyyden taso vaihtelee **maan, markkinoiden ja mahdollisuuksien mukaan, sekä sen mukaan, mikä on toimijan paikka laittomassa toimitusketjussa**. Vaikka laittomat markkinat esimerkiksi **Etelä-Italiassa** vaikuttavat olevan täysin paikallisten mafiaryhmien hallinnassa, Keski- ja Pohjois-Italian alueilla on nähtävissä muiden toimijoiden läsnäolo (katso 5.4). Samalla tavoin **Ranskan, Alankomaiden tai Espanjan** kaltaisissa *kauttakulkumaissa* on lukuisia järjestäytyneitä rikollisryhmiä (katso vastaavasti 5.2, 5.5 ja 5.6), joille on kuvaavaa erilaiset etniset taustat ja joiden toiminta on usein kytköksissä paikallisiin ryhmiin.

Lopuksi, kaikki tuotetut laittomat tulot eivät ole käytettävissä sijoitettavaksi lailliseen talouteen. Järjestäytyneiden rikollisryhmien on katettava **toiminnalliset, hallinnolliset ja muut kustannukset**. Käyttämällä innovatiivista heroini-markkinoihin käytettyä metodologiaa (katso luku 6), tämä raportti arvioi, että **25–42 %** heroinituloista seitsemässä OCP-maassa saattaa olla käytettävissä rahanpesua varten (katso 6.1).

⁷³ Luku viittaa arvioon sellaisten laittomien markkinoiden vuosituloista, joille luku oli saatavilla tai on tuotettu sille EU:n jäsenvaltiolle, jolle tieto oli saatavilla. Tämä luku sisältää heroiniin, kokaiiniin, kannabiksen, amfetamiiniin ja ekstaasin salakuljetuksen, laittoman tupakkatuotteiden kaupan, väärentämisen, laittoman asekaupan, MTIC-petokset ja lastivarkaudet (lisätietoja luvuissa 3 ja 4).

Mihin rikoksen hyöty sijoitetaan laillisessa taloudessa?

Määritettyään laittomien markkinoiden tuotot ja miten paljon saattaa olla käytettävissä rahanpesua varten, raportti on selvittänyt **mihin järjestäytyneet rikollisryhmät sijoittavat nämä laittomat tuotot** laillisessa taloudessa. Tätä varten se on suorittanut **laajamittaisen todistusaineiston keräämisen** rikostutkinnoista käyttäen useita lähteitä, mukaan lukien oikeudelliset asiakirjat, poliisin raportit, taloustutkintayksiköiden raportit, akateeminen kirjallisuus ja avoimet lähteet (luvusta 2 löytyy lisätietoja tiedonkeruusta).

Mitä tulee **maantieteelliseen jakaumaan** (katso 7.1), rikollisten tekemät sijoitukset vaikuttavat keskittyvän alueille, joille on leimallista perinteinen järjestäytyneiden rikollisryhmien läsnäolo (esim. Etelä-Italia), salakuljetukselle tärkeille raja-alueille (esim. Andalusia, Etelä- ja Itä-Ranska), alueille, joilla on merkittäviä satamia tai lentokenttiä (esim. Amsterdam-Rotterdam, PACA-Provence-Alpes-Côte d'Azur), suurille kaupunkialueille (esim. Rooma, Madrid, Pariisi, Lontoo), tai turisti- ja rannikkoalueille, jotka voivat tarjota sijoittamismahdollisuuksia (esim. PACA tai Costa del Sol).⁷⁴ Vaikka jotkin näistä alueista saavat sijoituksia muutamilta paikallisilta rikollisryhmiltä (esim. Etelä-Italia – katso 8.4), toisen niistä vaikuttavat houkuttelevan valikoimaa sekä paikallisia että ulkomaisia järjestäytyneitä rikollisryhmiä (esim. Espanja – katso 8.6).

Mitä tulee **omaisuustyypeihin**, jotka muodostavat rikollisryhmien omaisuussalkut (katso 7.2), on todisteita siitä, että kaikki tyypit – irtain omaisuus (käteisestä koruihin ja rahoitusinstrumentteihin), rekisteröity omaisuus (autot, moottoripyörät, veneet, helikopterit, jne.), kiinteistöt ja yitykset – ovat järjestäytyneiden rikollisryhmien kulutuksen ja sijoitusten kohteena. Yritysten rooli on erityisen tärkeä. Tässä mielessä suosituimmat **liiketoiminnan alat** (katso 7.3) ovat baarit ja ravintolat, rakentaminen, kuljetus, kiinteistöala, hotellit, ja tukku- ja vähittäiskauppa, erityisesti ruuan ja vaatteiden osalta. Kasvussa ovat myös tapaukset, joissa rikolliset sijoittavat jäte- ja romuhooltoon, uusiutuvaan energiaan, rahansiirtoliiketoimintaan, kasinoihin, hedelmäpeleihin, vedonlyöntiin ja pelaamiseen.

On kuitenkin eroavaisuuksia niin **maiden välillä** (katso luku 8) kuin **rikollisjärjestöjenkin välillä** (katso 7.4). Vaikka esimerkiksi Italian mafiaan kuuluvat järjestäytyneet rikollisryhmät suosivat rakennusalaa (Italiassa) sekä elintarvikkeiden tukkukauppaa (ulkomailla – katso 7.4 ja 8.4), moottoripyöräkerhot suosivat esim. yksityisiä turvallisuuspalveluita tai saneerauksia (katso 7.4 ja 8.1), ja kiinalaiset järjestäytyneet rikollisryhmät suosivat tukku- ja vähittäiskauppaa sekä baareja ja ravintoloita (katso 7.4).⁷⁵

Vaikuttaa yleisesti ottaen siltä, että näiden alojen valikoima vasta eri järjestäytyneiden rikollisryhmien tarpeisiin (katso 7.5): **rahanpesua** varten (aloilla, joissa liikkuu paljon käteistä), mutta myös **alueen hallinnan** saavuttamiseksi (aloilla, jotka ovat aluekohtaisia), **julkishallintoon** ja paikalliseen poliittiseen vaikutuspiiriin soluttautumiseksi, **huumausaineiden salakuljetuksen helpottamiseksi** (esim. kuljetusliikkeitä voidaan käyttää julkisivuina huumausaineiden ja muun laittoman tavaran salakuljetukselle), ja tuoton maksimoimiseksi samalla kun **minimoidaan riskit** joutua jäljitetyksi, esimerkiksi sijoittamalla uusille aloille, joille on ominaista heikko tai kehittyvä sääntely (esim. uusiutuva energia tai raha-automaattipelit).

Suoritettujen analyysien mukaan on ilmeistä, että rikollisryhmät eivät käytä lailliseen talouteen tehtyjä sijoituksia pelkästään rahanpesuun, vaan myös **keinona käyttää mahtiaan ja vaikutusvaltaansa** ja hyödyntääkseen **suurtuotannon etuja** rikollisessa toiminnassaan. Järjestäytyneet rikollisryhmät eivät tee eroa laittomien ja

⁷⁴ Muita Euroopan alueita seitsemän OCP-maan ulkopuolella, jotka rekisteröivät suuren määrän tapauksia, ovat Berliini, Duisburgin alue, Ranskan ja Saksan välinen raja, Bukarest ja Romanian raja Moldovan kanssa.

⁷⁵ Ryhmien välillä on samalla tavoin eroja maantieteellisten kuvioiden suhteen: kun jotkin rikollisryhmät sijoittavat mieluummin paikallisesti, on todisteita siitä, että toiset (esim. pohjoisafrikkalaiset tai kolumbialaiset huumausaineita salakuljettavat järjestäytyneet rikollisryhmät) tapaavat siirtää ja sijoittaa Euroopasta saadut laittomat tulot ulkomaille, erityisesti kotimaahansa (katso 7.4, 8.2 ja 8.5).

laillisten markkinoiden välille, vaan näkevät ne sen sijaan **eräänlaisena jatkuvana, josta tarttua kannattaviin mahdollisuuksiin ja laajentaa valtaansa ja taloudellista hyötyään.**

Missä määrin näitä tuottoja takavarikoidaan eurooppalaisten viranomaisten toimesta?

Etsiessään vastausta tähän kysymykseen raportti törmäsi kahteen pääasialliseen vaikeuteen. Ensimmäinen näistä on se suuri määrä **eroavaisuuksia sääntelyssä** EU-maiden välillä (katso luku 10): takavarikointien, esirikosten ja takavarikoitavan omaisuuden tyypit vaihtelevat maiden välillä, minkä vuoksi vertailevan analyysin tekeminen on vaikea. Toinen vaikeus on **tiedonpuute takavarikoidusta omaisuudesta** (katso luku 11). Tämä raportti on arvioinut mitä tietoja on saatavilla Euroopassa liittyen takavarikoihin ja konfiskaatioihin, ja tulokset eivät ole rohkaisevia: tilastot ovat **puutteellisia ja heikkolaatuisia**; tietojärjestelmiä käytetään tietojen järjestelyyn vain toisinaan, niistä puuttuu hyödyllistä tietoa (esim. asiaan liittyvä rikos tai omaisuuden sijaintipaikka), ja parhaassa tapauksessa samassa maassa on eri tietokantoja, joita kuitenkin hallinnoivat eri virastot, jotka viittaavat eri konfiskaatioprosessin vaiheisiin, jotka ovat kykenemättömiä 'keskustelemaan keskenään'.

Tässä tielnteessä ei ole ollut helppoa selvittää, mitä omaisuutta on saatu hankittua takaisin järjestäytyneiltä rikollisryhmiltä Euroopassa. Saatavilla olevan tiedon mukaan on käynyt ilmi, että suurin osa takavarikoidusta omaisuudesta on **irtainta omaisuutta** (erityisesti **käteistä**) ja **rekisteröityä omaisuutta** (esim. autoja, jne.) (katso 12.1). Kiinteistöjen takavarikointi ei ole kovin yleistä, ja **yrityksiä ei takavarikoida käytännössä ollenkaan**, muutaman maan muodostaessa poikkeuksen (esim. Italia – katso 12.5).

Yhteenvetona sanottakoon, että on käynyt ilmi **selkeä epä johdonmukaisuus** sen välillä, **mihin rikolliset sijoittavat varoja** ja **mitä itse asiassa takavarikoidaan** eurooppalaisten viranomaisten toimesta, ei pelkästään *määrien* suhteen vaan myös rikollisten omaisuuden *tyyppien* suhteen. Tämä pätee erityisesti yritysten takavarikointiin. On kuitenkin rohkaisevaa, että kaikissa tässä raportissa analysoiduissa maissa takavarikoinnit ovat lisääntymässä (omaisuuserien lukumäärän ja/tai niiden arvon suhteen – katso 12.1), ja kasvu on saanut lisävoimaa uudelta Direktiiviltä 2014/42/EU.

Implikaatioita tutkimukselle ja politiikalle

Tämä raportti on ainoastaan **ensimmäinen tutkimus** siitä, miten Euroopan järjestäytyneen rikollisuuden talous toimii. Ottaen huomioon sen urauurtavan luonteen, sen tietojen rajoitteet ja käsiteltyjen EU:n jäsenvaltioiden rajallisen määrän, sitä on pidettävä ainoastaan **ensimmäisenä askeleena** kohti parempaa ymmärrystä tästä ilmiöstä sekä **vankkana perustana** tuleville tätä alaa koskeville tutkimuksille. OCP-raportti on nimenomaisesti **nostanut esiin useita haasteita**, joihin on puututtava vastaisuudessa tutkimuksen ja poliittisten linjausten keinoin Euroopan tasolla.

Tutkimukselliselta näkökannalta:

- Tämä raportti on tarjonnut poliisi- ja oikeustapauksiin perustuvan kuvan järjestäytyneiden rikollisryhmien toiminnasta laittomilla ja laillisilla markkinoilla. Jotta järjestäytyneen rikollisuuden soluttautumista voitaisiin estää paremmin, on tarpeen siirtyä menneitä tapauksia koskevista *staattisista kuvista riskejä kuvaaviin dynaamisiin karttoihin*, jotka eivät pelkästään korosta sitä, missä rikollisten soluttautumisen riskit ovat, vaan myös sitä, missä niitä *voisi tulevaisuudessa ilmaantua*. Toisin sanoen on tarpeen, tästä tutkimuksesta alkaen, kehittää **riskinarviointimalleja**, jotka ottavat huomioon myös **kontekstuaaliset muuttujat** (esim. nykyiset ja ehdotetut säädökset, taloudelliset kannustimet, rikostorjunnan linjausten taso ja tyyppi), jotka vaikuttavat rikollisen soluttautumisen todennäköisyyteen. Torjunnan ehkäisemiseksi on tarpeen ensin määrittää, missä

rikollisen soluttautumisen mahdollisuuksia voi ilmetä ja sitten kehittää keinoja niiden vähentämiseksi.

- Jotta näin voitaisiin tehdä, on tarpeen myös **laajentaa tutkimus** muihin EU:n jäsenvaltioihin, jotka eivät ole mukana OCP-projektissa. Tämä raportti on osoittanut, että rikollisten sijoitukset ovat olennaisesti *monikansallisia*, eikä niiden analysointia ole mahdollista rajata maan rajojen sisäpuolelle. Tiedon keruuta ja analysointia tarvitsee ulottaa **kaikkiin 28:een EU:n jäsenvaltioon**, esim. perustamalla **eurooppalaisen tarkkaamon**, jotta saataisiin yksityiskohtainen tilannekuva tästä ilmiöstä halki koko Euroopan ja tunnistettaisiin alueet, joille tutkimus ja poliittiset linjaukset pitäisi kohdentaa.
- OCP on tarjonnut 'laajakuvan' järjestäytyneiden rikollisryhmien taloudesta, korostaen **makrotason kuvioita ja trendejä** laittomilla ja laillisilla markkinoilla toimivien rikollisryhmien toiminnassa. On tarpeen täydentää tätä selontekoa **mikrotasolla**, keskittyen tiettyihin asioihin: esimerkiksi, miten sijoituspäätökset tehdään ja miten niistä sovitaan saman järjestäytyneen rikollisryhmän eri jäsenten kesken. Tulevien tutkimusten pitäisi **integroida OCP:n makrotason tulokset** muiden EU-tasolla suoritettujen, rajallisen alan tutkimusprojektien **mikrotason tulosten kanssa**,⁷⁶ jotta voitaisiin tuottaa fokuusoituneempaa ja käytännöllistä tietämystä tältä alalta.

Poliittiselta näkökannalta:

- Tämä raportti on tuonut ilmi, että **tämän alan tieto on puutteellista ja heikkolaatuista kaikissa EU:n jäsenvaltioissa**. Tämä pätee ennen kaikkea takavarikoitua omaisuutta koskeviin tilastoihin, mutta myös epäilyttävien transaktioiden raportoimiseen, taloudellisiin tutkimuksiin, ja talousrikoksiin liittyviin hallinnollisiin tilastoihin. Tietojen puute tekee mistä tahansa tämän alan tutkimuksesta työlästä ja epätäydellistä. Eurooppalaisten virastojen pitäisi edistää **paremman tiedon keruuta** kaikissa EU-maissa ja **taata pääsyä tutkijoille**, jotka ovat aktiivisia tällä alalla. Mitä tulee takavarikoitua koskeviin tilastoihin, Euroopan komission pitäisi uuden direktiivin 2014/42/EU 11 artiklan mukaan parantaa **harmonisoidun tiedon** keruuta, esim. julkaisemalla vakioituja malleja EU:n akateemisille tutkimusorganisaatioille edistääkseen tiedonvaihtoa maiden välillä ja mahdollistaakseen vertailevat analyysit.
- Tämä raportti on osoittanut, että on olemassa ristiriita sen välillä, mihin rikolliset sijoittavat ja mitä eurooppalaiset viranomaiset takavarikoivat, erityisesti liittyen rikollisiin sijoituksiin lailliseen liiketoimintaan. On olemassa tarve **parantaa yritystent takavarikointia**. Tämä vaatii interventiota kolmella tasolla. Ensinnäkin, rikollisten omaisuuden **jäljittämistä** on parannettava vahvistamalla eurooppalaisten lainvalvontavirastojen ja taloudellisten tutkintayksiköiden taloudellisia tutkintataitoja. Tämä voidaan saavuttaa esimerkiksi kursseilla ja työpajoilla sekä tarjoamalla tutkijoilla paremman pääsyn rekistereihin ja tehokkaammat IT-työkalut.⁷⁷ Toiseksi, **sääntelyä** pitää parantaa, esimerkiksi laajentamalla *laajennetun takavarikoimisen* käyttöä tai *kolmannen osapuolen takavarikoimista*, mikä on joissakin maissa (esim. Italiassa) suuresti auttanut yritysten takavarikointia. Kolmanneksi,

⁷⁶ Esimerkiksi ARIEL-projektin tulokset (www.arielproject.eu), rahoittaja sisäasioiden pääosasto; odotetaan valmistuvan vuoden 2015 keväällä. ARIEL on suorittanut *skriptianalyysia* tietyistä tapaus tutkimuksista, jotka koskevat järjestäytyneen rikollisuuden soluttautumista laillisiin yrityksiin viidessä pilotoitavassa EU-maassa, jotta ymmärrettäisiin paremmin järjestäytyneiden rikollisryhmien keinoja, joilla ne saavat ja pitävät hallinnan eurooppalaisista yrityksistä.

⁷⁷ Esimerkiksi EU:n rahoittama EBOCS-projekti (www.ebocs.eu) tuottaa IT-prototyypin, joka tulee lainvalvontavirastojen, taloudellisten tutkintayksiköiden ja akateemisten tutkimusorganisaatioiden saataville helpottamaan tietojen keräämistä ja analysointia osakkeenomistajista ja hallinnoijista viiden EU:n jäsenvaltion eri liiketoimintarekistereistä. Jos tätä pilotoitavaa työkalua ulotettaisiin muihin maihin, se helpottaisi ratkaisevasti taloudellisia tutkintoja monikansallisella tasolla – jotka ovat tärkeimmässä roolissa monikansallisissa järjestäytyneen rikollisuuden tapauksissa – joiden tavoitteena on tunnistaa solutettujen yritysten ja yritystoimijoiden takana olevat hyötyvät omistajat.

takavarikoitujen yritysten **hallintaa** on parannettava: joissakin Euroopan maissa syyttäjät voivat välttää yritysten takavarikoimista, sillä niitä on vaikea hallita takavarikoinnin jälkeen. On tärkeää kehittää tehokkaat hallintamenetelmät, jotka pitävät yritykset ja työpaikat olemassa mahdollisuuksien mukaan. EU:n poliittiset päättäjät voisivat **ottaa oppia maista (kuten Italia)**, joissa yritysten takavarikoimista on pitkään käytetty menestyksekkäästi, ja joissa se on osoittautunut erääksi tehokkaimmista keinoista taistella järjestäytynyttä rikollisuutta vastaan.

- ***parempia **julkisen ja yksityisen puolen kumppanuuksia**. Julkisen hallinnon ja yksityisten yritysten pitäisi toimia yhteistyössä tehokkaampien **tietojen vaihdon ja parhaiden käytäntöjen** avulla, jotta estettäisiin rikollisryhmiä käyttämästä hyväkseen porsaanreikiä laillisissa toimitusketjuissa (tehdäkseen esim. varkauksia, petoksia tai väärennöksiä) ja käyttämästä yrityksiä julkisivuina laittomalle kaupankäynnilleen tai rahanpesulleen.

Eurooppalaisten laitosten ja kansallisten hallitusten pitäisi tarjota inhimillisiä ja teknologisia resursseja näihin haasteisiin vastaamiseksi. Tämä voi myös vaatia **muutoksia lainvalvontavirastojen, taloudellisten tutkintayksiköiden ja akateemisten tutkimusorganisaatioiden organisaatioissa** niin, että ne eivät voi pelkästään soveltaa rikosten torjuntakäytäntöjä vaan myös **tunnistaa, arvioida ja hallita riskejä**, jotka liittyvät rikolliseen soluttautumiseen laittomille ja laillisille markkinoille. Ottamalla käyttöön **mahdollisuuksien vähentämiseen tähtäävän lähestymistavan** ja keskittymällä korkean riskitason tilanteisiin voitaisiin saavuttaa nämä tavoitteet vähemmillä resursseilla ja alhaisemmillä kustannuksilla Euroopan kansalaisille.

